Dostoievski

jucătorul

DOSTOIEVSKI

JUCĂTORUL

— roman —

Editura Excelsior

Timişoara, 1991

Coperta : **Don Stan**

Notă asupra ediţiei

Textul prezentei ediţii este reprodus după : **Dostoievski, Opere** volumul 4, Editura pentru Literatura Universală, Bucureşti, 1968.

Lector : **Victoria Călugăru**
Tehnoredactor : **Ilie Lazăr**

Bun de tipar : 20.III.1991. Apărut : 1991
Coli tipo : 8,25. Tiraj : 30.250

Tiparul executat la Poligrafia „Banatul"
Comanda nr. 8

I.S.B.N. 973—9015—04—2

CAPITOLUL I

În sfîrșit, m-am întors după o absență de două săptămîni. Ai noștri se aflau de trei zile la Ruletenburg. Credeam că mă așteaptă cu sufletul la gură, dar m-am înșelat. Generalul avea un aer grozav de degajat, mi-a vorbit de sus și m-a trimis la soră-sa. Era limpede că au pus mîna, de undeva, pe niște bani. Mi s-a părut chiar că generalului îi e oarecum penibil să se uite la mine. Maria Filippovna era teribil de ocupată și a vorbit cu mine în fugă; banii totuși i-a primit, i-a numărat și a ascultat pînă la capăt raportul meu. Erau așteptați la masă Mezențov, franțuzul și un englez; cum se întîmplă întotdeauna cînd găsesc bani, am făcut masă mare, după obiceiul moscovit. Polina Alexandrovna m-a văzut și m-a întrebat de ce am zăbovit atît și, fără să mai aștepte răspuns, a plecat nu știu unde. Se înțelege că a făcut-o dinadins. Noi doi, totuși, trebuie să avem o explicație. Prea s-au adunat multe.

Mi s-a rezervat o cămăruță la etajul trei al hotelului. Aici lumea știe că fac parte din *suita generalului*. Se vede din toate că au apucat totuși să-și facă o faimă. Pe general toată lumea îl ia aici drept un demnitar rus, putred de bogat. Încă înainte de masa de prînz a apucat să-mi dea, printre alte însărcinări, să-i schimb două hîrtii de cîte o mie de franci. Le-am schimbat la biroul hotelului. Acum o să fim priviți ca niște milionari cel puțin o săptămînă. Voiam tocmai să-i scot pe Mișa și pe Nadia la plimbare, dar m-au întors de pe scară ca să mă cheme la general; a găsit de cuviință să se intereseze pe unde am să mă plimb. Hotărît, omul acesta nu poate să mă privească drept în ochi; ar vrea el, și încă foarte mult, dar de fiecare dată îi răspund cu o privire atît de stăruitoare mai bine zis necuviincioasă, încît pare că se fîstîcește. Mi-a ținut o cuvîntare plină de emfază, încurcînd frazele, bîlbîindu-se pînă la urmă, ca să-mi dea de înțeles să mă plimb cu copiii pe undeva prin parc, cît mai departe de cazinou. În cele

din urmă, s-a supărat de tot și a adăugat aspru: „Altminteri te pomenești că-i duci la cazinou, la ruletă." Nu te supăra — a mai adăugat el — dar știu că ești încă destul de ușuratic și ai fi în stare, poate, să joci. În orice caz, deși nu-ți sînt mentor și nici nu intenționez să-mi asum un asemenea rol, am cel puțin dreptul să doresc ca dumneata să nu mă compromiți, ca să zic așa ...".

— Dar nici n-am bani, i-am răspuns liniștit, ca să-i poți pierde, trebuie să-i ai.

— Îi vei primi îndată, răspunse generalul, roșindu-se ușor, apoi cotrobăi în biroul său, se uită în carnețel și se dumiri că are să-mi dea în jur de o sută douăzeci de ruble.

— Cum o să ne socotim, zise ei, fiindcă trebuie să calculăm în taleri ? Uite ce-i, ia o sută de taleri, să fie sumă rotundă ; restul, se înțelege, n-o să-i pierzi.

Am luat, tăcut, banii.

— Te rog, nu te supăra de cele ce ți-am spus, ești atît de sensibil ... Dacă ți-am făcut vreo observație, e, ca să zic așa, pentru a te feri și, se înțelege, am unele drepturi în această privință ...

În timp ce mă întorceam acasă cu copiii, înainte de ora mesei, am întîlnit o întreagă cavalcadă. Ai noștri vizitaseră nu știu ce ruine. Două trăsuri splendide, cai minunați ! *Mademoiselle* Blanche într-o trăsură, împreună cu Maria Filippovna și Polina ; franțuzul, englezul și generalul nostru — călări. Trecătorii se opreau și priveau ; efectul fusese obținut ; numai că generalului n-o să-i fie moale. Am făcut socoteala că dacă la cei patru mii de franci pe care i-am adus se adaugă ceea ce au apucat pesemne să scoată aici, ei au acum șapte, sau opt mii de franci ; e prea puțin pentru *Mademoiselle Blanche*. *Mademoiselle Blanche* locuiește și ea în hotelul nostru, împreună cu mama sa ; pe undeva tot pe-aici stă și franțuzul nostru. Lacheii îl numesc *„M-r le comte"*, iar mama *m-lle-ei* Blanche se numește *„M-me la comtesse"* ; mai știi, poate că-s într-adevăr *comte* și *comtesse*.

Eram sigur că *M-r le comte* n-o să mă recunoască, atunci cînd ne vom aduna la masă. Generalului, firește, nici prin gînd nu i-ar fi trecut să ne facă cunoștință, sau să mă prezinte măcar ; cît despre *M-r le comte*, el a fost în Rusia și știe că nu-i mare scofală să fii ceea ce numesc ei *outchitel* *. De altfel,

* Ucitel — în lb. rusă — învățător, preceptor.

el mă cunoştea foarte bine. Dar, trebuie să mărturisesc că şi la masă am apărut nepoftit; pare-se că generalul a uitat să dea dispoziţii, altminteri m-ar fi trimis, probabil, să mănînc la *table d'hôte* *. M-am prezentat singur, aşa incît generalul s-a uitat la mine nemulţumit. Buna Maria Flippovna mi-a arătat imediat un loc; intîlnirea cu *mister* Astley m-a scos însă din încurcătură şi fără voie m-am trezit în societatea lor.

Pe englezul acela ciudat l-am intîlnit mai intîi in Prusia, intr-un vagon, in timp ce căutam să-i ajung din urmă pe ai noştri; pe urmă m-am ciocnit de el intrînd în Franţa şi, în sfîrşit, l-am găsit şi in Elveţia; în decursul acestor săptămîni l-am văzut de două ori şi iată că-l intîlneam pe neaşteptate de astă dată la Ruletenburg. Niciodată nu mi-a fost dat să văd un om mai timid; o timiditate dusă pînă la prostie şi el o ştia, fireşte, fiindcă nu-i deloc prost. De altfel, e foarte drăguţ şi liniştit. La prima noastră intîlnire, in Prusia, l-am silit să intre în vorbă cu mine. Mi-a spus că a fost vara asta la Capul Nord şi că ar vrea foarte mult să viziteze iarmarocul de la Nijni-Novgorod. Nu ştiu cum a făcut cunoştinţă cu generalul; cred că e îndrăgostit peste poate de Polina. Cînd a intrat, s-a aprins la faţă ca o flacără. S-a bucurat foarte mult că m-am aşezat la masă lîngă el şi cred că mă şi socotea prieten la cataramă.

La masă franţuzul dădea tonul conversaţiei cu un aer nemaipomenit; faţă de toţi era dispreţuitor şi plin de importanţă. La Moscova ţin minte că scotea panglici pe nas. A vorbit îngrozitor de mult despre finanţe şi politica rusă. Generalul cuteza uneori să-l contrazică — modest însă, numai atît cît să nu-şi piardă definitiv importanţa.

Mă aflam într-o stare de spirit ciudată şi fireşte că înainte de a ajunge la jumătate cu masa am apucat să-mi pun întrebarea obişnuită de totdeauna: „De ce mai umblu creanga cu generalul ăsta şi nu m-am lăsat de mult de ei?" Din cînd în cînd mă uitam la Polina Alexandrovna; nu mă băga deloc în seamă. Pînă la urmă m-am înfuriat şi m-am decis să fiu grosolan.

Am început prin aceea că, hodoronc-tronc, cu vocea ridicată şi fără să cer cuiva permisiunea, m-am vîrît într-o discuţie care nu mă privea. În special aveam chef să mă cert cu franţuzul. M-am întors spre general şi brusc, tare şi desluşit, ba pare-mi-se întrerupîndu-l, am făcut remarca că vara aceasta

* Pensiune (Fr.)

rușilor le este aproape cu neputință să ia masa la pensiuni. Generalul mă privi mirat.

— Dacă ești un om care-ți respecți demnitatea — mi-am dat eu drumul mai departe — neapărat îți atragi tot soiul de injurii și ești nevoit să suporți bobîrnace teribile. La Paris și pe Rin, ba chiar și în Elveția la mesele de pensiune sînt atît de mulți leși și franțuji simpatizanți de-ai lor, încît ți-e cu neputință să mai scoți vreo vorbă dacă ești rus.

Am rostit toate acestea pe franțuzește. Generalul se uita la mine, nedumerit, neștiind dacă să se supere, sau să se mire că uitasem pînă într-atît măsura.

— Înseamnă că cineva ți-a dat pe undeva o lecție, spuse franțuzul cu nepăsare și dispreț.

— La Paris m-am certat întîi cu un polonez, i-am răspuns, apoi cu un ofițer francez care-l susținea pe polonez. După aceea, însă, o parte din francezi au trecut de partea mea, cînd le-am povestit cum am vrut să scuip în cafeaua unui monsenior.

— Să scuipi ? întrebă generalul cu o nedumerire emfatică, ba chiar privind îngrijorat în jur.

Franțuzul mă măsură neîncrezător.

— Întocmai, am răspuns eu. Întrucît timp de două zile am avut convingerea că poate va trebui, în interesele afacerii noastre, să mă reped o clipă pînă la Roma, m-am dus la biroul ambasadei sfîntului părinte, din Paris, ca să-mi vizez pașaportul. Acolo m-a întîmpinat un preoțel, un abate de vreo cincizeci de ani, uscat, cu o fată înghețată și, după ce m-a ascultat politicos, dar extrem de rece, m-a rugat să aștept. Deși mă grăbeam, m-am așezat, firește, să aștept : am scos *Opinion nationale* și am început să citesc niște injurii înspăimîntătoare împotriva Rusiei. Între timp, am auzit cum prin camera vecină, cineva a trecut la monsenior ; l-am văzut pe abatele meu făcînd plecăciuni. M-am adresat lui cu rugămintea de mai înainte ; m-a rugat, și mai rece, să mai aștept. Puțin timp după aceea mai intră cineva, un necunoscut, cu o treabă — un austriac care fu ascultat și condus deîndată sus. Atunci m-a apucat o ciudă grozavă ; m-am sculat, m-am apropiat de abate și i-am spus hotărît că, de vreme ce monseniorul primește, poate să termine și cu mine. Abatele s-a retras brusc din fața mea, cu o mirare nespusă. Pur și simplu nu pricepea cum îndrăznește un rus neînsemnat să se pună pe picior de egalitate cu oaspeții monseniorului ? Cu tonul cel mai obraznic, de parcă s-ar fi

bucurat că mă poate jigni, și măsurîndu-mă din cap pînă-n picioare, strigă : „Oare crezi că monseniorul are să-și lase cafeaua pentru dumneata ?“ Atunci am strigat și eu, dar mai tare ca el : „Află că scuip pe cafeaua monseniorului dumitale ! Dacă în clipa asta nu termini cu pașaportul meu, mă duc direct la el.“

„Cum ! tocmai cînd se află un cardinal la monsenior ? !“ strigă preoțelul, ferindu-se cu groază de mine, apoi se năpusti spre ușă și-și desfăcu brațele în lături, cu aerul că mai curînd ar muri decît să mă lase să trec.

I-am răspuns că sînt eretic și barbar, *„que je suis hérétique et barbare“* și că puțin îmi pasă de toți acești arhiepiscopi, cardinali, monseniori etc. etc. Pe scurt, i-am arătat că nu mă las. Abatele s-a uitat la mine cu o ură nesfîrșită, apoi îmi smulse pașaportul din mînă și-l duse sus. Peste un minut era vizat. Iată-l, nu doriți să-l vedeți ? Mi-am scos pașaportul și am arătat viza Romei.

— Dumneata, totuși ... începu generalul.

— Te-a salvat faptul că te-ai declarat barbar și eretic, observă, zîmbind, franțuzul. *Cela n'était pas si bête.**

— Să mă fi luat poate după rușii noștri ? Ei stau aici, nu îndrăznesc să cricnească și cred că sînt gata să se dezică de faptul că-s ruși. Cel puțin la Paris, în hotelul unde am stat, lumea a început să se poarte cu mine mult mai atent după ce le-am povestit tuturor despre înfruntarea mea cu abatele. Un pan polonez gras, omul care mă dușmănea cel mai mult la masa din pensiune, a trecut pe planul al doilea. Francezii au suportat chiar și cînd le-am povestit că m-am întîlnit acum doi ani cu un om în care un soldat francez, dintr-un regiment de vînători, a tras în opt sute doisprezece, numai ca să-și descarce arma. Omul acela era pe atunci un copil de zece ani și familia lui n-apucase să plece din Moscova.

— Asta-i cu neputință, se aprinse franțuzul, un soldat francez n-ar trage într-un copil !

— Totuși așa s-a întîmplat, i-am răspuns. Mi-a povestit un venerabil căpitan în retragere și am văzut eu însumi cicatricea lăsată de glonț pe obrazul său.

Franțuzul începu să vorbească mult și repede. Generalul se apucase să-l susțină, dar i-am recomandat să citească, de pildă, fragmente din *Însemnările* generalului Perovski, care în opt sute doisprezece a fost prizonier la francezi. În cele din

* Destul de ingenios din partea dumitale. (Fr.)

urmă, Maria Filippovna începu să spună ceva ca să schimbe dicsuţia. Generalul era foarte nemulţumit de mine, pentru că eu şi franţuzul ajunsesem aproape să ţipăm. Dar pare-se că cearta mea cu franţuzul îi plăcuse foarte mult lui *mister* Astley ; în timp ce se scula de la masă, mi-a propus să beau cu el un pahar de vin. Seara, ca de obicei, am izbutit să vorbesc, cam un sfert de oră, cu Polina Alexandrovna. Discuţia noastră a avut loc în timpul plimbării. Am plecat cu toţii în parc, spre cazino. Polina s-a aşezat pe o bancă, în dreptul havuzului, iar pe Nadenka a lăsat-o să se joace cu copiii, în preajma sa. I-am dat şi eu voie lui Mişa să se ducă la havuz şi am rămas în sfîrşit singuri.

Am început, se înţelege, mai intîi cu afacerile. Polina s-a supărat, pur şi simplu, cînd i-am transmis numai şapte sute de guldeni. Era sigură că am să-i aduc din Paris, ca amanet pentru briliantele ei, cel puţin două mii de guldeni, sau chiar mai mult.

— Am neapărată nevoie de bani, mi-a spus, şi trebuie să-i procur ; altminteri sînt distrusă, pur şi simplu.

Am început s-o descos despre cele petrecute în lipsa mea.

— Nimic mai mult decît că s-au primit din Petersburg două ştiri, mai intîi că bunicii îi e foarte rău, iar peste două zile, că pare-se, a murit. Vestea aceasta a sosit de la Timofei Petrovici, adaugă Polina, iar el e un om pe care te poţi bizui. Aşteptăm ultima ştire, pe cea definitivă.

— Vasăzică toată lumea aşteaptă aici ? am întrebat.

— Sigur că da : toţi ca unul ; şase luni de-a rîndul asta le-a fost singura nădejde.

— Şi dumneata nădăjduieşti ? am întrebat-o.

— Eu nu-i sînt rudă de nici un fel, sînt numai fiica vitregă a generalului. Dar ştiu cu siguranţă că-şi va aminti de mine în testament.

— Am impresia că o să-ţi revină foarte mult, am spus.

— Da, m-a iubit ; dar de ce ai *dumneata* această impresie ?

— Spune, i-am răspuns printr-o întrebare, marchizul nostru, după cît se pare, e şi el iniţiat în toate secretele familiei ?

— Dar dumneata personal de ce te interesezi de asta ? întrebă Polina şi mă privi aspru, cu răceală.

— De ce să nu mă intereseze ? Dacă nu mă înşel, generalul a şi apucat să împrumute bani de la el.

— Ai ghicit.

— E, și crezi că i-ar fi dat bani, dacă n-ar fi știut de bunicuța? Ai băgat de seamă la masă: de vreo trei ori, vorbind nu știu ce despre bunica, a numit-o „babulenka": *„la boboulinka"*. Ce relații strînse și prietenești.

— Da, ai dreptate. Cum va afla că mi-a revenit și mie ceva prin testament o să-mi ceară pe loc mîna. Asta ai vrut să afli?

— Abia o să-ți ceară mîna? Credeam că ți-a cerut-o demult.

— Știi foarte bine că nu! spuse Polina cu ciudă. Unde l-ai întîlnit pe englez? adăugă ea după o clipă de tăcere.

— Știam că ai să întrebi de el în momentul ăsta.

I-am povestit întîlnirile mele anterioare cu *mister* Astley, în călătorie. „E timid și se îndrăgostește ușor și bineînțeles e îndrăgostit de dumneata".

— Da, e îndrăgostit de mine, răspunse Polina.

— Și e, cu siguranță, de zece ori mai bogat decît franțuzul. Crezi că franțuzul are într-adevăr ceva avere? Nu există îndoială în această privință?

— Nu există. Are un fel de *château* *. Chiar ieri generalul mi-a vorbit despre asta ca despre un lucru sigur. Ei, îți ajunge?

— Eu, în locul dumitale, m-aș mărita cu englezul.

— De ce? întrebă Polina.

— Franțuzul e mai frumos, dar e mai ticălos; iar englezul, afară de faptul că-i cinstit, este de zece ori mai bogat, i-am trîntit-o eu.

— Da; dar în schimb francezul e marchiz și-i mai inteligent, răspunse ea cît se poate de calm.

— Să fie adevărat? continuai eu.

— Întocmai.

Polinei nu-i plăceau deloc întrebările mele și vedeam că avea chef să mă scoată din fire cu tonul și enormitatea răspunsurilor sale; ceea ce i-am și comunicat pe loc.

— Ce să-i faci, într-adevăr mă distrează să te văd cum te înfurii. Măcar pentru faptul că-ți permit să pui asemenea întrebări și să faci astfel de presupuneri și ești dator să plătești.

— Într-adevăr, mă simt în drept să-ți pun tot soiul de întrebări, i-am răspuns eu liniștit, tocmai fiindcă sînt gata să

* **Castel** (Fr.)

plătesc pentru ele oricum dorești și socot acum că viața mea nu mai prețuiește nimic.

Polina izbucni în rîs!

— Ultima dată, la Schlangenberg, mi-ai spus că ești gata, la un singur cuvînt al meu, să te arunci de sus, iar acolo ne aflăm, pare-mi-se, la aproape o mie de picioare înălțime. Cîndva am să rostesc acest cuvînt, numai ca să pot vedea cum ai să plătești și fii sigur că am să mă țin tare. Imi ești nesuferit, tocmai fiindcă ți-am permis atîtea și, încă mai mult, fiindcă-mi ești atît de necesar. Dar cîtă vreme îmi ești necesar, trebuie să te păstrez.

Se sculă să plece. Vorbea iritat. În ultima vreme încheia întotdeauna discuția noastră cu furie și iritare, cu furie adevărată.

— Dă-mi voie să te întreb ce reprezintă *mademoiselle* Blanche? am întrebat, nevrînd s-o las să plece fără a-mi da o explicație.

— Știi și dumneata ce reprezintă *mademoiselle* Blanche. De atunci nu s-a mai adăugat nimic. *Mademoiselle* Blanche va deveni, probabil, generăleasă — se înțelege, dacă vestea decesului bunicii se va confirma, fiindcă și *mademoiselle* Blanche, și mămica ei, și vărul de-al doilea — marchizul, cu toții știu foarte bine că sîntem ruinați.

— Dar generalul e îndrăgostit fără scăpare?

— Acum nu-i vorba de asta. Ascultă și ține minte: ia aceste șapte sute de florini și du-te să-i joci, cîștigă-mi la ruletă cît poți de mult; am mare nevoie de bani.

Spunînd acestea, o chemă pe Nadenka și porni spre cazino, unde se alătură întregului nostru grup. Cît despre mine, am cotit la stînga, pe prima alee întîlnită, îngîndurat și mirat. M-a izbit ca o lovitură de măciucă porunca ei de a mă duce la ruletă. Curios lucru: aveam la ce cugeta și totuși m-am gîndit adînc la sentimentele mele față de Polina. Zău că mi-a fost mai ușor în aceste două săptămîni de absență decît acum. În ziua cînd m-am întors, deși în drum eram nebun de dor, nu-mi găseam locul, eram ca un apucat și pînă și în vis o vedeam în fiece clipă în fața mea. O dată (asta s-a întîmplat în Elveția) am adormit în vagon și mi se pare că începusem să vorbesc cu glas tare cu Polina, făcîndu-i pe toți călătorii de alături să rîdă. Iar acum, din nou, mi-am pus întrebarea: o iubesc oare? Și din nou n-am știut să răspund, adică, mai bine zis, din nou, pentru a suta oară, mi-am răspuns că o

uräsc. Da, îmi era nesuferită. Erau momente (și anume, de fiecare dată la sfîrșitul discuțiilor noastre) în care mi-aș fi dat jumătate din viață ca s-o pot sugruma! Jur că dacă ar fi fost cu putință să înfig cu încetul în pieptul ei un cuțit ascuțit, cred că aș fi făcut-o cu desfătare. Și cu toate astea jur pe ce am mai sfînt că pe Schlangenberg, pe muntele pe care era la modă să urci, dacă mi-ar fi spus cu adevărat: „aruncă-te jos", m-aș fi zvîrlit pe loc, și chiar cu plăcere. Știam asta. Lucrurile trebuiau să se sfîrșească, fie într-un fel, fie într-altul. Ea le pricepea în chip uimitor și gîndul că îmi dădeam seama absolut limpede și exact de inaccesibilitatea ei, de imposibilitatea împlinirii visurilor mele fanteziste — gîndul acesta, sînt sigur, îi producea o satisfacție nespusă; altminteri ar fi putut oare, atît de prudentă și de înțeleaptă cum era să-și permită asemenea intimități și sincerități față de mine? Am impresia că mă trata și acum aidoma împărătesei din antichitate, care se aplecase să se dezbrace în fața sclavului său, nesocotindu-l om. Da, de multe ori ea nu mă socotea om...

Totuși aveam de îndeplinit însărcinarea de a cîștiga la ruletă cu orice preț. N-aveam timp să gîndesc pentru ce și cît de repede trebuie să cîștig și ce alte considerente se născuseră în capul său veșnic calculat. Și apoi, în aceste două săptămîni se adăugaseră, pesemne, o sumedenie de noi fapte, despre care n-aveam încă o idee. Toate acestea trebuia să le ghicesc, să le pătrund și cît se poate de repede. Dar deocamdată n-aveam timp: trebuia să mă duc la ruletă.

CAPITOLUL II

Mărturisesc că-mi era neplăcut; deși hotărîsem că am să joc, nu intenționam deloc s-o încep pentru alții. Asta mă deruta chiar și am intrat în sălile de joc cu un sentiment de ciudă nespusă. De la prima vedere, nimic nu mi-a plăcut acolo. Nu pot să sufăr slugărnicia reportajelor din lumea întreagă și cu precădere din ziarele noastre rusești, unde aproape în fiecare primăvară reporterii noștri povestesc despre două lucruri: în primul rînd despre neasemuita splendoare și luxul sălilor de joc din orașele cu săli de ruletă de pe Rin și în al doilea rînd despre grămezile de aur care zac chipurile pe

mese. Doar nu sînt plătiți pentru asta; astea se povestesc doar dintr-o slugărnicie dezinteresată. Nu-i nici o splendoare în sălile mizerabile, iar aurul nu numai că nu stă grămezi pe masă, dar abia dacă există. Firește, cînd și cînd, în decursul sezonului, mai apare pe neașteptate cîte un individ sucit, sau un englez, sau vreun asiatic, un turc, ca în vara aceasta, și pierde sau cîștigă dintr-o dată foarte mult; cît despre ceilalți, joacă toți pe guldeni mărunți și, ca sumă medie, pe masă se află întotdeauna foarte puțini bani. După ce am intrat în sala de joc (pentru prima oară în viața mea), un timp nu m-am putut hotărî să joc. Mă și înghiontea mulțimea. Dar chiar dacă aș fi fost singur în sală, și atunci, cred că mai curînd aș fi plecat decît să mă apuc de joc. Mărturisesc că-mi bătea inima și nu eram deloc calm; știam cu certitudine și hotărîsem de mult că din Ruletenburg n-am să plec așa, oricum; ceva se va produce neapărat în soarta mea, ceva radical și definitiv. Așa trebuie și așa va fi. Oricît ar fi de caraghios că aștept atît de mult de la ruletă, mi se pare și mai caraghioasă părerea rutinară, recunoscută de toți, că e absurd și prostesc să aștepți ceva de la joc. Și de ce ar fi jocul un mijloc de procurare a banilor mai rău decît oricare altul, ca negoțul, de pildă? Ce-i drept, cîștigă unul dintr-o sută. Dar ce-mi păsa mie de asta?

În orice caz, m-am hotărît pentru început să observ și să nu trec serios la fapte. În seara aceasta, chiar dacă s-ar fi petrecut ceva, ar fi fost întîmplător și fără importanță — așa am și considerat. Afară de asta trebuia să studiez și jocul în sine; fiindcă, în ciuda miilor de descrieri ale ruletei pe care le-am citit întotdeauna cu atîta lăcomie, hotărît nu înțelegeam nimic din regulile ei atîta timp cît n-o văzusem cu ochii mei.

În primul rînd, totul mi se păru atît de murdar — nu știu cum respingător și murdar moralmente. Nu mă refer deloc la acele chipuri lacome și neliniștite care se înghesuie cu zecile, ba chiar cu sutele în jurul meselor de joc. Nu văd nimic murdar în dorința de a cîștiga cît mai repede și cît mai mult; întotdeauna mi se păruse nespus de prostească ideea unui moralist îmbuibat și asigurat care, atunci cînd cineva încercase să se justifice spunînd: „dar se joacă pe sume mici", răspunsese: „cu atît mai rău, fiindcă-i o cupiditate măruntă". Ca și cum o cupiditate mică sau mare n-ar fi același lucru. E o chestiune de proporție. Ceea ce pentru Rothschild n-ar fi contat, pentru mine ar fi fost o bogăție, cît despre profituri și

cîștig, oamenii, nu numai la ruletă, dar pretutindeni nu fac decît să ia sau să cîștige unul de la celălalt. Că-i josnic îndeobște să te îmbogățești ori să profiți de pe urma altuia e altă chestiune. Dar asta nu mi-am propus s-o rezolv. Întrucît eu însumi eram stăpînit în cea mai înaltă măsură de dorința cîștigului, toată cupiditatea și murdăria cupidă, dacă vreți, îmi era, la intrarea în sală, nu știu cum, mai la îndemînă, mai apropiată. Cel mai bine e atunci cînd oamenii nu fac fasoane și acționează deschis, pe față. Și apoi ce rost are să te amăgești pe tine însuți ? E o ocupație din cele mai deșarte și lipsite de judecată ! Deosebit de urît, la prima vedere, la toată această adunătură ticăloasă de ruletiști, era respectul pentru ocupația lor, seriozitatea ba chiar venerația cu care înconjurau mesele. Iată de ce aici există o diferență netă între jocul care poate fi numit *mauvais genre* și cel care poate fi permis unui om onorabil. Există două feluri de joc — jocul de gentlemen și celălalt joc, plebeu, cupid, pe care-l practică tot soiul de lepădături. Aici există o diferență riguroasă — și cît de josnică e în fond această diferențiere ! Un gentleman, de pildă, poate să pună o miză de cinci, sau zece ludovici, rareori mai mult, de altfel, poate să pună și o mie de franci dacă-i foarte bogat, dar numai de dragul jocului, de dragul distracției, numai ca să urmărească procesul cîștigului sau al pierderii ; însă nu trebuie să-l intereseze defel cîștigul în sine. Dacă a cîștigat, își poate permite, de pildă, să rîdă cu glas tare, să comunice cuiva dintre cei din jur părerea sa, poate chiar să mai pună o dată și să mai dubleze o dată, dar numai din pură curiozitate, ca să-și urmărească șansa, să facă combinații, și nu din dorința plebee de a cîștiga. Pe scurt, toate aceste mese de joc, rulete și *trente et quarante* trebuie să le privească nu altfel decît ca pe o distracție, organizată numai pentru plăcerea sa. Calculul și capcanele pe care e bazată și organizată banca nu trebuie nici măcar să le bănuiască. N-ar fi rău deloc dacă ar avea impresia, de pildă, că și restul de jucători, toată această adunătură care tremură pentru un gulden, sînt și ei niște bogătași și gentlemeni ca și el și joacă numai pentru desfătare și distracție. Această necunoaștere desăvîrșită a realității și părere naivă despre oameni ar fi, bineînțeles, nespus de aristocratică. Am văzut multe mămici care împingeau din spate pe niște grațioase și nevinovate *miss*, fiicele lor, în vîrstă de cincisprezece-șaisprezece ani, dîndu-le cîteva monezi de aur și învățîndu-le cum să joace. Domnișoara cîștiga sau pierdea, zîmbea întotdeauna și se de-

părta foarte mulțumită. Generalul nostru se apropie de masă, grav și impozant; lacheul se repezi să-i ofere un scaun, dar el nu-l observă; își scoase punga cu greu, cătă îndelung trei sute de franci de aur, îi puse pe negru și cîștigă. Nu luă cîștigul și-l lăsă pe masă. Ieși din nou negrul; nu luă nici de astă dată banii și cînd a treia oară ieși roșu, pierdu dintr-o dată o mie două sute de franci. Se depărtă zîmbind, ținîndu-se tare. Sînt convins că-l zgîria pe inimă și dacă miza ar fi fost dublă sau triplă n-ar fi rezistat și și-ar fi manifestat tulburarea. De altfel, un francez a cîștigat și apoi a pierdut în prezența mea în jur de treizeci de mii de franci, vesel și fără pic de emoții. Un gentleman adevărat, chiar dacă și-ar pierde toată averea, n-are voie să se tulbure. Banii trebuie să stea în asemenea măsură mai prejos de calitatea lui de gentleman, încît aproape că nu merită să-ți faci griji pentru ei. Cel mai aristocratic ar fi, se înțelege, să nu observi deloc toată murdăria acestor lepădături și a întregii atmosfere. Totuși, uneori nu-i mai puțin aristocratic și sistemul invers, să observi, adică să privești, ba chiar să examinezi, cu lornionul, de pildă, pe toți acești ticăloși; dar nu altfel decît să iei această mulțime și această murdărie drept un gen de distracție, ca pe un spectacol organizat pentru amuzamentul gentlemenilor. Poți să te înghesui și tu în mulțime, dar să privești în jur cu convingerea absolută că ești un observator și că nu faci cîtuși de puțin parte din ea. De altfel, nici să observi prea stăruitor nu se cade: n-ar mai fi potrivit spiritului unui gentlemen, fiindcă, în nici un caz, acest spectacol nu merită o atenție prea mare și stăruitoare. Și apoi puține spectacole merită o atenție stăruitoare din partea unui gentleman. Cu toate acestea, mie personal mi s-a părut că totul merita din plin o atenție din cele mai stăruitoare, mai ales din partea cuiva care venise nu numai de dragul spectacolului, ci se considerase el însuși cu sinceritate și cu tot zelul ca făcînd parte din această adunătură de lepădături. Cît privește convingerile mele morale cele mai secrete, în prezentele mele cugetări ele, firește, nu-și au locul. Las să fie așa; vorbesc ca să-mi descarc conștiința. Dar iată ce vreau să observ: că în ultima vreme mi-era, nu știu cum, teribil de silă să-mi măsor gîndurile și faptele după vreun etalon moral. Altceva mă dirija pe mine . . .

Lepădăturile joacă într-adevăr foarte murdar. Ba chiar accept ideea că aici, în jurul mesei, se petrec multe hoții din cele

mai ordinare. Crupierii, care stau la capetele mesei, urmăresc mizele și plătesc, au teribil de mult de lucru. Ce mai lepădături! În cea mai mare parte sînt francezi. De altfel, stau și urmăresc și observ nu pentru a descrie ruleta; caut să mă acomodez ca să știu cum să mă port în viitor. Am băgat de seamă, de pildă, că nu-i nimic mai obișnuit decît ca din spatele mesei să se întindă deodată o mînă și să apuce ceea ce ai cîștigat tu. Se iscă ceartă, adesori țipete, și vă desfid să dovediți, cu martori, că miza e a voastră.

La început toate acestea erau pentru mine de neînțeles; bănuiam numai și distingeam cu chiu, cu vai, că se ponta pe cifre, pe par și pe impar, și pe culori. În seara aceea am hotărît să-mi încerc norocul, din banii Polinei Alexandrovna, cu o sută de guldeni. Gîndul că mă apuc de joc nu pentru mine mă descumpănea oarecum. Senzația era extrem de neplăcută și am simțit nevoia să scap mai repede de ea. Aveam mereu impresia că dacă fac începutul pentru Polina îmi subminez propriul noroc. Oare nu e cu putință să te atingi de masa de joc fără să te molipsești pe loc de superstiții? Am început prin a scoate cinci frederici, adică cincizeci de guldeni și a-i pune pe un număr par. Roata s-a învîrtit și a ieșit treisprezece — am pierdut. Cu un soi de senzație dureroasă, numai ca să scap într-un fel oarecare și să plec, am mai pus cinci frederici pe roșu. A ieșit roșu. I-am lăsat pe toți zece la locul lor și a ieșit din nou roșu. Căpătînd patruzeci de frederici, am pus douăzeci pe douăsprezece cifre mijlocii, neștiind ce o să pice din asta. Mi s-a plătit întreit. În felul acesta din zece frederici m-am trezit cu optzeci. Mi-a devenit atît de insuportabilă senzația neobișnuită și ciudată care m-a cuprins, încît am hotărît să plec. Mi se părea că aș fi jucat cu totul altfel pentru mine. Totuși i-am mai pus o dată pe un număr par pe toți cei optzeci de frederici. De astă dată a ieșit patru; cîștigasem încă optzeci de frederici și, adunînd toată grămada, am pornit s-o caut pe Polina Alexandrovna.

Se aflau toți la plimbare pe undeva prin parc și am apucat să mă văd cu ea abia la cină. De astă dată franțuzul lipsea și generalul s-a desfășurat în voie; printre altele a găsit de cuviință să remarce din nou că n-ar dori să mă vadă la masa de joc. După părerea lui, l-ar compromite extrem dacă aș pierde prea mult; „dar chiar dacă ai cîștiga o sumă foarte mare, și atunci aș fi compromis — adăugă el cu importanță. Firește, n-am dreptul să dispun de faptele dumitale, dar recunoaște și dumneata..." Aici, ca de obicei, nu-și termină fraza. I-am

răspuns cu răceală că am foarte puțini bani și că, prin urmare, nu pot să pierd cine știe cît, chiar dacă m-aș apuca să joc. Urcînd la mine, sus, am apucat să-i înmînez Polinei cîștigul și i-am declarat că altă dată n-am să mai joc pentru ea.

— Dar de ce ? m-a întrebat neliniștită.

— Fiindcă vreau să joc pentru mine, i-am răspuns cercetînd-o cu mirare, și asta mă stînjenește.

— Vasăzică dumneata continui în mod hotărît să fii convins că ruleta e unica dumitale ieșire și salvare ? întrebă ea batjocoritor. I-am răspuns din nou foarte serios că da ; cît privește încăpățînarea mea de a cîștiga neapărat, las să fie caraghioasă, sînt de acord, „dar să fiu lăsat în pace".

Polina Alexandrovna a insistat cu tot dinadinsul să împart pe din două cu dînsa cîștigul de azi și a încercat să-mi dea optzeci de frederici, propunînd să continuu și pe viitor să joc în aceste condiții. Am refuzat categoric să iau jumătate și am declarat în mod definitiv că nu pot juca pentru alții nu fiindcă n-aș vrea, ci fiindcă voi pierde fără doar și poate.

— Totuși și eu însămi, oricît de prostesc ar fi, mă bizui aproape numai pe ruletă, rosti ea îngîndurată. De aceea trebuie neapărat să continui să joci pe din două cu mine și, se înțelege, ai s-o faci.

Cu acestea mă părăsi, fără a-mi mai asculta protestele.

CAPITOLUL III

Și totuși ieri, toată ziua, nu mi-a spus nici un cuvînt despre joc. Și, în general, ieri a evitat să stea de vorbă cu mine. Vechea ei manieră de a mă trata nu s-a schimbat. Aceeași nepăsare desăvîrșită în purtarea sa atunci cînd ne întîlneam, ba chiar un oarecare dispreț și ură. Îndeobște, nu dorea să-și ascundă dezgustul față de mine ; vedeam asta. În ciuda faptului nu-mi ascundea totodată că eram necesar pentru ceva și că mă păstra în acest scop. Între noi se stabiliseră un soi de relații ciudate, în multe privințe de neînțeles pentru mine, ținînd seama de trufia și aroganța ei față de toți. Ea știa, de pildă, că o iubesc la nebunie, mă lăsa chiar să-i vorbesc despre pasiunea mea și, firește, nu găsea un mijloc mai bun pentru a-și

exprima disprețul ei față de mine decît prin permisiunea de a-i vorbi fără ocolișuri și fără oprelişti despre dragostea mea. „Înseamnă, deci, că atît de puțin preț pun pe sentimentele tale, încît mi-e cu desăvîrșire indiferent orice mi-ai spune și orice ai simți pentru mine.“ Despre treburile ei personale vorbea mult cu mine și înainte, dar niciodată nu era perfect sinceră. Mai mult, disprețul față de mine avea și asemenea rafinamente : știa, să zicem, că-mi era cunoscută vreo împrejurare din viața ei sau din ceea ce o neliniștește mult ; ba chiar îmi povestea singură cîte ceva, dacă trebuia să mă folosească în vederea unui scop, ca pe un sclav, sau ca pe o slugă ; dar îmi povestea întotdeauna exact atît cît trebuie să știe un om care e folositor ca o slugă și, dacă un lanț întreg de împrejurări îmi era necunoscut, dacă vedea cît sînt de chinuit și de frămîntat de propriile sale chinuri și frămîntări, niciodată nu binevoia să mă liniștească pînă la capăt printr-o sinceritate prietenească, deși, folosindu-mă de multe ori pentru însărcinările ei, nu numai anevoioase, dar periculoase chiar, după părerea mea, nu se simțea obligată să fie sinceră cu mine. Dar merita parcă să-i pese de sentimentele mele, de faptul că eram și eu neliniștit, că poate eram îngrijorat și mă chinuiam de o mie de ori mai mult pentru grijile și eșecurile ei, decît ea însăși !

Cu trei săptămîni înainte știam de intenția sa de a juca la ruletă. Mă prevenise chiar că va trebui să joc în locul ei, fiindcă nu se cădea să joace ea. Din cele ce-mi spunea am băgat de seamă încă de atunci că are un necaz serios și că nu-i vorba de simpla dorință de a cîștiga bani. La ce i-ar fi trebuit bani de dragul banilor ? Exista la mijloc un scop, anumite împrejurări, pe care le bănuiam, dar pe care nu le cunosc, nici pînă azi. Se înțelege că umilința și robia în care mă ținea ar fi putut să-mi dea (cum îmi dădea foarte des) putința de a o interoga eu însumi, grosolan și direct. Întrucît eram pentru ea un sclav neînsemnat nu avea de ce s-o supere curiozitatea mea grosolană. Dar fapt e că dînsa, permițîndu-mi să-i pun întrebări, nu-mi răspundea la ele. Uneori nu le observa în nici un fel. Iată cum stăteau lucrurile între noi doi !

Ieri se vorbise mult la noi despre telegrama trimisă încă de acum patru zile la Petersburg, la care nu se primise răspuns. Generalul e vădit neliniștit și îngîndurat. Era vorba, firește, de bunica. E neliniștit și franțuzul. Ieri, de pildă, după-masă, discutaseră mult și grav. Tonul franțuzului față de noi toți este deosebit de arogant și de disprețuitor. Aici se potrivește bine zicala : dacă-l așezi la masă își urcă picioarele pe masă. Pînă și

cu Polina e nepăsător pînă la grosolănie ; altminteri, participă cu plăcere la plimbările comune prin parcul cazinoului sau la cavalcade și vizitarea împrejurimilor orașului. Îmi sînt cunoscute încă mai de mult unele împrejurări care îl legaseră pe francuz de general : în Rusia se apucaseră să construiască o fabrică ; nu știu dacă proiectul căzuse sau dacă mai discutau despre el. Afară de asta, aflasem întîmplător o parte din secretul lor de familie : franțuzul îl salvase într-adevăr, acum un an, pe general, dîndu-i treizeci de mii, ca să completeze lipsa din banii statului, cu prilejul predării funcției. Și, se înțelege, generalul e la discreția lui ; dar, în prezent, propriu-zis în clipa de față, rolul principal în toate acestea îl are *M-lle* Blanche și sînt convins că nici aici nu greșesc.

Cine-i *M-lle* Blanche ? Aici, printre noi, se spune că-i o franțuzoaică de neam, însoțită de mama ei și care are o avere colosală. Se știe de asemenea că-i un soi de rudă cu marchizul nostru, dar foarte îndepărtată, un fel de verișoară de-a doua sau de-a treia. Se spune că înainte de plecarea mea la Paris franțuzul și *M-lle* Blanche se aflau în relații mult mai ceremonioase, se purtau între ei parcă mult mai politicos și delicat ; acum însă, prietenia și rudenia dintre ei au căpătat un aspect mai brutal, mai direct. Poate că socotesc că treburile noastre stau atît de prost, încît nu mai consideră necesar să facă prea multe fasoane cu noi și să se ascundă. Încă acum două zile am băgat de seamă cum le cerceta *mister* Astley pe *M-lle* Blanche și pe mama ei. Mi s-a părut că le cunoaște! Am avut chiar impresia că și franțuzul nostru s-a cunoscut pe vremuri cu *mister* Astley. De altfel, *mister* Astley e atît de timid, rușinos și tăcut, încît aproape că te poți bizui pe el — nu scoate gunoiul din casă. În orice caz franțuzul abia dacă-l salută și aproape că nu se uită la el ; prin urmare nu se teme de dînsul. Asta mai e de înțeles ; dar de ce *M-lle* Blanche aproape că nu se uită la el ? Mai ales că ieri marchizul a scăpat o vorbă : a afirmat deodată, într-o discuție comună, nu-mi amintesc cu ce prilej, că *mister* Astley e colosal de bogat și că el știe acest lucru ; iată un motiv ca *M-lle* Blanche să se uite la *mister* Astley ! Îndeobște generalul se află într-o stare de neliniște. E de înțeles ce însemnătate poate avea acum pentru el telegrama în legătură cu moartea mătușii sale !

Deși aveam impresia certă că Polina evită o discuție cu mine într-un scop anume, am luat eu însumi o atitudine rece și nepăsătoare : mă tot gîndeam că pînă la urmă o să se apropie

ea de mine. În schimb, ieri și azi, mi-am concentrat toată atenția cu precădere asupra *M-llei* Blanche. Bietul general, e pierdut cu desăvîrșire! Să te îndrăgostești la cincizeci și cinci de ani atît de pătimaș e, firește, o nenorocire. Adăugați la aceasta văduvia lui, copiii, ruina totală, datoriile și la urmă femeia de care s-a nimerit să se îndrăgostească. *M-lle* Blanche e frumoasă. Dar nu știu dacă voi fi înțeles cînd voi spune că e dăruită de la Dumnezeu cu o față care te poate speria. În orice caz mie mi-a fost întotdeauna teamă de asemenea femei. Are, cred, vreo douăzeci și cinci de ani. E înaltă, cu o spinare lată și cu umeri rotunzi; gîtul și pieptul ei sînt splendide; pielea oacheșă, părul negru precum cerneala e atît de bogat, încît ar ajunge pentru două capete. Ochii negri cu albul gălbui, privirea obraznică, dinții de o albeață strălucitoare și buzele mereu vopsite și miroase a mosc. Se îmbracă excentric, bogat, dar cu *șic*. Mîinile și picioarele ei sînt uimitoare. Glasul — un contralto înăbușit. Uneori rîde cu hohote arătîndu-și toți dinții, dar de obicei privește tăcută și arogantă — cel puțin în prezența Polinei și a Mariei Filippovna. (Un zvon ciudat: Maria Filippovna pleacă în Rusia.) Cred că *M-lle* Blanche n-are nici un fel de studii, poate că nici nu-i inteligentă, în schimb e bănuitoare și șireată. Am impresia că viața ei n-a prea fost lipsită de aventuri. Dacă e să spun totul, poate că marchizul nu-i e defel rudă, iar mama, deloc mamă. Dar există informații că la Berlin, unde ne-am întîlnit cu ele, ea și mama ei aveau cîteva cunoștințe onorabile. Cît îl privește pe marchiz, deși mă îndoiesc pînă astăzi că-i marchiz, apartenența lui la o societate onorabilă, la noi, de pildă, la Moscova, sau pe alocuri, în Germania, se pare că nu poate fi supusă îndoielii. Nu știu ce-o fi reprezentînd el în Franța? Se spune că are un *château*. Credeam că în aceste două săptămîni au să se întîmple multe, și totuși încă nu știu sigur dacă între general și *M-lle* Blanche a avut loc o discuție hotărîtoare. În general totul depinde acum de situația noastră, cu alte cuvinte, de banii pe care-i va putea etala generalul. Dacă, de pildă, ar sosi știrea că bunica n-a murit, sînt sigur că *M-lle* Blanche ar dispărea imediat. Îmi vine să rîd și mă mir de mine însumi cît de bîrfitor am devenit totuși. Ah, cît mă dezgustă toate acestea! Cu cîtă plăcere i-aș lăsa pe toți și pe toate! Dar pot oare să plec de lîngă Polina, să nu spionez ce se întîmplă în jurul ei? Să spionez e, desigur, o ticăloșie, dar ce-mi pasă mie de asta?

Mi s-a părut interesant de asemenea, ieri și azi, *mister* Astley. Da, sînt sigur că-i îndrăgostit de Polina! Pare curios și cara-

ghios totodată cite e în stare să exprime uneori privirea unui om timid și bolnăvicios de cast care iubește și anume intr-o împrejurare cind omul respectiv e, cu siguranță, mai bucuros să intre în pămînt decît să arate sau să exprime ceva printr-o vorbă sau o privire. *Mister* Astley se vede foarte des cu noi în timpul plimbărilor. Își scoate pălăria și trece mai departe, murind, se înțelege, de dorință de a ni se alătura. Dacă-i invitat, refuză imediat. La locurile de odihnă, la cazinou, lingă fanfară sau în fața havuzului, se oprește inevitabil undeva în apropierea băncii noastre și unde ne-am afla, în parc, în pădure sau pe Schlangenberg — e de ajuns să-ți arunci ochii în jur și neapărat de undeva, fie pe o cărare apropiată, fie de după un tufiș iți va apărea o părticică din făptura lui *mister* Astley. Am impresia că ar căuta un prilej să stea de vorbă numai cu mine în special. Azi-dimineață ne-am intîlnit și am schimbat două cuvinte. Uneori vorbește teribil de întretăiat, nu știu cum. Înainte de a rosti „bună ziua", a început prin a spune :

— A, *mademoiselle* Blanche !... am văzut multe femei ca *mademoiselle* Blanche !

A tăcut apoi, uitindu-se la mine cu subînțeles. Ce-a vrut să spună nu știu, fiindcă la întrebarea mea : ce înțelegi dumneata prin asta ? — a dat din cap cu un zîmbet șiret și a adăugat :

— Așa. *Mademoiselle* Pauline iubește mult florile ?

— Nu știu, nu știu deloc, am răspuns eu.

— Cum ! Dumneata nu știi nici asta ! a strigat el, nespus de mirat.

— Nu știu, n-am băgat deloc de seamă, am repetat, rîzind.

— Hm, asta îmi dă o anume idee. A clătinat din cap și a trecut mai departe. De altfel avea un aer mulțumit. Noi doi comunicam într-o franțuzească extrem de stîlcită.

CAPITOLUL IV

Ziua de azi a fost caraghioasă și absurdă. E ora unsprezece noaptea. Stau în cămăruța mea și-mi amintesc de toate cite s-au petrecut. A început prin aceea că dimineața am fost to-

tuși nevoit să mă duc la ruletă, ca să joc pentru Polina Alexandrovna. Am luat toți o sută șaizeci de frederici ai ei, cu două condiții : prima, că nu vreau să joc pe din două cu ea, adică, dacă voi cîștiga, nu voi opri nimic pentru mine și a doua : seara Polina să-mi explice de ce are atîta nevoie să cîștige și ce sumă anume. Totuși nu pot presupune cu nici un chip că o face numai așa, de dragul banilor. Aici pesemne că banii sînt necesari și e nevoie de ei cît se poate de urgent, pentru un scop deosebit. Ea a făgăduit să mă lămurească și am plecat. În sălile de joc era o înghesuială îngrozitoare. Cît de obraznici sînt ei și cît de lacomi cu toții ! M-am strecurat la mijloc și m-am oprit chiar lîngă crupier ; pe urmă am început să tatonez cu sfială jocul, punînd pe masă cîte două și cîte trei monezi. Între timp, priveam și observam ; mi s-a părut că doar combinațiile în sine înseamnă destul de puțin și n-au importanță pe care le-o atribuie mulți jucători. Ei stau cu cîte o hîrtie liniată în fața lor, observă loviturile, socotesc, calculează șansele, fac presupuneri, la urmă pun și pierd la fel ca și noi, muritorii de rînd, care jucăm la noroc. În schimb am tras o concluzie care cred că-i justă : într-adevăr, în desfășurarea șanselor întîmplătoare există, deși nu un sistem, totuși un soi de regulă, ceea ce e, desigur, foarte ciudat. De pildă, se întîmplă ca după douăsprezece cifre mijlocii să vină douăsprezece cifre ultime ; lovitura cade, să zicem, de două ori pe aceste ultime douăsprezece cifre și trece la douăsprezece cifre de la început. După ce cade pe douăsprezece cifre de la început, trece iar la douăsprezece mijlocii, cade de trei, patru ori în șir pe mijlocii și iar trece la douăsprezece ultime, de unde iar, după două lovituri, trece la primele, acolo cade o dată din nou trece la trei lovituri pe mijlocii și continuă astfel în decurs de o oră și jumătate-două. Una, trei și două ; una, trei și două. Asta-i foarte amuzant. În unele zile sau în unele dimineți merge, de pildă, așa : roșul alternează cu negrul și invers, clipă de clipă, fără nici o regulă, încît mai mult de două-trei lovituri în șir pe roșu sau pe negru nu cad. În altă zi însă, ori în altă seară, se întîmplă, de pildă, ca numai roșul să ajungă la peste douăzeci și două lovituri în șir și așa merge invariabil un timp oarecare, de exemplu, în decursul zilei întregi. Mi-a explicat multe în privința asta *mister* Astley care a stat o dimineață întreagă la mesele de joc și n-a pontat niciodată. În ceea ce mă privește pe mine, am rămas lefter și încă foarte repede. Am pus deodată pe un număr par două-

zeci de frederici şi am cîştigat, am pus cinci şi iar am cîştigat, şi în felul acesta încă de două sau de trei ori. Cred că am adunat în jur de patru sute de frederici în mai puţin de cinci minute. Aici ar fi trebuit să plec dar s-a născut în mine o senzaţie ciudată, un fel de provocare a soartei, un soi de dorinţă de a-i da un bobîrnac, de a-i arăta limba. Am pus cea mai mare miză permisă, de patru mii de guldeni, şi am pierdut. Pe urmă, înfierbîntat, am scos tot ce mi-a rămas, am pus tot pe un număr par şi am pierdut iar, după care am plecat de la masă, năucit parcă. Nici nu înţelegeam ce s-a petrecut cu mine şi am anunţat-o pe Polina Alexandrovna de pierdere abia înainte de prînz. Pînă atunci am hoinărit prin parc.

La masă eram din nou surescitat ca şi cu trei zile în urmă. Franţuzul şi *M-lle* Blanche luau iar masa cu noi. Am aflat că *M-lle* Blanche a fost dimineaţa în sălile de joc şi a asistat la isprăvile mele. De astă dată mi s-a adresat mai atentă parcă. Franţuzul a luat-o mai direct şi m-a întrebat simplu dacă mi-am pierdut proprii bani. Mi se părea că o bănuieşte pe Polina. Am minţit pe loc, spunînd că erau banii mei. Pe scurt, e ceva la mijloc.

Generalul s-a mirat nespus : de unde am luat asemenea sumă ? L-am lămurit că am început de la zece frederici, că şase ori şapte lovituri duble în şir mi-au adus la cinci sau şase mii de guldeni şi că pe urmă am pierdut tot din două lovituri.

Toate acestea erau, desigur, plauzibile. În timp ce dădeam explicaţii, m-am uitat la Polina, dar n-am putut citi nimic pe chipul ei. Totuşi ea m-a lăsat să mint şi nu m-a contrazis ; din asta am dedus că aşa trebuie — să mint şi să ascund că am jucat pentru dînsa. În orice caz, mă gîndeam eu, îmi datorează o explicaţie şi mai adineaori a făgăduit să-mi dezvăluie unele lucruri.

Credeam că generalul are să-mi facă vreo observaţie, dar a tăcut. În schimb am văzut pe faţa lui tulbure şi puţină nelinişte. Poate că, în situaţia lui dificilă, îi era pur şi simplu greu să audă că o grămadă de aur atît de mare a plecat aşa cum a venit din faţa unui nătărău nechibzuit ca mine.

Bănuiesc că aseară a avut cu franţuzul o dispută furtunoasă. S-au încuiat şi au discutat ceva îndelung şi cu aprindere. Franţuzul a plecat, iritat parcă de ceva, iar azi-dimineaţă a venit din nou la o oră matinală, la general, pesemne ca să continue discuţia de ieri.

După ce a ascultat relatarea despre pierderea mea, franțuzul mi-a atras atenția, caustic, ba chiar cu furie, că pe viitor trebuie să fiu mai chibzuit. Nu știu de ce, a mai adăugat că deși mulți ruși sînt jucători, după părerea lui rușii nu știu să joace.

— Iar eu sînt de părere că ruleta a fost creată anume pentru ruși, i-am răspuns, și cînd franțuzul a zîmbit disprețuitor la replica mea am adăugat că, în mod sigur, dreptatea e de partea mea fiindcă, vorbind despre ruși ca despre niște jucători mai mult îi insult decît îi laud și că, prin urmare, pot fi crezut.

— Pe ce se bazează părerea dumitale? m-a întrebat franțuzul.

— Pe faptul că în catehismul virtuților și meritelor unui apusean civilizat a intrat în mod istoric și aproape sub forma unui punct principal capacitatea de a face capital. Or un rus nu numai că nu-i capabil să strîngă un capital, dar îl și irosește stupid și într-un mod oribil. Cu toate acestea și noi, rușii, avem nevoie de bani, am adăugat, și, în consecință, sîntem foarte bucuroși și foarte receptivi la asemenea mijloace, ca, de pildă, ruleta, unde, te poți îmbogăți dintr-o dată, în două ceasuri, fără să te obosești. Asta ne atrage foarte mult; și fiindcă jucăm fără rost, fără trudă, de aceea și pierdem!

— Aceasta e în parte adevărat, observă franțuzul plin de sine.

— Nu, nu e adevărat și ar trebui să-ți fie rușine să vorbești astfel despre compatrioții dumitale, rosti generalul, sever și grav.

— Dați-mi voie, i-am răspuns, zău că se pune întrebarea ce-i mai dezgustător: dezmățul rușilor sau sistemul nemțesc de acumulare prin muncă cinstită?

— Ce idee revoltătoare! exclamă generalul.

— Ce idee tipic rusească! exclamă franțuzul.

Rîdeam și aveam o poftă teribilă să-i ațiț.

— Aș prefera să cutreier toată viața într-o căruță de chirghiz, am strigat eu, decît să mă închin idolului nemțesc.

— Care idol? strigă generalul, începînd să se înfurie de-a binelea.

— Sistemul nemțesc de a strînge avere. Mă aflu aici de puțin timp, totuși ceea ce am apucat să observ și să verific face să mi se aprindă de revoltă sîngele tătăresc. Zău că nu-mi trebuie asemenea virtuți! Am apucat ieri să dau o raită jur-împrejur, pe vreo zece verste. Ei, și am găsit exact

același lucru ca în cărticelele moralizatoare nemțești, cu poze: ei au în orice casă un *Vater* * al lor, teribil de virtuos și nemaipomenit de cinstit. Atît de cinstit, că ți-e și frică să te apropii de el. Nu pot să sufăr pe oamenii cinstiți de care ți-e frică să te apropii. Fiecare *Vater* din ăsta are o familie și serile citesc cu glas tare cărticele moralizatoare. Deasupra căsuței foșnesc ulmi și castani. Apus de soare, pe acoperiș o barză și totul e deosebit de poetic și de emoționant... Nu vă supărați, domnule general, dați-mi voie să vă povestesc lucruri ceva mai emoționante. Mi-amintesc eu însumi cum răposatul taică-meu citea serile în grădină, tot sub tei, mie și mamei asemenea cărticele... Eu pot aprecia asta cum trebuie. Ei și, fiecare familie de soiul ăsta de-aici se află în sclavie și supunere desăvîrșită față de *Vater*. Toți muncesc ca niște asini și toți adună bani ca ovreii. De altminteri *Vater* a și apucat să strîngă o sumă de guldeni și se pregătește să-i transmită fiului mai mare meseria sau petecul de pămînt; din pricina asta fiicei nu i se dă zestre și ea rămîne fată bătrînă. Din pricina asta mezinul e vîndut la stăpîn sau la oaste și banii se adaugă capitalului casnic. Serios, așa se procedează pe aici, m-am interesat. Toate acestea se fac nu altminteri decît în cinste, din maximum de cinste, pînă într-atît încît și mezinul vîndut e încredințat că a fost vîndut nu din altă pricină decît din cinste — or ce poate fi mai ideal, decît atunci cînd victima însăși se bucură că e dusă la pierire. Și mai departe? Mai departe e așa că nici fiului mai mare nu-i e mai ușor: știe el pe undeva o Amalchen cu care și-a unit inima, dar n-are voie să se însoare fiindcă nu s-au strîns încă destui guldeni. Așteaptă cuminți și se duc la pieire senini și zîmbitori. Amalchen ajunge să aibă obrajii supți, se usucă toată. În sfîrșit, peste vreo douăzeci de ani, bunăstarea sporește; guldenii s-au adunat cinstit, cu virtute. *Vater* îl binecuvîntează pe fiul mai mare, în vîrstă de patruzeci de ani, și pe Amalchen de treizeci și cinci, cu sînii uscați și cu nasul roșu... Cu acest prilej plînge, le ține o predică și moare. Fiul cel mare se transformă el însuși într-un *Vater* plin de virtute și povestea începe de la capăt. Peste vreo cincizeci sau șaizeci de ani, nepotul primului *Vater* realizează într-adevăr un capital considerabil, pe care-l transmite fiului său, acesta fiului său, celălalt fiului său și peste vreo cinci sau șase generații apare însuși baronul Rothschild sau Hoppe et Comp., sau dracu mai

* Tată (Germ.)

știe cine. Ei, să mai spuneți că nu e un spectacol măreț; muncă succesivă de un secol sau două, răbdare, inteligență, cinste, caracter, fermitate, calcul, o barză pe acoperiș! Ce mai vreți, mai presus de asta nu poate fi nimic, iar ei se apucă să judece din acest punct de vedere lumea întreagă și pe cei vinovați, adică pe acei ce nu seamănă cît de cît cu ei — să-i execute pe loc. Așa stînd lucrurile, iată care-i situația: prefer să fac chefuri în stil rusesc, sau să mă îmbogățesc la ruletă. Nu vreau să fiu *Hoppe et Comp.* peste cinci generații. Banii îmi trebuie pentru mine și nu mă consider o anexă necesară sporirii capitalului. Știu că am luat-o razna, dar las' să fie așa. Acestea sînt convingerile mele.

— Nu știu cît adevăr e în cele ce-ai spus, observă, îngîndurat generalul, dar știu sigur că începi să sări peste cal în mod intolerabil, de îndată ce ți se dă prilejul să-ți pierzi cît de cît măsura...

Ca de obicei, nu-și termină fraza. Dacă generalul nostru începea să spună ceva ce depășea măcar cu o iotă importanța unei discuții obișnuite, nu-și termina niciodată vorba. Franțuzul asculta nepăsător, cu ochii ușor măriți. Nu înțelesese aproape nimic din cele ce spusesem. Polina privea cu un soi de indiferență arogantă. Părea că nu auzise, nu numai pe mine, dar, în general, nimic din cele cîte se rostiseră în ziua aceea la masă.

CAPITOLUL V

Era nespus de îngîndurată, dar îndată ce ne-am ridicat de la masă mi-a poruncit s-o însoțesc la plimbare. Am luat copiii și am pornit spre parc, la havuz.

Întrucît mă aflam într-o stare de surescitare deosebită i-am trîntit grosolan și prostește o întrebare: de ce marchizul nostru Des Grieux, franțuzul, n-o mai însoțește acum, de cîte ori iese undeva, ba nici nu-i vorbește zile întregi?

— Fiindcă-i un ticălos, mi-a răspuns în chip ciudat. Nu mai auzisem niciodată din partea ei o asemenea apreciere despre Des Grieux și de aceea am tăcut, temîndu-mă să pricep această iritare.

— Ai băgat de seamă că azi nu se are bine cu generalul?

— Ai vrea să știi ce-i la mijloc, răspunse ea tăios, cu iritare. Știi doar că generalul i-a ipotecat tot, întreaga moșie, și dacă bunica n-o să moară, franțuzul va intra imediat în stăpînirea a tot ce i-a ipotecat.

— A, vasăzică e adevărat? Auzisem, dar nu știam că totu-i ipotecat.

— Păi cum altfel?

— Și în acest caz, adio *mademoiselle* Blanche, am observat. Nu va mai fi atunci generăleasă! Știi ceva? Am impresia că generalul e atît de îndrăgostit, încît s-ar putea să se împuște dacă *mademoiselle* Blanche îl va părăsi. La vîrsta lui e periculos să te îndrăgostești astfel.

— Și eu cred că i se va întîmpla ceva, observă, îngîndurată, Polina Alexandrovna.

— Și cît e de formidabil, strigai, nici că se poate o dovadă mai grosolană că-i dispusă să se mărite numai pentru bani. Nici nu s-a urmărit măcar salvarea unor aparențe, toate s-au petrecut pe față. Grozav! Cît o privește pe bunică, ce poate fi mai caraghios și mai murdar decît să trimiți telegramă după telegramă și să tot întrebi: n-a murit încă, n-a murit? Ei, cum îți place, Polina Alexandrovna?

— Toate astea-s prostii, mă întrerupse ea cu dezgust. Dimpotrivă, mă mir de dispoziția dumitale excelentă. De ce te bucuri? Oare fiindcă mi-ai pierdut banii?

— De ce mi i-ai dat ca să-i pierd? Ți-am spus că nu pot să joc pentru alții, cu atît mai mult pentru dumneata. Mă supun, fac tot ce-mi poruncești; dar rezultatul nu depinde de mine. Te-am avertizat că n-o să iasă nimic. Spune, ești tare supărată din pricină că ai pierdut atîția bani? Pentru ce ai nevoie de ei?

— La ce bun întrebările astea?

— Dar dumneata însăți ai făgăduit să-mi explici... Ascultă: sînt absolut convins că atunci cînd voi începe să joc pentru mine (și am doisprezece frederici), am să cîștig. Și atunci, ia de la mine cît îți trebuie.

Polina făcu o mișcare disprețuitoare.

— Nu te supăra, am continuat eu, pentru o asemenea propunere. Sînt atît de pătruns de conștiința că sînt un zero față de dumneata, adică în ochii dumitale, încît poți primi și bani din partea mea. Nu trebuie să te supere un dar de la mine. Și apoi, ți-am pierdut banii.

Îmi aruncă o privire scurtă, dar băgînd de seamă că vorbesc iritat şi sarcastic, întrerupse din nou discuţia :

— Socotelile mele băneşti nu te pot interesa întru nimic. Dacă vrei să ştii, sînt pur şi simplu datoare. Am împrumutat o sumă şi aş vrea s-o înapoiez. Îmi venise o idee nebunească şi ciudată că am să cîştig neapărat aici, la masa de joc. De ce mi-a venit această idee nu pricep, dar am crezut în ea. Cine ştie, poate că am crezut fiindcă nu mai aveam altă şansă.

— Sau fiindcă *trebuia neapărat* să cîştigi. Exact ca un înecat care se agaţă de un fir de pai. Recunoaşte şi dumneata că dacă înecatul nu s-ar afla în situaţia lui disperată, n-ar lua un fir de pai drept bîrnă.

Polina se miră.

— Cum aşa, întrebă ea, doar şi dumneata te bizui pe acelaşi lucru ! Acum două săptămîni mi-ai vorbit într-o zi, mai pe larg, despre faptul că eşti absolut sigur de cîştig la ruletă, şi căutai să mă convingi să nu te privesc ca pe un nebun ; sau ai glumit atunci ? Dar îmi amintesc că vorbeai atît de serios, încît nu putea fi luat drept glumă ce spuneai.

— E adevărat i-am răspuns, îngîndurat, şi acum sînt absolut convins că am să cîştig. Îţi mărturisesc chiar că mă faci acum să întreb : oare de ce pierderea mea de azi, atît de oribilă şi de absurdă, nu mi-a lăsat nici o îndoială ? Sînt în continuare absolut convins că, îndată ce voi începe să joc pentru mine, am să cîştig neapărat.

— De ce eşti atît de convins ?

— Dacă vrei — nu ştiu. Ştiu numai că *trebuie* să cîştig, că şi pentru mine e unica ieşire. Iată de ce, poate, mi se pare că trebuie să cîştig, fără doar şi poate.

— Va să zică şi dumitale îţi *trebuie neapărat* acest cîştig, de vreme ce ai o convingere fanatică ?

— Pariez că te îndoieşti că aş putea să am o nevoie serioasă.

— Mi-e indiferent, răspunse încet şi cu nepăsare Polina. Dacă vrei să spun *da*, mă îndoiesc că ai putea fi chinuit de ceva în mod serios. Te poţi chinui, dar nu în mod serios. Eşti un om dezordonat şi neaşezat. La ce-ţi trebuie bani ? În toate argumentele pe care mi le-ai prezentat atunci n-am găsit nimic serios.

— Apropo, am întrerupt-o eu, spuneai că trebuie să achiţi cuiva o datorie. O datorie serioasă, se vede. Nu cumva franţuzului ?

— Ce întrebări sînt astea ? Astăzi ești deosebit de brutal. Nu cumva te-ai îmbătat ?

— Știi că-mi permit să spun orice, și te întreb uneori foarte deschis anumite lucruri. Repet, sînt sclavul dumitale, or, de un sclav nu te rușinezi și el nu te poate jigni.

— Toate astea-s prostii ! Și nu pot să sufăr teoria asta „a sclaviei".

— Notează că nu vorbesc despre sclavia mea fiindcă aș vrea să-ți fiu sclav, ci pur și simplu o pomenesc ca pe un fapt care nu depinde deloc de mine.

— Spune deschis, de ce ai nevoie de bani ?

— De ce vrei să știi ?

— Treaba dumitale, răspunse ea și întoarse mîndră capul.

— Teoria sclaviei n-o suporți, dar sclavia o pretinzi : „Răspunde și nu cugeta". Prea bine, fie ! De ce-mi trebuie bani, întrebi ? Cum de ce ? Banii sînt totul !

— Înțeleg, dar nu poți totuși să cazi într-o asemenea nebunie, dorindu-i ! Fiindcă și dumneata ajungi pînă la frenezie, pînă la fatalism. Aici e ceva la mijloc, un scop deosebit. Vorbește fără ocolișuri, ți-o cer.

Părea că începe să se supere și-mi plăcea grozav că mă interoga cu atîta aprindere.

— Se înțelege că am un scop, i-am spus eu, dar n-am să știu să explic care anume. Nimic mai mult decît că, avînd bani, am să devin pentru dumneata alt om, nu un sclav.

— Cum ? Cum ai să obții asta ?

— Cum am să obțin ? Va să zică nici nu înțelegi cum aș putea ajunge să mă privești altfel decît ca pe un sclav ! Uite tocmai asta nu doresc, asemenea nedumeriri și mirări.

— Dar spuneai că sclavia e o desfătare pentru dumneata. Așa am crezut și eu.

— Dumneata ai crezut așa ! strigai eu cu o stranie plăcere. Ah, cît e de frumoasă naivitatea asta din partea dumitale ! Ei da, da, pentru mine a fi sclavul dumitale e o desfătare. Există, există desfătarea umilinței și a nimicniciei pînă la ultima limită ! continuai în delir. Dracu' știe poate că ea există și într-un bici, cînd biciul cade pe spinare și rupe carnea fîșii. Dar aș vrea poate să încerc și alte desfătări. Adineaori, la masă, generalul mi-a făcut morală în virtutea celor șapte sute de ruble pe an, pe care poate nici n-am să le capăt de la el. Marchizul Des Grieux mă cercetează cu sprîncenele ridicate și în același timp nu mă observă. Dar eu, în ceea ce mă

privește, poate că doresc cu ardoare să-l apuc pe marchizul Des Grieux de nas în prezența dumitale ?

— Discursuri de puști. În orice împrejurare te poți impune prin demnitate. Dacă există o luptă, ea te înalță, nu te înjosește.

— Vorbești ca din carte ! Dumneata presupui numai că nu știu să mă port cu demnitate. Adică, poate că sînt un om demn, dar nu știu să mă impun prin demnitate. Păi, îți dai seama că se poate întîmpla și una ca asta ? Toți rușii sînt astfel și știi de ce : fiindcă rușii sînt prea bogat și multilateral înzestrați ca să poată găsi la repezeală o formulă decentă. Chestiunea stă în formă. De cele mai multe ori noi, rușii, sîntem atît de bogat înzestrați, încît pentru a descoperi o formă decentă avem nevoie de genialitate. Or, genialitatea de cele mai multe ori nu există fiindcă în general există rar. Numai la francezi și poate la cîțiva alți europeni s-a definitivat atît de bine o formă, încît poți să arăți teribil de demn, iar tu însuți să fii omul cel mai nedemn. De aceea forma are atîta însemnătate la ei. Un francez suportă fără să clipească o jignire sufletească reală, dar un bobîrnac în nas nu suportă pentru nimic în lume, fiindcă asta înseamnă încălcarea unei forme de bună-cuviință acceptată și eternizată. De aceea și sînt atît de ahtiate domnișoarele noastre după francezi, datorită formei frumoase. De altfel sînt sigur că nu există nici o formă, ci doar cocoșul, *le coq gaulois* *. Dar poate că eu nu pot pricepe asta, nu-s femeie. Poate că tocmai cocoșii sînt de prețuit. Eu însă am luat-o razna, iar dumneata nu mă oprești. Întrerupe-mă mai des ; cînd vorbesc cu dumneata, îmi vine să spun tot, tot, tot. Îmi pierd orice formă. Sînt chiar de acord că n-am nu numai formă, dar nici un fel de calități. Ți-o mărturisesc. Nici nu caut să am vreo calitate. Acum totul s-a oprit în minte. Dumneata știi de ce. Nu-mi trece nimic prin minte. De mult nu mai știu ce se petrece în lume, nici în Rusia, nici aici. Uite, am străbătut Dresda și nu-mi amintesc cum arată Dresda. Știi și dumneata ce mă absoarbe. Întrucît nu am nici o speranță și în ochii dumitale sînt un zero, ți-o spun deschis : pretutindeni nu te văd decît pe dumneata, de rest nu-mi pasă. De ce și cum te iubesc, nu știu. Știu că s-ar putea nici să nu fii frumoasă ? Imaginează-ți, nu știu dacă ești frumoasă ori nu, măcar la față. Probabil că nu ești bună ; se prea poate să ai o inteligență josnică.

* Cocoșul galic (Fr.)

— Poate că tocmai de aceea îți propui să mă cumperi cu bani, spuse ea, fiindcă nu crezi în noblețea mea sufletească?

— Cînd mi-am propus eu să te cumpăr cu bani? strigai.

— Ai vorbit prea mult și ți-ai pierdut șirul. Dacă nu pe mine, atunci respectul meu te gîndești să-l cumperi.

— Ei nu, nu-i deloc așa. Ți-am spus că mi-e greu să mă explic. Dumneata mă copleșești. Să nu te supere trăncăneala mea. Înțelegi de ce nu trebuie să te superi pe mine: sînt pur și simplu nebun. De altfel, mi-e indiferent, poți și să te superi. Cînd sînt la mine sus, în cămăruță, mi-e de ajuns să-mi amintesc și să-mi imaginez numai foșnetul rochiei dumitale și sînt gata să-mi mușc mîinile. Și apoi, de ce te superi pe mine? Fiindcă spun că sînt sclav? Profită, profită de sclavia mea, folosește-te de ea! Știi dumneata că într-o zi am să te ucid? Nu fiindcă voi înceta să te iubesc, sau pentru că voi fi gelos, ci numai așa, fiindcă uneori îmi vine să te devorez. Rîzi...

— Nu rîd deloc, rosti ea cu mînie. Îți poruncesc să taci.

Se opri, gîfîind de furie. Zău că nu știu dacă era frumoasă sau nu, dar mă desfăta întotdeauna s-o privesc cînd se oprea așa în fața mea și de aceea îmi plăcea să-i provoc adesea mînie. Poate că-și dădea seama de asta și se înfuria dinadins. I-am spus-o.

— Cîtă murdărie! exclamă cu dezgust.

— Mi-e totuna, am continuat eu. Și să mai știi că e periculos să umblăm împreună: de multe ori am o dorință nestăpînită să te stîlcesc în bătaie, să te mutilez, să te gîtui. Și crezi că n-o să ajungem pînă acolo? Ai să mă aduci pînă la demență. Crezi că o să-mi fie frică de scandal? De mînia dumitale? Ce-mi pasă mie de mînia dumitale? Te iubesc fără speranță și știu că după asta te voi iubi de o mie de ori mai mult. Dacă am să te ucid vreodată, va trebui să mă omor și eu; ei bine, am să mă omor cît mai tîrziu, ca să simt această durere îngrozitoare de a exista fără dumneata. Și, știi, e de necrezut: pe zi ce trece te iubesc *mai mult*, or asta e aproape imposibil. Și după toate acestea să nu fiu fatalist? Îți amintești, acum trei zile, la Schlangenberg, ți-am șoptit, provocat de dumneata: spune un cuvînt și mă arunc în această prăpastie. Dacă ai fi rostit acel cuvînt, m-aș fi aruncat. Oare nu crezi că aș fi făcut-o?

— Ce flecăreală prostească! strigă ea.

— Nu-mi pasă dacă-i prostească sau inteligentă, spusei. Știu că în prezența dumitale trebuie să vorbesc, să vorbesc, să

vorbesc într-una — și vorbesc. În fața dumitale îmi pierd orice orgoliu și mi-e indiferent totul.

— De ce să te pun să sari de pe Schlangenberg ? rosti cu răceală, pe un ton deosebit de jignitor. E absolut inutil pentru mine.

— Splendid ! strigai. Ai rostit dinadins acest superb „inutil", ca să mă strivești. Îți citesc gîndurile. Inutil, spui ? Dar plăcerea e întotdeauna utilă, iar puterea sălbatică, nemărginită — fie și asupra unei muște — e și ea o desfătare în felul ei. Omul e tiran prin natura lui și-i place să fie călău. Dumitale îți place grozav.

Îmi amintesc că mă cerceta cu un fel de atenție deosebit de stăruitoare. Pesemne că fața mea exprima atunci toate sentimentele mele neroade și prostești. Îmi amintesc că discuția noastră a decurs într-adevăr aproape cuvînt cu cuvînt cum am reprodus-o aici. Ochii mi s-au injectat. Făcusem spumă în colțul buzelor. Cît privește Schlangenbergul, jur pe cuvînt și acum : dacă mi-ar fi poruncit atunci să mă arunc de sus, m-aș fi aruncat. Chiar dacă ar fi spus-o în glumă, sau cu dispreț, ca să-și bată joc, tot aș fi sărit.

— Cum să nu, cred în spusele dumitale, rosti, dar așa cum numai ea se pricepe uneori să spună, cu atîta dispreț, cu atîta răutate, cu atîta aroganță, încît, zău, eram în stare s-o omor în clipa aceea. Risca s-o fac. N-am mințit cînd i-am spus-o. Ești fricos ? m-a întrebat deodată.

— Nu știu, poate că sînt și fricos. Nu știu... nu m-am gîndit de mult la asta.

— Dacă ți-aș spune : ucide-l pe omul acela, l-ai omorî ?

— Pe cine ?

— Pe cine am să vreau eu.

— Pe franțuz ?

— Nu întreba, ci răspunde — pe cine am să-ți indic. Vreau să știu dacă ai vorbit serios adineaori. Aștepta cu atîta gravitate și nerăbdare răspunsul, încît m-a cuprins un sentiment ciudat.

— Ai de gînd să-mi spui odată ce se petrece cu voi ! strigai. Ți-e frică de mine, sau ce ? Îmi dau seama de toate încurcăturile de aici. Dumneata ești fiica vitregă a unui om ruinat și dement, bolnav de patimă pentru un diavol — Blanche ; mai există apoi franțuzul ăsta, cu influența lui misterioasă asupra dumitale și iată că acum îmi pui în mod atît de serios... o asemenea întrebare. Măcar să știu și eu altminteri am să înnebunesc și am să fac o prostie. Sau te jenezi

să-mi acorzi încrederea dumitale ? Dar te poţi oare jena de mine ?

— Îţi vorbesc despre cu totul altceva. Ţi-am pus o întrebare şi aştept răspunsul.

— Se înţelege că l-aş omorî, strigai, pe oricine mi-ai porunci, dar oare eşti capabilă ... oare mi-ai porunci ?

— Crezi poate că te-aş cruţa ? O să-ţi poruncesc şi o să mă dau deoparte. Ai să suporţi asta ? Ba nu, nu eşti în stare ! Dumneata poate ai ucide la poruncă, dar pe urmă ai veni să mă omori pe mine fiindcă am îndrăznit să te trimit.

Am simţit ca o lovitură în creştet la auzul acestor cuvinte. Fireşte că şi atunci luam întrebarea ei pe jumătate în glumă, drept provocare ; totuşi îmi vorbise prea serios. Eram totuşi uimit că se exprimase astfel, că-şi menţinea un asemenea drept asupra mea, că consimţea să exercite o asemenea putere asupra mea şi că-mi spunea atît de deschis : „Du-te la pieire, iar eu o să mă dau deoparte". În aceste cuvinte se afla ceva atît de cinic şi de franc, încît, după mine, era prea mult. Prin urmare cu ce ochi mă privea ea pe mine, după toate acestea ? Asta depăşea graniţa sclaviei şi a umilinţei. După o asemenea francheţe ar trebui să-l ridici pe sclav pînă la tine. Şi oricît de absurdă, oricît de neverosimilă era întreaga noastră discuţie, mi-a tresărit inima.

Polina izbucni brusc în hohote de rîs. Şedeam pe bancă, în faţa copiilor care se jucau, vizavi de locul unde se opreau echipajele şi aduceau publicul pe aleea dinaintea cazinoului.

— O vezi pe baroana aceea grasă ? întrebă ea. Este baroana Wurmerhelm. A sosit abia de trei zile. Uite-l pe soţul ei : un prusac lung, uscat, cu un baston în mînă. Îţi aminteşti cum se uita la noi acum două zile ? Du-te chiar acum, aproape de baroană, scoate-ţi pălăria şi spune-i ceva pe franţuzeşte.

— Pentru ce ?

— Te-ai jurat că ai sări de pe Schlangenberg ; juri că eşti gata să ucizi dacă ţi-aş porunci. În locul tuturor acestor crime şi tragedii, vreau numai să rîd niţel. Du-te fără multă vorbă. Vreau să văd cum o să te croiască baronul cu băţul.

— Mă provoci ; crezi că n-am s-o fac ?

— Da, te provoc, du-te, aşa vreau !

— Mă rog, mă duc, deşi e o toană stranie. Numai uite ce : să n-aibă cumva neplăceri generalul, iar prin el — dumneata. Zău că nu de mine mă îngrijesc, ci de dumneata, ei bine — şi de general. Şi ce idee e asta, să mă duc să jignesc o femeie ?

— După cum văd, nu ești decît un flecar, rosti ea disprețuitor. Adineaori ți s-au injectat ochii, și atît — de altfel, poate fiindcă ai băut prea mult vin la masă. Crezi că nu-mi dau seama singură că e și stupid și vulgar, că generalul o să se supere? Dar vreau pur și simplu să rîd. Ei da, asta vreau, și basta! Dar de ce să jignești o femeie? Mai curînd cred că ici bătaie cu bățul.

M-am întors și am pornit tăcut să-i îndeplinesc porunca. Se înțelege că era o prostie și se înțelege că nu m-am priceput să mă eschivez, dar, cînd m-am apropiat de baroană, îmi amintesc că eu însumi m-am simțit parcă ațîțat, da, mă ațîța soția. Și-apoi eram teribil de iritat, de parcă aș fi fost beat.

CAPITOLUL VI

Iată că au trecut două zile de la după-amiaza aceea stupidă. Și cîtă gălăgie, țipete, discuții, ceartă! Și toate aceste neplăceri, neînțelegeri, stupidități și vulgarități aveau un singur autor: eu. De altfel, uneori mă umflă rîsul. Nu reușesc să-mi dau seama ce s-a petrecut cu mine — mă aflu într-adevăr într-o stare de frenezie sau pur și simplu mi-am pierdut cumpătul și-mi fac de cap pînă îmi vor pune cămașa de forță. Uneori am impresia că mi se tulbură mintea. Iar alteori — că sînt încă foarte aproape de copilărie, de băncile școlii și că nu fac decît niște pozne grosolane.

Polina e de vină, numai Polina! Poate că nu s-ar fi întîmplat asta, dacă nu era ea. Cine știe, poate am făcut-o din disperare (oricît ar fi de prostesc să judeci astfel). Și nu înțeleg; nu înțeleg ce e frumos într-însa! Dar frumoasă este, da, este; se pare că este. Fiindcă și pe alții îi scoate din minți. Înaltă și zveltă. Prea subțire, poate. Ai impresia că ai putea să-i înnozi trupul, ori s-o frîngi în două. Urma piciorului ei e îngustă și lungă — chinuitoare. Chinuitoare, ăsta-i cuvîntul. Părul are o nuanță roșcată. Ochii — cu adevărat de pisică, dar cu cîtă mîndrie și aroganță știe să privească. Acum vreo patru luni, cînd abia mă angajasem la ei, într-o seară a stat cu Des Grieux în salon și a vorbit mult, cu aprindere. Și se uita la ei cu asemenea ochi... încît, mai tîrziu, cînd m-am dus la mine să mă culc, mi-am închipuit că i-a dat o palmă

— că i-a dat-o chiar în clipa aceea și că stă în fața lui și se uită la el... Din seara aceea m-am îndrăgostit de ea.

Dar să trecem la fapte.

Am coborît pe cărare pe alee, m-am oprit în mijloc, așteptîndu-i pe baron și baroană. La cinci pași distanță mi-am scos pălăria și m-am înclinat.

Îmi amintesc că baroana purta o rochie de mătase, cu o circumferință uriașă, de culoare gri-deschis, cu volane și crinolină cu coadă. Era scundă, de o grăsime neobișnuită, cu o bărbie teribil de umflată atîrnînd în așa fel, încît nu i se vedea deloc gîtul. Obrazul era stacojiu. Ochii mici, răi și obraznici. Pășea cu un aer de parcă le-ar fi acordat tuturor o cinste deosebită mergînd printre ei. Baronul mi s-a părut uscat și înalt. Obrazul, strîmb, tipic nemțesc, cu cele o mie de crețuri mărunte ale sale ; purta ochelari ; dacă împlinise patruzeci și cinci de ani. Picioarele ai fi zis că încep tocmai din piept ; asta însemna rasă. Era mîndru ca un păun. Puțin cam greoi. Avea ceva bovin în expresia feței, care înlocuia, în felul său, profunzimea de gîndire.

Toate acestea îmi apărură în fața ochilor în decurs de trei secunde.

Salutul meu și pălăria pe care o țineam în mînă abia dacă le-au atras atenția la început. Doar baronul s-a încruntat ușor. Baroana plutea senină spre mine.

— *Madame la baronne*, am rostit eu limpede și tare, accentuînd fiecare cuvînt, *j'ai l'honneur d'être vorte esclave.* *

Apoi m-am înclinat, mi-am pus pălăria și am trecut pe lîngă baron, întorcînd politicos fața spre el și zîmbindu-i.

Ea îmi ceruse să-mi scot pălăria, dar salutul și obrăznicia le-am făcut cu de la mine putere. Dracu știe ce m-a mînat ? Nu mă mai puteam opri, de parcă alergam pe o pantă, la vale.

— *Hein !* strigă, sau mai bine zis icni baronul, răsucindu-se spre mine, mirat și furios.

M-am întors și m-am oprit într-o așteptare respectuoasă continuînd să-l privesc și să zîmbesc. Era pesemne nedumerit și și-a ridicat sprîncenele pînă la *nec plus ultra* **. Chipul i se posomora din ce în ce. Baroana s-a întors și ea în direcția mea, privindu-mă la fel de mirată și furioasă. Cîțiva trecători se uitară la noi atenți. Alții se opriră chiar.

* Doamnă baroană... am onoarea să fiu sclavul dumneavoastră. (Fr.)

** Pînă la limită (Lat.)

— *Hein!* icni din nou baronul de două ori mai tare și de două ori mai furios.

— *Ja wohl,** rostii eu tărăgănat, continuînd să-l privesc drept în ochi.

— *Sind sie rasend?*** strigă el, agitîndu-și bastonul și pare-mi-se începînd să se sperie puțin. Îl dezorienta, poate, costumul meu. Eram îmbrăcat foare cuviincios, elegant chiar, ca un om care aparține întru totul unui mediu dintre cele mai onorabile.

— *Ja wo-o-oh!* am strigat eu brusc din răsputeri lungindu-l pe *o* așa cum fac berlinezii, care folosesc mereu în discuție expresia „*jawohl*", tărăgănînd, cu acest prilej, mai mult sau mai puțin sunetul *o*, pentru a-i exprima diverse nuanțe de gînduri și sentimente.

Baronul și baroana s-au răsucit repede și au luat-o aproape la fugă, speriați. Unii dintre privitori începură să discute, alții se uitau la mine, neînțelegînd nimic. De altfel, nici nu-mi amintesc bine.

M-am întors și am pornit cu pas obișnuit spre Polina Alexandrovna. Dar, înainte de a ajunge la o sută de pași de banca ei, am văzut că se sculase îndreptîndu-se spre hotel, împreună cu copiii.

Am ajuns-o pe scările de la intrare.

— Am executat ... nerozia, i-am spus în timp ce mă aflam în dreptul ei.

— Ei și ce? Acum descurcă-te, mi-a răspuns fără să mă privească măcar și porni pe scări.

Toată seara am rătăcit prin parc. Trecînd apoi prin pădure, am ajuns în alt ducat. Într-o căsuță am mîncat jumări și am băut bere! Această idilă m-a costat un taler și jumătate.

Abia la ora unsprezece m-am întors acasă. În aceeași clipă mi s-a trimis vorbă să mă prezint la general.

Ai noștri ocupă în hotel două numere; au patru camere. Prima — spațioasă — e un salon, avînd un pian. Alături de el o cameră, mare și ea — biroul generalului. Aici mă aștepta el, stînd în mijlocul cabinetului, într-o atitudine nespus de măreață. Des Grieux ședea tolănit pe divan.

— Stimate domn, dă-mi voie să te întreb ce poznă ai făcut? începu generalul.

* Da. (Germ.)

** Ai turbat? (Germ.)

— Aş vrea, domnule general, să intraţi direct în subiect, i-am spus eu. Vreţi, probabil, să vă referiţi la intîlnirea mea de azi cu un neamţ ?

— Cu un neamţ ? Neamţul e baronul Wurmerhelm, o persoană importantă, domnule ! Ai fost grosolan faţă de dînsul şi faţă de baroană.

— Defel !

— I-ai speriat, stimate domn, strigă generalul.

— Dar deloc. Încă din Berlin am învăţat expresia *„ja wohl"*, care se repetă mereu la fiecare cuvînt şi pe care ei o tărăgănează atît de dezgustător. Cînd m-am intîlnit cu el pe alee, nu ştiu de ce acest *„ja wohl"* m-a obsedat şi m-a incitat . . . Şi apoi baroana pentru a treia oară de cînd mă întîlneşte vine direct spre mine, de parcă aş fi un vierme pe care-l poţi călca cu piciorul. Recunoaşteţi că am dreptul şi eu la orgoliu. Mi-am scos pălăria şi politicos (vă asigur că politicos), i-am spus : *„Madame, j'ai l'honneur d'être votre esclave"*. Cînd baronul s-a întors şi a strigat *„hein !"*, m-a împins şi pe mine ceva să-i strig *„Ja wohl !"* Am şi strigat de două ori : prima dată cu glas obişnuit, iar a doua oară am lungit cuvintele cît am putut. Asta-i tot.

Mărturisesc că eram nespus de bucuros de această explicaţie extrem de insolentă. Simţeam o dorinţă ciudată să înfloresc toată istoria cît se poate mai stupid.

Şi cu cît mergeam mai departe cu atît mai mult prindeam gust.

— Îţi rîzi de mine, strigă generalul. Se întoarse spre Des Grieux şi-i spuse pe franţuzeşte că, hotărît, îmi caut singur neplăceri. Des Grieux zîmbi dispreţuitor şi strînse din umeri.

— O, să nu credeţi asta, n-a fost deloc aşa ! exclamai eu, adresîndu-mă generalului. Purtarea mea e, desigur, urîtă, recunosc cu cea mai mare sinceritate. Purtarea mea poate fi numită chiar o farsă prostească şi necuviincioasă, dar nu mai mult. Şi ştiţi, domnule general, mă căiesc foarte mult. Dar există o împrejurare care în ochii mei aproape că mă scuteşte pînă şi de căinţă. În ultima vreme, să tot fie două săptămîni, sau trei, nu mă simt bine : sînt bolnav, nervos, irascibil, fantezist şi uneori îmi pierd cu desăvîrşire controlul. Zău aşa, în cîteva rînduri am fost teribil de tentat să mă adresez deodată marchizului Des Grieux şi . . . Dar, de altfel, n-are rost să termin ; poate că dînsul s-ar simţi jignit. Pe scurt, acestea sînt simptome de boală. Nu ştiu, baroana Wurmerhelm va ţine oare seama de această împrejurare atunci cînd îi voi cere scuze (fiindcă am intenţia

să-i cer scuze)? Presupun că nu, cu atît mai mult cu cît, din cîte cunosc, în ultima vreme a început să se abuzeze de această împrejurare în lumea juridică: la procesele de drept comun avocații cer prea des achitarea clienților lor, pe motiv că criminalii respectivi, în momentul crimei, nu-și dădeau seama de nimic și pun asta pe seama unui soi de boală. „A ucis, pasămite, și nu-și amintește de nimic". Și închipuiți-vă, domnule general, medicina îi încurajează — confirmă într-adevăr că există o asemenea boală, o demență temporară, cînd omul nu-și dă seama aproape de nimic, sau numai pe jumătate, sau numai pe sfert. Dar baronul și baroana sînt oameni din vechea generație; afară de asta, sînt juncheri prusaci și moșieri. Lor pesemne că acest progres din lumea medicală și juridică le este încă necunoscut și de aceea nu vor primi explicațiile mele. Cum credeți, domnule general?

— Ajunge, domnule! rosti generalul tăios și cu o indignare reținută — ajunge! Voi căuta să mă scap o dată pentru totdeauna de șotiile dumitale. N-ai să-ți ceri scuze în fața baroanei și a baronului. Orice relații cu dumneata, chiar dacă ele ar consta numai în rugămintea dumitale de a fi scuzat, ar fi pentru dînșii prea umilitoare. Aflînd că aparții casei mele, baronul a avut o explicație cu mine la cazinou și, îți mărturisesc, n-a lipsit mult să-mi ceară satisfacție. Îți dai seama la ce m-ai expus, pe mine, stimate domn? Eu, eu am fost nevoit să-i cer baronului scuze, i-am dat cuvîntul de onoare că neîntîrziat, de astăzi chiar, nu vei mai aparține casei mele...

— Dați-mi voie, dați-mi voie, domnule general, chiar dumnealui a pretins cu tot dinadinsul ca să nu mai aparțin casei dumneavoastră, după cum ați binevoit să vă exprimați?

— Nu, dar eu însumi m-am simțit dator să-i dau această satisfacție și, se înțelege, baronul a rămas mulțumit. Ne despărțim, stimate domn. Ți se mai cuvin din partea mea acești patru frederici și trei florini după socoteala de aici. Iată banii, iată și hîrtia cu socoteala; poți să verifici. Du-te cu bine. Începînd de azi nu ne mai cunoaștem. În afară de griji și neplăceri n-am văzut din partea dumitale nimic. Voi chema îndată chelnerul și-i voi declara că de mîine nu mai răspund pentru cheltuielile dumitale la hotel. Sluga dumneavoastră!

Am luat banii, hîrtia pe care era scrisă socoteala cu creionul, i-am făcut o plecăciune generalului și i-am spus cît se poate de serios:

— Domnule general, lucrurile nu se pot sfîrși astfel. Îmi pare foarte rău că ați fost expus unor neplăceri din partea ba-

ronului, dar — vă rog să mă iertați — vina o purtați dumneavoastră. Cum de v-ați asumat obligația de a răspunde pentru mine în fața baronului ? Ce înseamnă expresia că aparțin casei dumneavoastră ? Sînt pur și simplu preceptor în casa dumneavoastră și atît. Nu vă sînt fiu, nu mă aflu sub tutela dumneavoastră și nu puteți răspunde pentru faptele mele. Eu însumi sînt persoană competentă din punct de vedere juridic. Am douăzeci și cinci de ani, sînt candidat al Universității, sînt dvorean și vă sînt cu desăvîrșire străin. Numai respectul meu nemărginit pentru calitățile dumneavoastră mă opresc să vă cer pe loc satisfacție și să vă trag la răspundere în viitor pentru faptul că v-ați asumat dreptul să dați seama pentru mine.

Uluit, generalul desfăcu brațele, apoi se întoarse deodată spre franțuz și-i transmise în grabă că era cît pe ce să-l provoc la duel. Franțuzul rîse tare.

— Dar baronului n-am de gînd să-i trec cu vederea, continuai eu cu un calm desăvîrșit, fără a mă impresiona cîtuși de puțin rîsul lui *Mr.* Des Grieux, și întrucît dumneavoastră, domnule general, ați consimțit astăzi să ascultați plîngerea baronului și i-ați apărat interesele, devenind, într-un fel, părtaș la toată această poveste, am onoarea să vă raportez că nu mai tîrziu decît mîine mă voi duce la baron să-i cer în numele meu o explicație formală a motivelor care l-au determinat, avînd de-a face cu mine, să se adreseze, peste capul meu, unei alte persoane, ca și cum n-aș fi fost în stare, sau n-aș fi fost demn să răspund singur de faptele mele.

S-a întîmplat așa cum presimțeam. Auzind de noua nerozie, generalul se sperie grozav.

— Cum, ai oare intenția să mai continui această afacere blestemată ? strigă el. Ce vrei să faci cu mine, oh, Doamne ! Să nu îndrăznești, să nu îndrăznești, stimate domn, altminteri, ți-o jur ! ... Există și aici autorități și eu ... eu ... pe scurt, conform rangului meu ... și baronul de asemenea ... pe scurt, vei fi arestat și expulzat cu poliția, ca să nu mai faci scandal ! Înțelegi, domnule ? Și cu toate că i se tăiase răsuflarea de furie era îngrozitor de speriat.

— Domnule general, i-am răspuns eu cu un calm insuportabil pentru el, nu poți fi arestat pentru scandal, înainte de a-l provoca. Nu mi-am început încă explicațiile cu baronul și dumneavoastră nu știți încă deloc sub ce formă și pe ce temeiuri am de gînd s-o fac. Vreau numai să lămuresc presupunerea, jignitoare pentru mine, că m-aș afla sub tutela unei persoane

care ar avea, chipurile, putere asupra libertății mele de voință. Vă nelinștiți și vă alarmați zadarnic.

— Pentru Dumnezeu, Alexei Ivanovici, pentru Dumnezeu, lasă-te de această intenție absurdă ! bolborosi generalul, schimbîndu-și pe loc tonul mînios cu unul rugător și apucîndu-mă chiar de mîini. Dă-ți seama ce o să iasă din asta ! Din nou neplăceri ! Recunoaște și dumneata, trebuie să am aici o atitudine deosebită, mai cu seamă acum ... Mai cu seamă acum !... O, nu cunoști, nu cunoști întreaga mea situație !... Cînd vom pleca, sînt gata să te primesc din nou. Eu, acum, numai așa; ei, într-un cuvînt, înțelegi doar motivele ! strigă el disperat, Alexei Ivanovici, Alexei Ivanovici ! ...

Retrăgîndu-mă spre ușă, l-am rugat din nou insistent să nu se nelinișteasca, i-am făgăduit că totul se va sfîrși cu bine și onorabil și m-am grăbit să ies.

Uneori rușii, cînd se află în străinătate, sînt din cale-afară de fricoși și se tem grozav de cele ce ar putea să spună despre ei și de felul cum ar fi priviți, dacă e cuviincios sau nu cutare sau cutare lucru. Pe scurt, se poartă ca și cum ar avea un corset, mai cu seamă cei care pretind că ar avea o situație importantă. Cel mai plăcut pentru ei este să adopte un tipar conformist, dinainte stabilit, pe care-l respectă orbește — în hoteluri, la plimbare, în societate, în călătorie ... Dar generalului i-a scăpat că peste toate acestea mai există o situație deosebită care-i cere să aibă o „atitudine deosebită". De aceea s-a speriat deodată cu atîta lașitate și și-a schimbat tonul față de mine. Am luat cunoștință de asta și mi-am notat în gînd. Se înțelege că era în stare să se adreseze mîine, prostește, unor autorități, așa încît, într-adevăr, trebuie să fie cu băgare de seamă.

De altfel, nu-mi venea deloc să-l necăjesc propriu-zis pe general; dar aveam chef acum s-o înfurii pe Polina. Se purtase atît de crud cu mine și ea însăși mă împinsese pe calea asta stupidă, încît acum vroiam s-o silesc să-mi ceară ea însăși să mă opresc. În fond, pozna mea o putea compromite și pe dînsa. Afară de asta se născuseră în mine alte senzații și dorințe; dacă, de pildă, apar în fața ei, din proprie voință, drept un nimic, asta nu înseamnă deloc că și în fața oamenilor sînt o curcă plouată și, firește, nu baronul este acela care ar putea „să mă bată cu bastonul". Aveam chef să-mi rîd de ei toți și să par grozav. N-au decît să vadă. E sigur că ea o să se sperie de scandal și o să mă cheme din nou. Iar dacă nu mă cheamă, o să vadă totuși că nu-s o curcă murată ...

(O știre uimitoare : chiar acum am auzit de la dădaca noastră, pe care am intîlnit-o pe scară, că Maria Filippovna a plecat azi, singură-cuc, la Karlsbad, cu trenul de seară, la verișoara ei. Ce-o fi asta ? Dădaca spune că se pregătea de mult, dar cum se face că nu știa nimeni ? De altfel, se prea poate ca numai eu să nu fi știut. Dădaca s-a scăpat cu o vorbă și anume că Maria Filippovna a avut o discuție aprinsă cu generalul încă de acum două zile. Pricep. Pesemne că-i vorba de *M-lle* Blanche. Da, se pregătește ceva hotărîtor.)

CAPITOLUL VII

În dimineața următoare am chemat un chelner și i-am cerut să mi se facă nota separat. Odaia nu era într-atît de scumpă, încît să mă sperie prea mult și să mă silească să mă mut din hotel. Aveam șaisprezece frederici, iar mai departe . . . mai departe mă aștepta, poate, îmbogățirea ! Curios, încă n-am cîștigat, dar mă port, simt și gîndesc ca un bogătaș și nu mă pot închipui altminteri.

Aveam de gînd, în ciuda orei matinale, să mă duc neîntîrziat la *mister* Astley, la hotelul d'Angleterre, foarte aproape de noi, cînd deodată a intrat la mine Des Grieux. Asta nu se mai întîmplase niciodată și, pe deasupra, cu domnul acesta mă aflam, în tot timpul din urmă, în relații din cele mai rele și mai încordate. Nu-și ascundea vădit disprețul său față de mine, ba chiar căuta să-l sublinieze ; cît despre mine, aveam motivele mele să nu-i fiu binevoitor. Pe scurt, îl uram. Venirea lui m-a mirat nespus. Am ghicit îndată că s-a ivit ceva deosebit.

A intrat foarte politicos și mi-a făcut un compliment în privința odăii mele. Văzîndu-mă cu pălăria în mînă, s-a interesat dacă ies să mă plimb atît de devreme. Auzind că mă duc la *mister* Astley cu o treabă, s-a gîndit, și-a dat seama despre ce-i vorba și fața lui a căpătat o expresie nespus de îngrijorată.

Des Grieux semăna cu toți francezii, adică era vesel și amabil cînd se cerea și-i convenea, și insuportabil de plicticos atunci cînd a fi vesel și amabil înceta a fi o necesitate. Francezul e rareori amabil în mod spontan ; e amabil întotdeauna la poruncă, din calcul. Dacă, de pildă, vede necesitatea de a fi fan-

tezist, original, cît mai ieșit din comun, devine stupid și artificial, iar așa-zisa lui fantezie nu e decît repetarea unor tipare vechi, de mult banalizate. În schimb, prin natura lui, francezul este un om practic în sensul cel mai meschin, mai mic-burghez și mai comun cu putință, pe scurt e cea mai plicticoasă ființă din lume. După părerea mea, numai novicii și mai cu seamă domnișoarele ruse se lasă încîntate de francezi. Pentru orice altă ființă cu scaun la cap devin îndată evidente și odioase acele reguli de politețe dinainte stabilite, care constituie substratul amabilității, al dezinvolturii și bunei dispoziții mondene.

— Am venit la dumneata într-o chestiune, începu el extrem de degajat, deși politicos, de altfel, și nu-ți voi ascunde că sînt un sol sau, mai bine spus, un mijlocitor din partea generalului. Întrucît cunosc foarte slab limba rusă, n-am înțeles ieri aproape nimic din convorbirea dv.; însă generalul mi-a explicat în amănunt și mărturisesc...

— Ascultă, *monsieur* Des Grieux, l-am întrerupt, uite, dumneata te-ai apucat să fii mijlocitor și în această chestiune. Eu nu-s, firește, decît un *„outchitel“* și niciodată n-am pretins onoarea de a fi prieten intim al acestei case, sau de a avea niște relații mai apropiate și de aceea nu cunosc bine situația; dar lămurește-mă: oare dumneata ai devenit membru al acestei familii? Pentru că, la urma urmei, iei parte la absolut tot ce se întîmplă și devii îndată mijlocitor în toate...

Întrebarea mea nu-i plăcu. Era prea străvezie pentru el și nu voia să se trădeze.

— Mă leagă de general în parte afacerile, în parte unele *chestiuni speciale*, rosti el cu răceală. Generalul m-a trimis să te rog să renunți la intențiile dumitale de ieri. Tot ce ai născocit e, firește, foarte spiritual; dar dînsul m-a rugat anume să-ți demonstrez că nu vei reuși deloc; mai mult, baronul nu te va primi și, în sfîrșit, domnia sa dispune, în orice caz, de toate mijloacele ca să scape de viitoare neplăceri din partea dumitale. Recunoaște și dumneata. Și atunci, spune, la ce bun să continui? În schimb, generalul îți făgăduiește cu certitudine să te primească din nou în casa sa, de îndată ce se vor ivi împrejurări favorabile, iar pînă atunci să țină cont de salariul dumitale, de *vos appointements*. E destul de convenabil, nu-i așa?

I-am replicat cît se poate de calm că e oarecum greșit în părerea lui, că poate nu voi fi gonit de baron, ci, dimpotrivă, ascultat, și l-am rugat să mărturisească sincer că a venit, probabil, tocmai pentru a afla: cum anume am de gînd să procedez în această chestiune?

— O, Doamne, dacă generalul e atît de interesat de problema asta, se înțelege că i-ar fi plăcut să afle cum și în ce fel vei proceda. E atît de firesc !

M-am apucat să-i explic, iar el să asculte, tolănit, cu capul ușor aplecat pe o parte, în direcția mea, cu o vădită nuanță de ironie pe față, pe care nu căuta să și-o ascundă. În general, se ținea cu nasul pe sus. Mă străduiam din răsputeri să mă prefac că privesc problema cu cea mai mare seriozitate. I-am explicat că, întrucît baronul s-a adresat generalului cu o plîngere împotriva mea, ca și cum aș fi fost sluga acestuia, în primul rînd m-a făcut să-mi pierd postul, iar în al doilea rînd m-a tratat ca pe o persoană care nu-i în stare să răspundă pentru propriile sale fapte și cu care nu merită nici să stai de vorbă. E de înțeles că mă simt, pe bună dreptate, jignit ; cu toate acestea, ținînd seama de diferența de vîrstă, de poziția în societate *et caetera, et caetera* (cînd am ajuns aici abia mă țineam să nu rîd), nu vreau să iau asupra mea o nouă nechibzuință, adică să-i pretind direct baronului, sau chiar să-i propun numai, să-mi dea satisfacție. Cu atît mai mult mă consider absolut în drept să-i prezint lui, și mai cu seamă baroanei, scuzele mele, mai ales că, într-adevăr, în ultima vreme mă simt bolnav, prost dispus, am devenit, ca să zic așa, fantezist *et caetera, et caetera*. Dar baronul însuși, adresîndu-se ieri generalului cu insistența jignitoare pentru mine de a fi concediat, m-a pus în situația de a nu-i mai putea prezenta domniei-sale și baroanei scuzele mele, fiindcă atît domnia-sa cît și baroana și toată lumea vor crede, cu siguranță, că-mi cer scuze de frică, să-mi recapăt postul. Din toate acestea reiese că mă aflu silit să-l rog pe baron să-mi ceară mai întîi el însuși scuze, într-o formă cît mai moderată — să afirme, de pildă, că n-a intenționat deloc să mă jignească. Și după ce baronul va exprima acestea, eliberîndu-mă, atunci eu, din toată inima și cu toată sinceritatea, îi voi prezenta scuzele mele. Pe scurt, am încheiat eu, nu cer decît ca baronul să-mi dezlege mîinile.

— Tii, cîtă susceptibilitate și cîtă pedanterie ! De ce să te scuzi ? Recunoaște, *monsieur* ... *monsieur* ... că le-ai născocit pe toate dinadins, ca să-l necăjești pe general ... sau poate că ai un alt interes special ... *mon cher monsieur*, pardon, *j'ai oublié votre nom, monsieur Alexis ? N'est-ce pas ?* *

— Dă-mi voie, *mon cher marquis* **, dumitale ce-ți pasă ?

* Dragă domnule, iartă-mă, am uitat numele dumitale, d-l Alexis ? Nu-i așa ? (Fr.)
** Dragă marchize (Fr.)

— *Mais le général . . .**

— Şi generalului ce-i pasă ? Ieri spunea ceva, că trebuie să aibă nu ştiu ce atitudine . . . şi era atît de neliniştit . . . n-am priceput nimic.

— Există, da, există o situaţie specială, mă urmă Des Grieux pe un ton rugător, în care răzbătea tot mai mult ciuda. O cunoşti pe *mademoiselle* de Cominges ?

— Adică pe *mademoiselle* Blanche ?

— Ei da, pe *mademoiselle* Blanche de Cominges . . . *et madame sa mère . . .*** recunoaşte şi dumneata că generalul . . . pe scurt generalul e îndrăgostit, ba chiar . . . poate că va avea loc o căsătorie. Şi închipuie-ţi în această situaţie să se iste tot soiul de scandaluri şi poveşti neplăcute . . .

— Nu văd nici un scandal şi nici o poveste neplăcută care să aibă legătură cu căsătoria.

— Dar *le baron est si irascible, un caractère prussien, vous savez, enfin une querelle d'Allemand* ***.

— Mie însă, nu dumneavoastră, fiindcă eu nu mai aparţin casei . . . (Căutam dinadins să fiu cît mai nerod.) Dar, daţi-mi voie, e stabilit că *mademoiselle* Blanche se mărită cu generalul ? Atunci ce mai aşteaptă ? Vreau să zic, de ce să ascundă asta de noi, ai casei ?

— Nu-ţi pot . . . de altfel, nu-i cu totul . . . totuşi . . . ştii, aşteaptă o ştire din Rusia ; generalul trebuie să pună la punct nişte afaceri . . .

— A, a ! *La baboulinka* !

Des Grieux mă privi cu ură.

— Pe scurt, mă întrerupse el, mă bizui întru totul pe amabilitatea dumitale înnăscută, pe inteligenţa, pe tactul dumitale . . . sînt sigur că ai să faci asta pentru familia în care ai fost primit ca o rudă, iubit, respectat . . .

— Dă-mi voie, am fost alungat ! Uite, dumneata susţii acum că-i numai de formă ; dar recunoaşte că dacă ţi s-ar spune : „N-aş vrea, fireşte, să te urechez, dar lasă-te de formă să fii urecheat" . . . nu-i aproape acelaşi lucru ?

— Dacă-i aşa, dacă nici un fel de rugăminţi n-au influenţă asupra dumitale, începu el aspru şi arogant, dă-mi voie să te

* Dar generalul . . . (Fr.)

** Pe domnişoara Blanche Cominges şi pe mama domniei-sale . . . (Fr.)

*** Baronul este atît de irascibil, o fire prusacă, ştiţi, în sfîrşit, un scandal în stil nemţesc. (Fr.)

asigur că se vor lua măsuri. Există aici autorități, veți fi expulzat chiar azi — *que diable! Un blanc bec comme vous** vrea să provoace la duel o persoană de talia baronului! Crezi că vei fi lăsat în pace? Fii sigur că nimeni nu se teme aici de dumneata! Dacă te-am rugat, am făcut-o mai mult de la mine, fiindcă l-ai supărat pe general. Oare poți crede, poți crede oare că baronul n-o să poruncească lacheului să te dea, pur și simplu, afară?

— Dar n-am să mă duc singur, i-am răspuns cu un calm desăvîrșit, te înșeli, *monsieur*. Des Grieux, toate acestea se vor petrece mult mai cuviincios decît îți închipui. Uite, chiar acum mă duc la *mister* Astley și am să-l rog să-mi fie mijlocitor, cu un cuvînt să-mi fie *second* **. Omul acesta ține la mine și precis nu mă refuză. El se va duce la baron și baronul îl va primi. Dacă eu, *un outchitel*, pot fi luat un *subaltern*, dacă în sfîrșit sînt lipsit de apărare, apoi *mister* Astley este nepotul unui lord, al unui lord autentic, o știe oricine, al lordului Peebrock, și lordul acesta se află aici. Crede-mă că baronul va fi politicos cu *mister* Astley și-l va asculta. Și dacă nu, *mister* Astley va lua asta drept o jignire personală (știi cît de perseverenți sînt englezii) și va trimite din partea lui un prieten la baron, or el are prieteni buni. Conchide acum că s-ar putea să iasă altfel decît presupui.

Franțuzul s-a speriat de-a binelea; într-adevăr, toate păreau foarte verosimile și reieșea că îmi stă în putere să isc o poveste întreagă.

— Dar te rog, începu el cu glas absolut rugător, lasă toate astea! S-ar zice că-ți face plăcere să iasă neplăceri! Nu de satisfacție ai dumneata nevoie, ci de istorii neplăcute! Spuneam că toate acestea au să iasă amuzant, ba chiar spiritual — ceea ce poate și urmărești, dar, pe scurt, încheie el, văzînd că m-am sculat să-mi iau pălăria, am venit să-ți transmit aceste cîteva cuvinte din partea unei persoane — citește, am fost însărcinat să aștept răspuns.

Spunînd acestea, scoase din buzunar un bilețel împăturit și sigilat, pe care mi-l întinse.

De mîna Polinei stătea scris:

„Am avut impresia că vrei să continui povestea asta. Te-ai supărat și începi să faci copilării. Dar sînt la mijloc impre-

* Ce naiba, un băiețandru ca dumneata. (Fr.)

** Secundant. (Fr.)

jurări speciale, pe care poate am să ți le explic mai tîrziu; te poftesc să încetezi și să te astîmperi. Ce nerozii! Am nevoie de dumneata și ai făgăduit să mă asculți. Amintește-ți de Schlangenberg. Te rog să fii cuminte și, dacă e nevoie, îți poruncesc. A dumitale, P.

P.S. Dacă ești supărat pe mine pentru cele ce s-au întîmplat ieri, iartă-mă."

Am simțit, citind aceste rînduri, că-mi joacă totul înaintea ochilor. Buzele îmi păliră și începui să tremur. Blestematul de franțuz se uita la mine cu o nevinovăție prefăcută, mutîndu-și privirea, pentru a evita, chipurile, să-mi vadă tulburarea. Mai bine ar fi rîs de mine.

— Bine, i-am spus eu, *mademoiselle* poate să fie liniștită. Dă-mi voie totuși să te întreb, am adăugat eu tăios, de ce nu mi-ai transmis biletul de la bun început? În loc să trăncănești prostii, am impresia că ar fi trebuit să începi cu asta... dacă ai venit anume cu o însărcinare.

— O, am vrut... în general e totul atît de ciudat, încît ai să-mi ierți nerăbdarea firească. Voiam să aflu eu însumi, cît mai repede, de la dumneata personal, intențiile dumitale. De altfel, nu știu ce scrie în acest bilet și credeam că am tot timpul să ți-l transmit.

— Înțeleg, pur și simplu ți s-a cerut să mi-l transmiți numai în caz extrem, iar dacă vei aplana totul verbal, să nu mi-l mai dai. Așa-i? Recunoaște deschis, *monsieur* Des Grieux!

— *Peut-être*, spuse el, luînd o atitudine nespus de reținută și privindu-mă într-un chip anume.

— Mi-am luat pălăria; dădu din cap și ieși. Mi s-a părut că disting pe buzele lui un zîmbet batjocoritor. Parcă putea fi altfel?

— O să ne mai socotim noi doi, franțuzule, o să ne mai încercăm puterile! bolboroseam, coborînd scările. Nu eram încă în stare să-mi dau seama de nimic, de parcă aș fi primit o lovitură în cap. Aerul m-a răcorit puțin.

Peste vreo două minute, de îndată ce am putut să judec limpede, mi s-au înfățișat cu claritate două idei: *prima* — că din asemenea prostii, din cîteva glume ștrengărești și amenințări copilărești, neverosimile, rostite ieri în treacăt, s-a putut stîrni o alarmă atît de *generală*! Și a *doua*: ce influență are, totuși, acest franțuz asupra Polinei? E de ajuns un cuvînt din partea lui și ea face tot ce are el nevoie, scrie un bilet, ba chiar mă și *roagă*. Se înțelege că relațiile dintre ei doi au fost

întotdeauna pentru mine o enigmă, chiar din primele zile, de cînd am început să-i cunosc; totuși, în ultima vreme, am băgat de seamă la ea un dezgust categoric, ba chiar dispreț față de dînsul, în timp ce el nici nu se uita la ea, sau se purta de-a dreptul nepoliticos. Am observat asta. Polina însăși mi-a vorbit de dezgustul ei; a lăsat să-i scape mărturisiri extrem de importante. Înseamnă că el o stăpînește, pur și simplu, o ține cu niște lanțuri misterioase . . .

CAPITOLUL VIII

La o promenadă, cum se numește aici, adică pe aleea cu castani, l-am întîlnit pe englezul meu.

— O, o! începu el, zărindu-mă, mă duceam la dumneata, iar dumneata veneai la mine. Va să zică te-ai despărțit de ai dumitale?

— În primul rînd; spune-mi cum se face de le știi pe toate? l-am întrebat eu mirat. Oare povestea a ajuns cunoscută de toți?

— O, nu, n-o cunosc toți; de altfel, nici nu face să ajungă cunoscută. Nimeni nu vorbește nimic..

— În cazul ăsta de ce o cunoști dumneata?

— O cunosc, adică am avut prilejul s-o cunosc. Unde ai să pleci acum de-aici? Țin la dumneata și de aceea am venit.

— Ești un om bun, *mister* Astley, i-am spus eu (totuși m-a uimit nespus: de unde știe?), și fiindcă nu mi-am băut cafeaua, iar dumneata, probabil, nu ți-ai băut-o cum trebuie pe a dumitale, să mergem la cafeneaua cazinoului, să stăm acolo, să fumăm și am să-ți povestesc totul, iar . . . dumneata de asemenea.

Cafeneaua era la o sută de pași. Ni s-a adus cafeaua, ne-am așezat, mi-am aprins o țigară, iar *mister* Astley, fără să-și aprindă nimic, și-a ațintit ochii asupra mea, gata să asculte.

— Nu plec nicăieri, rămîn aici, am început eu.

— Eram sigur că o să rămîi, rosti aprobator *mister* Astley.

Ducîndu-mă la el, nu avusesem deloc intenția, ba chiar evitam dinadins să-i povestesc ceva despre dragostea mea pentru Polina. În toate aceste zile nu scosesem nici un cuvînt

despre ea. Şi apoi, el era foarte timid. De prima dată am băgat de seamă că Polina i-a produs o impresie puternică, dar el nu pomenea niciodată numele ei. Curios era însă că deodată, în clipa cînd se așezase și a început să mă fixeze cu privirea lui stăruitoare, plumburie, și în mine s-a ivit, nu știu de ce, dorința de a-i povesti tot, adică toată dragostea mea, cu toate detaliile. Am vorbit o jumătate de ceas în cap și-mi făcea o nespusă plăcere, pentru întiia oară, să povestesc despre toate astea! Băgînd de seamă că pe alocuri, aprinzîndu-mă, el se fisticește, am accentuat dinadins înflăcărarea povestirii. De ceva îmi pare rău : poate că spusesem cîteva lucruri nepotrivite despre francuz . . .

Şezînd în fața mea, *mister* Astley mă asculta nemișcat, fără să scoată nici un cuvînt, nici un sunet și privindu-mă drept în ochi ; dar cînd am început să vorbesc despre francuz m-a pus la punct cu severitate, întrebîndu-mă : am eu oare dreptul să pomenesc de această treabă care nu mă privește ? *Mister* Astley punea întotdeauna întrebări în chip foarte ciudat.

— Ai dreptate : mă tem că nu — i-am răspuns.

— Despre acest *marchiz* și despre *miss* Polina nu poți spune nimic precis în afară de presupuneri ?

M-a mirat din nou o asemenea întrebare categorică din partea unui om atît de timid ca *mister* Astley.

— Nu, nimic precis, am răspuns, se înțelege că nimic.

— Dacă-i așa, ai făcut rău nu numai că mi-ai vorbit mie despre asta, dar că ai gîndit-o măcar.

— Bine, bine ! Recunosc ; dar acum nu despre asta e vorba, l-am întrerupt, mirat în sinea mea. Apoi i-am istorisit întreaga poveste de ieri, în toate amănuntele, purtarea Polinei, întîmplarea cu baronul, concedierea mea, extraordinara lașitate a generalului și, la urmă i-am expus amănunțit, cu toate detaliile, vizita de azi a lui Des Grieux ; în încheiere i-am arătat biletul.

— Ce deduci din asta ? l-am întrebat. Am venit anume ca să aflu ce gîndești. În ceea ce mă privește pe mine, cred că l-aș ucide pe franțuzul ăsta și poate că am s-o fac.

— Şi eu, spuse *mister* Astley. Cît despre *miss* Polina . . . știi, se întîmplă să intrăm în relații cu oameni pe care-i urîm chiar, dacă nevoia o cere. Aici s-ar putea să existe niște legături necunoscute dumitale, care depind de împrejurări din afară. Cred că poți fi liniștit — în parte, se înțelege. În privința faptei sale de ieri, însă, ea e desigur foarte ciudată —

nu fiindcă a vrut să scape de dumneata și te-a pus la discreția loviturilor de baston, ci fiindcă o asemenea ieșire pentru... pentru o *miss* atît de fermecătoare e necuviincioasă. Se înțelege, ea nu putea ghici că-i vei împlini întocmai dorința de a-și bate joc...

— Știi ceva? strigai eu brusc, privindu-l țintă pe *mister* Astley, am impresia că dumneata ai mai auzit toate acestea, și știi de la cine? Chiar de la *Miss* Polina!

Mister Astley mă privi mirat.

— Îți lucesc ochii și citesc în ei suspiciune, rosti el, reluîndu-și calmul dinainte, dar n-ai nici cel mai mic drept să-ți dezvălui suspiciunile. Nu pot să-ți recunosc acest drept și refuz categoric să răspund la întrebarea dumitale.

— Bine, ajunge! Nici nu-i nevoie! am strigat ciudat de tulburat și neînțelegînd de ce mi-o fi venit asta in minte! Cînd, unde, în ce fel putuse fi ales *mister* Astley drept confident de Polina? De altfel, în ultima vreme l-am cam scăpat din vedere pe *mister* Astley, iar Polina a fost întotdeauna enigmatică pentru mine — atît de enigmatică, încît, de pildă, acum, apucîndu-mă să-i povestesc lui *mister* Astley întreaga istorie a iubirii mele, chiar în timpul povestirii am fost deodată uimit de faptul că nu eram în stare să spun aproape nimic concret, precis despre relațiile mele cu ea. Dimpotrivă, totul era fantastic, straniu, neîntemeiat, fără sens.

— Bine, bine; sînt dezorientat și deocamdată nu pot pricepe multe, am răspuns eu cu un glas de parcă m-aș fi sufocat. Dar dumneata ești un om bun. Acum — o altă chestiune, și-ți cer nu sfatul, ci părerea.

Am tăcut un timp, apoi am început:

— Cum crezi, de ce s-a speriat așa generalul? De ce dintr-o măgărie de-a mea, de cea mai stupidă speță, au scos o asemenea istorie? O istorie de asemenea proporții, încît Des Grieux în persoană a găsit de cuviință să se amestece (or el se amestecă numai în cazurile cele mai importante), m-a vizitat (ce zici!), m-a rugat, m-a implorat — el, Des Grieux, pe mine! În sfîrșit, notează bine, a venit la ora nouă, la nouă fără un sfert, iar biletul de la *miss* Polina se afla în mîinile lui. Cînd a fost scris, te întreb? Poate că *miss* Polina a fost trezită pentru aceasta! Apoi, ceea ce deduc din asta e că *miss* Polina e sclava lui (dacă a ajuns să-mi ceară tocmai mie iertare!) și în plus ce are ea din asta, ea personal? De ce se interesează ea atît de mult de afacerea asta? De ce s-au speriat ei de nu știu ce ba-

ron ? Și ce-i dacă generalul se însoară cu *mademoiselle* Blanche de Cominges ? Ei spun că trebuie să aibă o atitudine *deosebită* ca urmare a acestei împrejurări — dar prea e deosebit totul, recunoaște și dumneata. Cum crezi ? Sînt convins, după ochii dumitale, că știi în chestiunea asta mai mult decît mine !

Mister Astley zîmbi și dădu din cap.

— Într-adevăr, mi se pare că știu mult mai multe decît dumneata și în chestiunea asta, spuse el. Toată afacerea o privește numai pe *mademoiselle* Blanche și sînt convins că e adevărul adevărat.

— Dar ce-i cu *mademoiselle* Blanche ? strigai eu nerăbdător (se născuse brusc speranța că acum o să aflu ceva despre *M-lle* Polina).

— Cred că *mademoiselle* Blanche are în clipa de față un interes deosebit să evite cu orice chip o întîlnire cu baronul și baroana, cu atît mai mult cu cît ar fi o întîlnire neplăcută, ba mai rău — scandaloasă.

— Ei ! Ei !

— Acum doi ani, în timpul sezonului, *mademoiselle* Blanche a fost aici, în Ruletenburg. Eram și eu, de asemenea. *Mademoiselle* Blanche nu se chema pe atunci *mademoiselle* de Cominges, și nici mama ei, *madame veuve* Cominges nu exista. În orice caz, nici nu se pomenea de dînsa. Des Grieux nu exista nici el. Am adînca convingere că ei nu numai că nu-s rude, dar se cunosc foarte de curînd. Marchiz, Des Grieux a devenit de asemenea extrem de recent — sînt sigur de asta, judecînd după un anumit fapt. E de presupus chiar că pînă și numele, Des Grieux, și l-a luat de curînd. Cunosc aici pe cineva care l-a întîlnit sub un alt nume.

— Dar are realmente un cerc de cunoștințe impunătoare.

— O, asta e posibil. Chiar și *mademoiselle* Blanche poate să-l aibă. Dar acum doi ani *mademoiselle* Blanche, în urma plîngerii acestei baroane, a căpătat invitația, din partea poliției locale, să părăsească orașul și l-a părăsit.

— Cum așa ?

— Dînsa a apărut atunci mai întîi cu un italian, un fel de prinț, purtînd un nume istoric, Barberini, sau ceva asemănător. Omul era plin de inele și briliante, nici măcar false. Se plimbau într-o trăsură extraordinară. *Mademoiselle* Blanche juca *trente et quarante*, și totul a mers mai întîi bine, apoi norocul începu s-o trădeze ; așa îmi amintesc. Într-o seară a pierdut o sumă fabuloasă. Dar ceea ce-i și mai rău, într-un *beau matin*, prințul ei dispăru nu se știe unde ; dispărură și caii, tră-

sura, totul. Nota la hotel era îngrozitor de ridicată. *Mademoiselle* (din M-me Barberini s-a transformat brusc în *mademoiselle* Zelma) țipa în tot hotelul și în furia ei își sfîșia rochia. În același hotel locuia un conte polonez (toți polonezii aflați în călătorie sînt conți) și *mademoiselle* Zelma, sfîșiindu-și hainele, și zgîriindu-și fața, ca o pisică, cu minunatele ei mîini spălate cu parfum, îi produse o oarecare impresie. Stătură de vorbă și pînă la prînz ea se consolă. Seara, contele apăru cu dînsa la braț în cazino. *Mademoiselle* Zelma rîdea, ca de obicei, foarte tare, și manierele ei deveniseră ceva mai degajate. Intră direct în categoria acelor doamne, jucătoare de ruletă, care, atunci cînd se apropie de masă, împing din răsputeri cu umărul pe jucătorul de alături ca să-și facă loc. În asta constă aici șicul aparte al acestor cucoane: Le-ai văzut, cred ?

— O, da !

— Nici nu merită să le vezi. Spre necazul publicului onorabil ele nu dispar de aici, cel puțin acelea care schimbă în fiecare zi la masă hîrtii de cîte o mie de franci. De altfel, de îndată ce încetează să mai schimbe hîrtii, sînt pe loc poftite să plece. *Mademoiselle* Zelma mai continua să schimbe hîrtii ; dar șansa ei era și mai proastă ca înainte. Ține seama, cucoanele acestea joacă de foarte multe ori cu șansă ; au o uimitoare stăpînire de sine. De altfel, povestea mea se sfîrșește aici. Într-o zi, la fel ca și prințul, dispăru și contele. *Mademoiselle* Zelma veni seara să joace singură ; de astă dată nu-i mai oferi nimeni brațul. În două zile pierdu totul. După ce puse ultimul ludovic și-l pierdu, se uită în jur și-l văzu alături pe baronul Wurmerhelm, care o cerceta cu mare atenție și cu profundă indignare. Dar *mademoiselle* Zelma nu observă indignarea și adresîndu-se baronului cu zîmbetu-i cunoscut, îl rugă să pună pentru ea, pe roșu, zece ludovici. În urma acestui lucru, la plîngerea baroanei, primi seara invitația de a nu mai apărea la cazinou. Să nu te mire faptul că cunosc toate aceste amănunte mărunte și absolut jenante, fiindcă le-am aflat de la *mister* Fiderm o rudă de-a mea, care, în aceeași seară, a dus-o cu trăsura lui pe *mademoiselle* Zelma din Ruletenburg la Spa. Acum pricepi : *mademoiselle* Blanche vrea să fie generăleasă, probabil, pentru a nu mai primi pe viitor asemenea invitații din partea poliției cazinoului, ca acum doi ani. Acum nu mai joacă ; dar asta din pricină că acum, după toate aparențele, are un capital, pe care-l împrumută cu dobîndă jucătorilor de aici. E mult mai rațional. Bănuiesc chiar că și nefericitul general are o datorie la

ea. Poate că și Des Grieux îi e dator. Sau poate că Des Grieux e asociatul ei. Recunoaște și dumneata că, măcar pînă la nuntă, n-ar dori să atragă cît de cît asupra sa atenția baroanei și a baronului. Pe scurt, în situația ei, cel mai puțin îi convine un scandal. Dumneata însă ești legat de casa lor și purtarea dumitale ar putea provoca un scandal, cu atît mai mult cu cît apare zilnic în public la braț cu generalul sau cu *miss* Polina. Pricepi acum ?

— Nu, nu pricep ! exclamai, izbind atît de tare cu pumnul în masă, încît un *garçon* sosi în fugă, speriat.

— Spune, *mister* Astley, repetai frenetic, dacă știai toată istoria asta și prin urmare cunoști foarte bine ce reprezintă *mademoiselle* Blanche de Cominges, de ce nu m-ai prevenit măcar pe mine, sau chiar pe general sau mai ales pe *miss* Polina, care a apărut aici în public, la cazinou, la braț cu mademoiselle Blanche ? E posibil ?

— Pe dumneata n-aveam de ce să te previn, fiindcă nu puteai face nimic, răspunse calm *mister* Astley, și apoi, de ce anume să te previn ? Generalul știe, poate, despre *mademoiselle* Blanche mai multe decît mine și totuși se plimbă cu ea și cu *miss* Polina. Generalul e un om nefericit. Am văzut-o ieri pe *mademoiselle* Blanche călărind pe un cal minunat, alături de *monsieur* Des Grieux și prințul acela rus, mic de statură, iar în urma lor generalul pe un cal roib. De dimineață se plîngea că-l dor picioarele, dar avea o ținută bună. Și iată că în clipa aceea mi-a venit gîndul că e un om cu desăvîrșire pierdut. Și apoi toate acestea nu mă privesc, și abia de curînd am avut cinstea s-o cunosc pe *miss* Polina. De altfel (își luă seama deodată *mister* Astley) ți-am mai spus că nu-ți pot recunoaște dreptul să-mi pui anumite întrebări, deși țin sincer la dumneata . . .

— Ajunge, am spus, ridicîndu-mă, acum mi-e limpede ca ziua că și *miss* Polina știe totul despre *mademoiselle* Blanche, dar că nu se poate hotărî să se despartă de franțuzul ei și de aceea consimte să se plimbe cu *mademoiselle* Blanche. Crede-mă că nici o altă influență din afară n-ar sili-o să se plimbe cu ea și să mă implore în biletul ei să nu mă ating de baron. Probabil că anume aici s-a manifestat acea influență căreia i se supune întru totul. Și totuși ea singură m-a ațîțat împotriva baronului. La naiba, nu mai înțeleg nimic !

— Dumneata uiți, în primul rînd, că această *mademoiselle* Blanche e logodnica generalului și, în al doilea rînd, că *miss* Polina, fiica vitregă a generalului, are un frățior și o surioară,

copiii generalului, cu desăvîrşire părăsiţi de acest om nebun, ba, pare-mi-se, jefuiţi chiar.

— Da, da! Aşa-i! Să părăseşti copiii înseamnă să-i laşi în voia soartei, iar a rămîne înseamnă să le aperi interesele, ba poate chiar să salvezi un petec de moşie. Da, da, toate astea-s adevărate! Totuşi, totuşi! O, înţeleg acum de ce toţi se interesează atît de babulenka!

— De cine? întrebă *mister* Astley.

— De o hoaşcă bătrînă din Moscova, care nu mai moare... cu toţii aşteptăm vestea morţii printr-o telegramă.

— Ei da, se înţelege, tot interesul s-a concentrat asupra ei. Toată problema stă în moştenire! Dacă va sosi moştenirea, generalul se va însura; *miss* Polina va fi şi ea eliberată, iar Des Grieux...

— Iar Des Grieux?

— Iar Des Grieux îşi va primi banii; numai asta aşteaptă el aici.

— Numai! Dumneata crezi că numai asta aşteaptă?

— Mai mult nu ştiu nimic, tăcu încăpăţînat *mister* Astley.

— Ba eu ştiu, eu ştiu! repetai, furios, aşteaptă şi el moştenirea, fiindcă *miss* Polina va primi o zestre şi după ce o va căpăta o să i se arunce de gît. Toate femeile sînt la fel! Iar cele mai trufaşe ajung cele mai obişnuite sclave! Polina e capabilă numai de o pasiune, şi mai mult nimic. Asta-i părerea mea despre ea. Priveşte-o, mai ales atunci cînd e singură şi îngîndurată: are în ea ceva predestinat, fatal, blestemat! E capabilă de toate ororile vieţii şi ale pasiunii... ea... ea... dar cine mă cheamă? am exclamat deodată. Cine mă strigă? Am auzit cum m-a chemat cineva pe ruseşte... „Alexei Ivanovici!" O voce de femeie, auzi, auzi!

Între timp ne apropiam de hotelul nostru. Părăsisem de mult cafeneaua, aproape fără să ne dăm seama.

— Am auzit nişte strigăte de femeie, dar nu ştiu pe cine cheamă; strigă pe ruseşte; acum văd de unde vin strigătele, îmi arătă *mister* Astley, strigă femeia aceea, care şade într-un fotoliu mare şi pe care au adus-o în clipa aceasta pe peron mai mulţi lachei. În spatele ei se cară valize, înseamnă că a sosit de curînd cu un tren.

— Dar de ce mă cheamă? Strigă iar; priveşte, ne face semne cu mîna.

— Văd că ne face semne, spuse *mister* Astley.

— Alexei Ivanovici! Alexei Ivanovici! Of, Doamne, ce mai tont! se auzeau ţipete disperate de pe peronul hotelului.

Am pornit, aproape alergînd, spre intrare. Am pășit pe palier și ... de uluire mi-au căzut brațele, iar picioarele s-au lipit parcă de plăcile de piatră.

CAPITOLUL IX

Pe palierul de sus al largului peron, dusă pe scări în fotoliu, înconjurată de servitori, servitoare și mulțimea slugarnică de servanți ai hotelului, în prezența ober-chelnerului însuși, ieșit să întîmpine pe înalta vizitatoare, sosită cu atîtea surle și trompete, întovărășită de slugi proprii și cu atîtea baloturi și geamantane, trona ... *bunica* ! Da, era chiar ea, Antonida Vasilievna Tarasevіceva, moșiereasă și boieroaică din Moscova, în vîrstă de șaptezeci și cinci de ani, autoritară și bogată, *la baboulinka*, căreia i se trimiteau și de la care se primeau telegrame, cea care era pe moarte și nu mai murea, apărînd deodată în mijlocul nostru, chiar ea, în persoană, căzînd ca un trăsnet. Se ivise, deși paralizată, purtată, ca de obicei, în ultimii cinci ani, în fotoliu, dar era întotdeauna vioaie, plină de viață, sigură pe sine, cu spinarea dreaptă, strigînd tare și autoritar, ocărîndu-i pe toți — într-un cuvînt, exact așa cum avusesem cinstea s-o văd de vreo două ori, de cînd mă angajasem în casa generalului ca preceptor. E de înțeles că rămăsesem în fața ei, încremenit de uimire. Ea însă mă zărise, cu ochiul său de linx, încă de la o sută de pași, de pe cînd o aduceau cu fotoliul, mă recunoscuse și mă strigase pe numele patronimic — pe care, de asemenea, conform obiceiului său, îl reținuse o dată pentru totdeauna. „Și pe una ca asta se așteptau s-o vadă în sicriu, îngropată și lăsîndu-le o moștenire ? îmi trecu prin minte. Păi ea o să ne înmormînteze pe noi toți și întreg hotelul. Dar, Dumnezeule, ce se va întîmpla acum cu ai noștri, ce-o să se întîmple cu generalul ! Femeia asta o să întoarcă acum tot hotelul cu susul în jos !"

— Ce-ai rămas așa, fiule, în fața mea, cu ochii holbați ? ! continuă să strige la mine bunica. Nu știi să te închini, să dai bineţe ? Ori ţi s-a urcat la cap și nu vrei ? Ori, poate nu mă recunoști ? Auzi, Potapici, se adresă ea unui bătrîn cărunt, în frac, cu cravată albă și chelie trandafirie, majordomul ei, care o însoțea în călătorie, auzi, nu mă recunoaște ! M-au îngropat !

Trimiteau telegramă după telegramă ; a murit, sau n-a murit încă ? Știu tot ! Și, după cum vezi, sînt zdravănă-sănătoasă.

— Dați-mi voie, Antonida Vasilievna, de ce v-aș dori răul ? i-am răspuns eu voios, venindu-mi în fire. Eram numai mirat... Și-apoi cum să nu te miri, cînd așa, pe neașteptate...

— Și ce-i de mirare ? M-am suit în tren și-am plecat. În vagon e bine, nu te scutură. Ai fost să te plimbi ?

— Da, m-am plimbat pînă la cazinou.

— E bine aici, rosti bunica, privind în jur. E cald, copacii-s frumoși. Îmi place ! Ai noștri sînt acasă ? Generalul ?

— O ! E acasă, la ora asta cred că-s acasă cu toții.

— A, și aici fac totul după ceas și se țin de ceremonial ? Dau tonul. Am auzit că țin trăsură, *les seigneurs russes* *. S-au *lefterit* și hai în străinătate ! E și Praskovia cu ei ?

— Și Polina Alexandrovna.

— Și franțuzul ? Dar lasă că am să-i văd singură pe toți, Alexei Ivanovici, arată-mi drumul, du-mă la ei. Tu te simți bine aici ?

— Așa și așa, Antonida Vasilievna.

— Iar tu, Potapici, spune-i nătărăului ăstuia, chelnerului, să-mi dea o locuință comodă, bună, să nu fie sus și du imediat lucrurile acolo. Da de ce se înghesuie cu toții să mă conducă ? De ce se vîră în sufletul meu ? Ce apucături de robi ! Cine-i cu tine ? mi se adresă ea din nou.

— *Mister* Astley, am răspuns.

— Care *mister* Astley ?

— Un vizitator al stațiunii, o bună cunoștință de-a mea ; îl cunoaște și pe general.

— Englez. De-aia se uită țintă la mine și nu-și descleștează gura. De altfel, îmi plac englezii. Ei, duceți-mă sus, drept la locuința lor ; unde stau ?

Fotoliul bunicii fu ridicat ; pășeam înaintea tuturor pe scara lată a hotelului. Convoiul nostru producea un mare efect. Toți cei ce se nimereau în drum se opreau și priveau cu ochii mari. Hotelul nostru era considerat cel mai bun, cel mai scump și cel mai aristocratic din stațiune. Pe scară și pe culoare întîlneai întotdeauna cucoane superbe și englezi impozanți. Mulți se interesau cine sîntem jos, la ober-chelner care, la rîndul său, era profund uimit de ceea ce vedea. Firește, răspundea tuturor celor care-l întrebau că-i o străină de vază, *une russe*, *une comtesse*, *grande dame* și că ocupă aceleași încăperi pe care le-a

* Boierii ruși. (Fr.)

avut acum o săptămînă *la grande duchesse de N*. Înfățișarea autoritară și impunătoare a bunicii, purtată în fotoliu, constituia principala cauză a efectului. De cîte ori întîlnea un necunoscut, îl măsura îndată cu o privire curioasă și mă întreba despre toți cu glas tare. Bunica era o femeie masivă și cu toate că nu se scula din fotoliu, ghiceai îndată, privind-o, că-i foarte înaltă. Spinarea-i era dreaptă, ca o scîndură, și nu se sprijinea de spetează. Capul mare, cărunt, cu trăsături mari și aspre și-l ținea sus ; căutătura ei era mîndră și provocătoare parcă ; și se vedea că atît privirea cît și gesturile ei erau absolut naturale. În ciuda celor șaptezeci și cinci de ani, avea obrazul destul de proaspăt și nici dantura nu suferise prea mult. Purta o rochie de mătase neagră și o bonetă albă.

— Mă interesează nespus, îmi șopti *mister* Astley, urcînd scările alături de mine.

„De telegrame a aflat, mă gîndii eu, pe Des Grieux îl cunoaște de asemenea, dar de *M-lle* Blanche pare-mi-se că deocamdată știe prea puțin". I-am comunicat îndată toate acestea lui *mister* Astley.

Păcătosul de mine ! de îndată ce-mi trecu prima mirare, mă bucurai teribil de lovitura de trăsnet pe care aveam s-o dăm acum generalului. Mă simțeam ațîțat parcă și pășeam în fața convoiului nespus de vesel.

Ai noștri locuiau la etajul doi ; n-am anunțat pe nimeni și n-am bătut la ușă, ci pur și simplu am deschis-o larg și bunica fu adusă în triumf. Parcă dinadins, toți se adunaseră în biroul generalului. Erau ceasurile douăsprezece și mi se pare că se proiecta o plimbare în comun — unii cu trăsura, alții călări ; afară de ai noștri fuseseră invitați și cîțiva cunoscuți. În afară de general, Polina cu copiii și dădaca acestora se mai aflau în birou ; Des Grieux, *M-lle* Blanche, din nou în costum de amazoană, mama ei, *M-me veuve* Cominges, prințul cel scund și un vizitator, nu știu ce savant neamț pe care-l vedeam la ei pentru întîia oară. Fotoliul bunicii fu lăsat jos chiar în mijlocul biroului, la trei pași de general. Dumnezeule, niciodată n-am să pot uita impresia pe care a produs-o ! Înainte de a intra noi, generalul povestea ceva, iar Des Grieux îl corecta. Trebuie remarcat că *M-lle* Blanche și Des Grieux îi făceau, de vreo două zile, nu se știe de ce, o curte insistentă prințului scund — *à la barbe du pauvre general* * și în mijlocul grupului domnea, deși poate artificială, o atmosferă de veselie și cordialitate familială. La

* Sub nasul bietului general. (Fr.)

vederea bunicii generalul încremeni brusc, cu gura căscată, oprindu-se la jumătatea cuvîntului. Se uita la ea uluit, fascinat parcă de privirea unui vasilisc. Bunica îl privea fix, tăcută — dar cu ce ochi triumfători, provocatori și batjocoritori ! Se uitară astfel unul la altul, preț de zece secunde bune, în adinca tăcere a celor din jur. Des Grieux rămase la început înmărmurit, dar curind o îngrijorare nespusă apăru pe fața lui. *M-lle* Blanche, cu sprîncenele ridicate și gura deschisă, o cerceta avan pe bunică. Prințul și savantul urmăreau, profund nedumeriți, întreg acest tablou. Privirea Polinei exprima mirare și o teribilă descumpănire, dar deodată se făcu albă ca varul ; peste un minut sîngele i se urcă brusc la cap, împurpurîndu-i obrajii. Da, era o catastrofă pentru toți ! Nu făceam decît să-mi mut privirea de la bunică la cei din jur și înapoi. *Mister* Astley stătea deoparte, ca de obicei calm și ceremonios.

— Ei, iată-mă-s ! n locul telegramei ! izbucni, în sfîrșit, bunica, rupînd tăcerea. Ce, nu v-ați așteptat ?

— Antonida Vasilievna ... mătușică ... dar cum așa ... bolborosi nefericitul general. Dacă tăcerea bunicii s-ar mai fi prelungit cîteva secunde ar fi făcut, poate, un atac de apoplexie.

— Cum ? M-am suit în tren și am plecat. Drumul de fier pentru ce există ? Credeați cu toții : gata, am pus mîinile pe piept și v-am lăsat moștenirea ? Parcă te văd cum trimiteai telegrame de-aici. Cred că ai plătit bani buni pentru ele. Că nu-i ieftin. Iar eu mi-am pus picioarele la spinare și hai încoace. Asta-i franțuzul acela ? *Monsieur* Des Grieux, pare-mi-se ?

— *Oui, madame*, se grăbi Des Grieux ,*et croyez, je suis si enchanté ... votre santé ... c'est un miracle ... vous voir ici, une surprise charmante* *.

— *Charmante*, întocmai ; las' că te cunosc, măscăriciule, nu te cred nici atîtica ! și-i arătă degetul cel mic. Asta cine-i, întrebă ea, arătînd-o pe *M-lle* Blanche. Franțuzoaica extravagantă, în costum de amazoană și cu cravașa în mînă, o uimise pesemne. E de pe aici ?

— E *mademoiselle* Blanche de Cominges, iar dumneaei e mama dumisale, *madame* de Cominges ; locuiesc în hotelul acesta, am raportat eu.

— Fiica-i măritată ? întrebă fără ocol bunica.

* Da, doamnă ... și vă rog să mă credeți, sînt atît de încîntat ... sănătatea dumneavoastră ... e un miracol ... să vă vedem aici, ce surpriză încîntătoare. (Fr.)

— *Mademoiselle* de Cominges nu e măritată, am răspuns cît se poate de respectuos și dinadins cu jumătate voce.

— E veselă ?

N-am înțeles întrebarea.

— Nu te plictisești cu ea ? Înțelege rusește ? Uite, Des Grieux, la noi la Moscova, a învățat să se descurce pe limba noastră, mai îngînă cîte o vorbă.

I-am explicat că *M-lle* de Cominges n-a fost niciodată în Rusia.

— *Bonjour !* rosti bunica, uitîndu-se la *M-lle* Blanche.

— *Bonjour, madame ! M-lle* Blanche făcu o reverență ceremonioasă și plină de grație, grăbindu-se, sub masca unei modestii și politeți extreme, să arate prin întreaga atitudine și expresie a feței nespusa ei mirare față de asemenea ciudată întrebare și purtare.

— O, și-a lăsat ochii în jos, face fițe și fasoane ; ghicești îndată ce pasăre rară e ; vreo actriță. Am tras aici la hotel, jos, se adresă deodată generalului, am să-ți fiu vecină ; te bucuri, sau nu ?

— O, mătușică ! Fii încredințată de sincera mea ... bucurie, se grăbi să răspundă generalul. Își mai venise în fire și deoarece la ocazii se pricepea să vorbească foarte frumos, impunător și cu pretenții la oarecare efect, își dădu drumul și de data asta. Eram atît de neliniștiți și impresionați de veștile în legătură cu boala dumitale ... Primeam telegrame atît de desperate și deodată ...

— Ei, minți, minți ! îl întrerupse pe loc bunica.

— Dar cum se face, se grăbi la rîndul său generalul s-o întrerupă cu glas mai puternic, străduindu-se să nu observe acel „minți", cum se face totuși că te-ai hotărît să faci o asemenea călătorie ? Recunoaște că la vîrsta dumitale, cu sănătatea dumitale ... în orice caz totu-i atît de neașteptat, încît e de înțeles mirarea noastră. Dar sînt atît de bucuros ... și noi toți (începu să zîmbească, înduioșat și încîntat) ne vom strădui din răsputeri să facem ca șederea dumitale aici să fie din cele mai plăcute ...

— Ei, ajunge cu vorbăria goală ; te-ai apucat să îndrugi ca de obicei ; las' că m-oi pricepe și singură să-mi petrec timpul. Dar nici pe voi n-am să vă ocolesc ; nu vă port pică. Cum se face, mă întrebi ? Păi ce-i de mirare ? În chipul cel mai simplu. Și de ce se miră toți așa ? Bună ziua, Praskovia. Tu ce faci aici ?

— Bună ziua, bunico, rosti Polina, apropiindu-se de ea, călătorești de mult ?

— Iată, asta a pus o întrebare mai deşteaptă decît voi toţi ; că ăştialalţi numai : ah, şi ah ! Vezi tu, am zăcut cît am zăcut, m-am doftoricit cît m-am doftoricit, dar i-am alungat pe doctori şi l-am chemat pe paracliserul de la Sf. Nikola. El a vindecat o femeie tot de o boală ca asta, cu scuturătură de fîn. Ei, şi m-a ajutat şi pe mine ; a treia zi am năduşit toată şi m-am sculat. Pe urmă iar s-au adunat nemţii mei, şi-au pus ochelarii şi s-au apucat să-şi dea cu presupusul ; „Acum, zic ei, dacă s-ar putea pleca în străinătate să se facă un tratament, ar trece toate beteşugurile". Şi de ce nu ? gîndesc eu. Proştii de Zajighin au început să se văicărească ; „Cum ai să ajungi ?" ziceau. Asta-i bună ! Mi-am strîns totul într-o singură zi şi săptămîna trecută, vineri, mi-am luat fata în casă, pe Potapici, pe Feodor lacheul, dar pe Feodor ăsta l-am alungat la Berlin fiindcă vedeam că n-am nevoie de el, aş fi ajuns şi singurică ... Am luat vagon special, hamali sînt în toate staţiile şi pentru douăzeci de copeici te duc unde vrei. Ia te uită ce locuinţă aţi închiriat ! încheie ea, privind în jur. Din ce bani, fiule ? Că doar la tine totu-i ipotecat. Numai franţuzului ăstuia îi datorezi la bănet ! Ştiu tot, ştiu tot !

— Eu, mătuşică ... începu generalul, fisticit de-a binelea, mă mir, mătuşică ... cred că pot şi fără control ... de altfel cheltuielile mele nu-mi depăşesc mijloacele ... iar noi aici ...

— Ţie nu-ţi depăşesc ? O ziseşi ! Îmi închipui că i-ai jefuit de ultimul ban pe copii, halal tutore !

— După toate acestea, după asemenea cuvinte, începu generalul indignat, nu ştiu nici eu ...

— Aia-i, că nu ştii ! Bănuiesc că nu te depărtezi de ruletă. Te-ai lefterit de tot ?

Generalul era atît de uluit, încît fu cît pe-aci să se înece sub năvala indignării.

— La ruletă ! Eu ? Cu rangul meu ... Eu ? Vino-ţi în fire, mătuşică, se vede că nu te-ai făcut bine de tot.

— Ei, minţi, minţi ; pesemne că nu te laşi tras de acolo ; minţi mereu ! Las' c-am să mă uit eu ce-i cu ruleta asta chiar azi. Tu, Praskovia, să-mi spui ce se poate vizita pe aici, Alexei Ivanovici o să-mi arate şi el, iar tu, Potapici, notează locurile unde trebuie să mergem. Ce se poate vizita aici ? i se adresă ea deodată Polinei.

— Aici, în apropiere, se află ruinele unui castel, apoi Schlangenbergul.

— Ce-i aceea Schlangenberg ? O pădurice, sau ce ?

— Nu, nu-i o pădurice, e un munte; acolo se află un *point* . . .

— Ce-i aceea *point* ?

— Punctul cel mai înalt de pe munte, e un loc îngrădit. Priveliştea e minunată de acolo.

— Va să zică trebuie să-mi care fotoliul pe munte? Au să-l poată căra oare?

— O, se pot găsi hamali, am răspuns eu.

Între timp, Fedosia, dădaca, se apropie de bunică s-o salute, aducînd şi pe copiii generalului.

— Lasă pupăturile! Nu-mi place să mă sărut cu copiii; toţi sînt mucoşi. Ei, cum e aici, Fedosia?

— Aici e tare, tare bine, măicuţă Antonida Vasilievna, răspunse Fedosia. Cum ţi-a fost, măicuţă? Că noi ne-am perpelit atîta pentru dumneata.

— Ştiu, tu eşti un suflet curat. Ăştia ce-s, musafiri? se adresă ea din nou Polinei. Cine-i prăpăditul ăla cu ochelari?

— E prinţul Nilski, bunico, îi şopti Polina.

— A, e rus? Iar eu credeam că nu înţelege! Poate n-o fi auzit. Pe *mister* Astley l-am mai văzut. A, uite-l iar, îl zări bunica, bună ziua! i se adresă deodată.

Mister Astley se înclină tăcut.

— Ei, ce lucru bun ai să-mi spui? Spune ceva! Tradu-i asta, Polina.

Polina îi traduse.

— Vreau să vă spun că vă privesc cu multă plăcere şi mă bucur că sînteţi sănătoasă, răspunse *mister* Astley solemn, dar cu multă promptitudine. Bunicii i se traduse şi pesemne că-i plăcură cuvintele lui.

— Cît de frumos răspund întotdeauna englezii, observă ea. Nu ştiu de ce, întotdeauna i-am iubit pe englezi, nici nu se pot compara cu franţuzii! Să treci pe la mine, i se adresă din nou lui *mister* Astley. Am să caut să nu te supăr prea mult. Tradu-i asta şi spune-i că sînt aici jos, aici jos, auzi, jos, jos, îi repetă ea lui *mister* Astley, arătînd cu degetul.

Mister Astley fu nespus de încîntat de invitaţie.

Bunica o examină din cap pînă-n picioare pe Polina, cu o privire atentă şi mulţumită.

— Te-aş iubi, Praskovia, rosti deodată, eşti fată bună, mai bună decît ei toţi, dar ai un caracter — uf! Da lasă că şi eu am caracter; ia întoarce-te; ţi-ai pus cumva coc fals?

— Nu, bunico, e părul meu.

— Tocmai, că mie nu-mi place moda prostească de azi. Ești tare frumoasă. M-aș fi îndrăgostit de tine, dacă eram cavaler. De ce nu te măriți ? Ei, dar e timpul să plec. Aș vrea să mă plimb nițel, că am tot stat în vagon ... Ei, mai ești supărat ? i se adresă iar generalului.

— Iartă-mă, mătușico, ajunge ! își veni în fire generalul, bucuros. Înțeleg, la vîrsta dumitale ...

— *Cette vieille este tombée en enfance* *, îmi șopti Des Grieux.

— Vreau să văd totul pe-aici. Mi-l cedezi pe Alexei Ivanovici ? urmă bunica către general.

— O, cît dorești, dar și eu însumi ... și Polina, și monsieur Des Grieux ... pentru noi toți va fi o plăcere să te intovărășim ...

— *Mais, madame, cela sera un plaisir***, se întoarse Des Grieux spre ea, cu un zîmbet fermecător.

— Tocmai, *plaisir*. Tare ești caraghios, fiule. Dar bani nu-ți dau, adăugă deodată către general. Ei, și-acum hai în apartamentul meu ; trebuie să-l văd și pe urmă mergem peste tot. Ridicați-mă.

Bunica fu ridicată din nou și porniră cu toții grămadă, în urma fotoliului, pe scări. Generalul pășea ca năucit de o lovitură de măciucă în cap. Des Grieux chibzuia ceva. *M-lle* Blanche vru mai întîi să rămînă, dar pe urmă hotărî, cine știe de ce, să vină și ea cu ceilalți. O urmă îndată și prințul, iar sus, în apartamentul generalului, rămaseră numai neamțul și *madame veuve* de Cominges.

CAPITOLUL X

În stațiunile balneare — ba pare-mi-se în toată Europa — directorii de hoteluri și ober-chelnerii, atunci cînd rezervă apartamente vizitatorilor, se ghidează nu atît după cererile și dorințele lor, cît după propriile lor păreri despre ei ; și trebuie notat că se înșelă arareori. Dar bunicii, nu se știe de ce, i se acordă o locuință atît de somptuoasă, încît săriră peste

* Bătrîna aceasta a dat în mintea copiilor. (Fr.)
** Dar, doamnă ar fi o plăcere. (Fr.)

cal ; patru camere minunat amenajate, cu baie, încăperi pentru servitori, o odaie specială pentru cameristă, et caetera, et caetera. Într-adevăr, în odăile acestea poposise acum o săptămînă nu știu ce *grande duchesse*, fapt care era, firește, de îndată adus la cunoștință noilor vizitatori, pentru a se atribui un preț și mai mare apartamentului. Bunica fu cărată, sau, mai bine zis, împinsă prin toate odăile, pe care le cercetă atent și sever. Ober-chelnerul, un om în vîrstă, cu capul pleșuv, o însoțea respectuos în această primă inspecție.

Nu știu drept cine o luară toți, dar părea oricum o persoană extrem de importantă și, mai ales, extrem de bogată. În registru fu înscris pe dată : *„Madame la générale, princesse de Tarassevitcheva“*, deși bunica nu fusese niciodată prințesă. Servitorii proprii, un compartiment special în vagon, mulțimea inutilă de baloturi, valiza, ba chiar cuferele serviră, probabil, drept un început de prestigiu ; iar fotoliul, vocea și tonul tăios, întrebările ei excentrice, puse cu aerul cel mai degajat și nesuportînd nici o obiecție, pe scurt, întreaga persoană a bunicii — directă, aspră, autoritară — desăvîrși venerația tuturor pentru ea. În timpul inspecției, bunica poruncea deodată să se oprească fotoliul, arăta vreun obiect de mobilier și se adresa cu întrebări neașteptate ober-chelnerului, care zîmbea respectuos, dar începînd vădit să se sperie. Bunica i se adresa în franceză, pe care o vorbea, de altfel, destul de prost, așa încît îndeobște traduceam eu. Răspunsurile ober-chelnerului în cea mai mare parte nu-i plăceau și-i păreau nesatisfăcătoare. Dar și dînsa parcă punea întrebări pe alături, despre cîte și mai cîte. La un moment dat, de pildă, se opri în fața unui tablou — o copie destul de neizbutită după un original celebru, cu subiect mitologic.

— Al cui e portretul ? întrebă.

Ober-chelnerul declară că-i pesemne al unei contese.

— Cum se face că nu știi ? Trăiești aici și nu știi. De ce se află aici ? De ce are ochii sașii ?

La toate aceste întrebări ober-chelnerul nu putu răspunde satisfăcător, ba chiar se fistîci.

— Ce nătărău ! conchise bunica pe rusește.

Fu dusă mai departe. Aceeași istorie se repetă și cu o statuetă de Saxa, pe care bunica o cercetă îndelung și apoi porunci să fie scoasă, cine știe de ce. Pe urmă se legă de ober-chelner ; cît costaseră covoarele din dormitor și unde fuseseră țesute ? Ober-chelnerul făgădui să se intereseze.

— Ce tonți ! bombăni bunica și-și concentră întreaga atenție asupra patului.

— Ce baldachin bogat ! Desfaceți-l.

Patul fu desfăcut.

— Mai mult, mai mult, desfaceți tot. Scoateți pernele, fețele, ridicați salteaua.

Răsturnară totul. Bunica cercetă cu atenție.

— Bine că n-au ploșnițe. Tot așternutul afară ! Să se pună așternutul meu și pernele mele. Dar e prea luxos aici, ce să fac eu, o bătrînă, cu un asemenea apartament ; mă plictisesc singură. Alexei Ivanovici, treci pe la mine mai des, după ce isprăvești lecțiile cu copiii.

— De ieri nu mă mai aflu în serviciul generalului, i-am răspuns, și locuiesc în hotel absolut independent.

— De ce asta ?

— Zilele acestea a sosit aici un baron neamț cu vază, împreună cu baroana, soția lui, din Berlin. Ieri, la promenadă, i-am vorbit nemțește, fără a respecta pronunția berlineză.

— Ei și ce ?

— A luat asta drept o obrăznicie și s-a plîns generalului, iar generalul m-a concediat imediat.

— Dar ce-ai făcut, l-ai ocărît pe baron ? (Deși chiar dacă-l ocărai, nu era nimic !)

— O, nu. Dimpotrivă, baronul a ridicat bastonul asupra mea.

— Și tu, papă-lapte, ai permis să fie tratat astfel preceptorul tău, se adresă ea deodată generalului, ba încă l-ai dat afară din slujbă ! Nătăfleți mai sînteți, toți sînteți nătăfleți, după cum văd.

— Nu-ți fie teamă, mătușică, răspunse generalul cu o oarecare nuanță de trufașă familiaritate, mă pricep și singur să-mi conduc treburile. Și afară de asta Alexei Ivanovici nu ți-a spus totul exact.

— Iar tu ce ai înghițit ? mă întrebă ea.

— Voiam să-l provoc la duel pe baron, am răspuns cît puteam mai modest și mai calm, dar generalul s-a opus.

— Și tu de ce te-ai opus ? îl întrebă din nou pe general (tu, drăguță, du-te, ai să vii cînd vei fi chemat, se adresă în același timp ober-chelnerului, nu-i nevoie să stai cu gura căscată. Nu pot să sufăr mutra asta !) Acela se înclină și ieși, neînțelegînd, firește, complimentul bunicii.

— Dă-mi voie, mătușă crezi că duelurile sînt admise ? răspunse, zîmbind, generalul.

— De ce n-ar fi admise ? Bărbații sînt toți niște cocoși ; n-au decît să se bată. Cum văd, sînteți cu toții niște papă-lapte, nu vă pricepeți să faceți cinste țării voastre. Hai, ridicați-mă ! Potapîci, dă dispoziție să fie pregătiți mereu doi hamali, tocmește-i și înțelege-te cu ei. Mai mult de doi nu-i nevoie. Nu trebuie să mă ridice decît pe scări, că pe loc drept, pe stradă e de ajuns să mă împingă pe roți — așa să le spui ; plătește-i înainte, că o să fie mai respectuoși. Să fii mereu prin preajma mea, iar tu, Alexei Ivanovici, să mi-l arăți pe baronul ăsta la plimbare ; ce soi de von-baron o fi, să-l văd, măcar. Ei, dar unde-i ruleta aceea ?

I-am explicat că ruletele se află la cazinou, în săli. Urmară întrebările ; Sînt multe ? Joacă mulți ? Dacă se joacă toată ziua ? Cum sînt aranjate ? I-am răspuns, în cele din urmă, că cel mai bine ar fi să vadă cu proprii ei ochi și că mi-e greu să-i descriu totul.

— Bine, atunci du-mă chiar acolo ! Ia-o înainte, Alexei Ivanovici !

— Cum, mătușico, oare nu vrei să te odihnești puțin după drum ? o întrebă grijuliu generalul. Devenise parcă nițel neliniștit, de altfel și ceilalți păreau că s-au fîstîcit și începură să schimbe priviri. Pesemne că se simțeau oarecum jenați, ba chiar rușinați, s-o întovărășească direct la cazinou unde ea, se înțelege, putea să facă unele excentricități, de astă dată publice ; în ciuda acestora, se oferiră chiar ei s-o însoțească cu toții.

— De ce să mă odihnesc ? N-am obosit ; și așa am stat cinci zile în șir. Mai tîrziu o să vedem ce izvoare și ce ape de cură sînt aici și unde se află. Iar pe urmă... Cum îi zice — tu ai spus, Praskovia — *point*-ul, sau cum ?

— *Point*, bunico.

— Ei, dacă-i *point*, *point* să fie. Și ce mai este pe-aici ?

— Aici sînt multe lucruri, bunico, șovăi Polina.

— Văd, nu știi nici tu ! Marfa, vii și tu cu mine, îi spuse cameristei.

— Dar de ce să vină și ea, mătușico ? se agită deodată generalul, și, la urma urmei, nu-i voie ; nici pe Potapîci nu cred să-l lase chiar în cazinou.

— Prostii ! Dacă-i servitoare, s-o las în voia soartei ? E doar și ea om ; de-o săptămînă ne tîrîm pe drum, ar vrea și ea să privească. Cu cine să meargă dacă nu cu mine ? Singură nu îndrăznește nici să scoată nasul pe stradă.

— Dar, bunico...

— Ți-e rușine cu mine, ai? Atunci rămîi acasă, nu te roagă nimeni. Mare general; și eu sînt generăleasă. Și-apoi, într-adevăr, de ce să merg cu toată coada asta a voastră după mine? Am să văd totul cu Alexei Ivanovici...

Des Grieux însă insistă cu hotărîre s-o însoțească toți și dădu drumul la cele mai amabile fraze în legătură cu plăcerea de a o întovărăși și așa mai departe. Porniră cu toții.

— *Elle est tombée en enfance*, îi repetă Des Grieux generalului — *seule elle fera des bêtises* *... mai departe n-am auzit, dar avea pesemne anumite intenții, ba poate că-i reveniseră și unele speranțe.

Pînă la cazinou era cam o jumătate de verstă. Drumul nostru trecea printr-o alee cu castani, pînă la un scuar pe care, ocolindu-l, ajungeai chiar la cazinou. Generalul părea ceva mai liniștit fiindcă convoiul nostru, deși destul de excentric, era totuși solemn și decent. Și apoi nu trebuia să te miri de faptul că în stațiune a sosit un om bolnav și slăbit, cu picioarele paralizate. Dar generalul se temea pesemne de cazinou; ce caută un om bolnav, paralizat, mai ales o bătrînă, la ruletă? Polina și *M-lle* Blanche pășeau de o parte și de alta a fotoliului cu roți. *M-lle* Blanche rîdea cu veselie reținută, ba chiar cochetă, în cîteva rînduri, cu multă amabilitate cu bunica, așa încît, pînă la urmă, aceasta o lăudă. Polina, la rîndul său, era obligată să răspundă clipă de clipă la numeroasele întrebări ale bunicii, ca de pildă: „Cine a trecut? Cine era în trăsură? Orașul e mare? Parcul e mare? Ce copaci sînt aceștia? Ce munți sînt aceștia? Zboară pe aici vulturi? Ce-i cu acoperișul acela caraghios?" *Mister* Astley, care venea alături de mine, îmi șopti că se așteaptă la multe în dimineața aceasta. Potapîci și Marfa pășeau în urmă, chiar în spatele fotoliului — Potapîci în fracul său cu cravată albă, dar cu șapcă, iar Marfa, o fată de patruzeci de ani, rumenă, dar cu un început de cărunțeală — cu scufie, în rochie de stambă și botine din piele de capră, cu scîrț. Bunica se întorcea foarte des spre ei și le vorbea. Des Grieux și generalul rămăseseră puțin în urmă și discutau ceva cu mare aprindere. Generalul era foarte abătut; Des Grieux vorbea cu un aer hotărît. Poate că-l încuraja pe general; pesemne că-l sfătuia ceva. Dar bunica apucase să rostească adineauri cuvintele fatale: „Bani nu-ți dau". Poate că lui Des Grieux această de-

* A căzut în mintea copiilor..., singură, o să facă prostii... (Fr.)

clarație îi părea neverosimilă, dar generalul își cunoștea mătușa. Am băgat de seamă că Des Grieux și *M-lle* Blanche continuau să-și facă semne din ochi. Pe prinț și pe vizitatorul neamț i-am zărit tocmai la capătul aleii; rămăseseră în urmă și plecară undeva.

Am sosit la cazinou în triumf. Portarul și lacheii dădură dovadă de același respect ca și servanții hotelului. Priveau însă curioși. Bunica porunci mai întîi să fie dusă prin toate sălile; unele lucruri le lăudă, față de altele rămase absolut indiferentă; întreba de toate. În sfîrșit, ajunserăm și în sălile de joc. Lacheul, care stătea de pază în dreptul ușii închise, o deschise deodată larg, uluit parcă.

Apariția bunicii la ruletă produse o adîncă impresie asupra publicului. La mesele de joc cu ruletă, ca și în celălalt capăt al sălii, unde se afla masa cu *trente et quarante*, se înghesuiau poate vreo sută cincizeci sau două sute de jucători, pe cîteva șiruri. Cei care apucau să-și facă loc chiar la masă stăteau de obicei bine înfipți și nu-și scăpau locul pînă ce nu pierdeau, fiindcă să stai ca simplu privitor și să ocupi degeaba un loc de jucător nu era permis. Cu toate că în jurul mesei erau așezate scaune, puțini dintre jucători le ocupau, mai ales la un mare aflux al publicului, întrucît, fiind în picioare, puteau să stea mai strîns și să cîștige astfel un loc în plus și apoi e mai comod să pui miza. Al doilea și al treilea rînd de jucători se înghesuiau după primii, fiecare așteptînd și urmărindu-și rîndul; dar cîte unii, nerăbdători, întindeau uneori mîna printre cei dintîi, ca să-și pună miza. Pînă și cei din rîndul trei izbuteau în felul acesta să joace; dar nu treceau după aceea nici zece sau chiar cinci minute ca la vreun capăt al mesei să nu înceapă o „istorie" cu mizele disputate. De altfel, poliția cazinoului era destul de bună. Înghesuiala, firește, nu se putea evita; dimpotrivă, ei se bucurau de afluența publicului, fiindcă era convenabilă; dar cei opt crupieri, care stăteau în jurul mesei, urmăreau atenți mizele, ei plăteau și certurile iscate ei le rezolvau. În cazuri extreme era chemată poliția și treaba se încheia într-o clipă. Polițiștii se aflau chiar în sală, în haine civile, printre spectatori, încît nu-i puteai recunoaște. Ei urmăreau îndeosebi pe hoții ocazionali și pe profesioniști, care-s deosebit de numeroși la ruletă, din pricina meseriei extraordinar de comode. Într-adevăr, pretutindeni în altă parte ești nevoit să furi din buzunare sau de sub lacăt — or asta, în caz de nereușită, se termină foarte neplăcut. Aici, în schimb, era de ajuns să te apropii de ruletă, să începi să

joci și deodată, fățiș, fără să te ferești, să iei cîștigul altuia și să-l pui în buzunarul tău; dacă se isca vreo ceartă, hoțul insista cu glas tare, în auzul tuturor, că miza era a lui. Dacă treaba fusese făcută cu istețime și martorii șovăiau, hoțul apuca foarte adesea să smulgă banii, se înțelege dacă suma nu era prea importantă. În ultimul caz ea atrăgea de obicei atenția crupierilor sau a unora dintre jucători încă de mai înainte. Dacă însă suma nu era prea mare, adevăratul ei stăpîn renunța uneori, pur și simplu, să mai continue discuția, rușinîndu-se de scandal și pleca. Dar dacă hoțul apuca să fie descoperit, era scos îndată cu tărăboi afară.

Toate acestea bunica le privea de departe, cu o sălbatică curiozitate. Îi plăcu foarte mult că hoții erau dați afară. *Trente et quarante* îi trezi prea puțin curiozitatea; îi plăcu mai mult ruleta și faptul că se rostogolea o bilă. Vru pînă la urmă să privească jocul mai de aproape. Nu pricep cum s-a întîmplat, dar lacheii și cîțiva agenți care se foiau pe acolo (cu precădere leși care și-au pierdut toți banii la joc și-și oferă cu insistență serviciile jucătorilor norocoși și străinilor) se grăbiră și-i făcură loc bunicii, în ciuda îngrămădelii, chiar la mijlocul mesei, lîngă crupierul principal, și-i împinseră într-acolo fotoliul. Mulțimea de vizitatori care nu participau la joc, mulțumindu-se să privească stînd deoparte (cu precădere englezi împreună cu familiile lor), se înghesuiră îndată la masă ca s-o vadă, de la spatele jucătorilor, pe bunică. Numeroase lornioane se întoarseră în direcția ei. Crupierii căpătară speranțe; o jucătoare atît de excentrică promitea parcă, într-adevăr, ceva deosebit. O femeie de șaptezeci de ani, cu picioarele paralizate, dorind să joace — era, desigur, un caz neobișnuit. Mi-am făcut și eu loc la masă, lîngă bunica. Potapîci și Marfa rămaseră undeva departe, mai încolo, în mijlocul publicului. Generalul, Polina, Des Grieux și *M-lle* Blanche se aciuară și ei într-o parte, printre privitori.

Bunica începu prin a-i cerceta pe jucători. Îmi punea întrebări bruște, întretăiate, cu jumătate de glas: cine-i acesta? cine aceea? Îi plăcu în mod deosebit un bărbat foarte tînăr, care stătea la capătul mesei și făcea un joc mare, punînd mize de ordinul miilor și care adunase, după cum se șoptea în jur, pînă la vreo patruzeci de mii de franci, ce zăceau grămadă în fața lui, în aur și în bancnote. Era palid; îi luceau ochii și-i tremurau mîinile; punea acum fără nici un calcul, cît apuca cu mîna și cîștiga mereu, aduna și aduna întruna. Lacheii se foiau în jurul lui, îi împinseră un fotoliu pe la spate, curățiră locul în jurul lui, ca să aibă mai mult spațiu, să nu fie îngne-

suit — toate acestea în așteptarea unei recompense bogate. Unii jucători le dădeau din cîștigul lor fără să numere niciodată, numai așa, de bucurie, atît cît puteau apuca cu mîna, din buzunar. Prin preajma tînărului se și aciuase un mic polonez, agitîndu-se din răsputeri și-i șoptea ceva, respectuos, dar fără întrerupere, arătîndu-i, pesemne, cum să pună miza, sfătuindu-l și îndrumîndu-i jocul — se înțelege, așteptînd o pomană viitoare. Dar jucătorul aproape că nu se uita la el, punea orbește și aduna. Începea vădit să se piardă.

Bunica îl urmări cîteva minute.

— Spune-i, se foi ea deodată, înghiontindu-mă, spune-i să se lase, să ia mai repede banii și să plece. O să piardă, acuși o să piardă totul ! se agită ea, aproape sufocîndu-se de tulburare. Unde-i Potapîci ? Trimite-l la el pe Potapîci ! Da spune-i, spune-i o dată, mă îmboldea, da unde-i, la urma urmei, Potapîci ! *Sortez, sortez* *, începu să strige tînărului. M-am aplecat spre ea și i-am șoptit categoric că aici nu-i voie să țipi și să vorbești cît de cît tare, nu-i permis, fiindcă asta stînjenește socotelile și că acuși au să ne alunge.

— Mare necaz ! Piere omul, va să zică o vrea singur ... nu pot să mă uit la el, mă întoarce pe dos. Ce mai nătărău ! și bunica se grăbi să întoarcă capul în altă parte.

Acolo, în stînga, la cealaltă jumătate a mesei, se vedea o tînăra doamnă și lîngă ea un pitic. Cine era acest pitic, nu știu ; o rudă de a ei, sau îl lua cu ea numai așa, ca să facă impresie. Pe cucoana aceasta o observasem și mai înainte ; apărea în fața mesei de joc în fiecare zi la ora unu la prînz și pleca exact la două ; în fiecare zi juca un ceas. Ajunsese cunoscută și i se oferea îndată un fotoliu. Scotea din buzunar cîteva monezi de aur, cîteva hîrtii de cîte o mie de franci și începea să pună încet, cu sînge rece, calculat, notînd cu creionul pe hîrtie cifrele și căutînd să găsească sistemul după care, la un moment dat, se grupau șansele. Punea mize considerabile. Cîștiga zilnic una, două, maximum trei mii de franci, nu mai mult, și, după ce-și scotea cîștigul, pleca îndată. Bunica o cercetă îndelung.

— Ei, asta n-o să piardă ! asta n-o să piardă ! Ce hram poartă ? Nu știi ? Cine-i ?

— O franțuzoaică, pesemne din acelea, i-am șoptit eu.

— Ei, pasărea după zbor se cunoaște. Se vede că are gheara tare. Lămurește-mă acum ce înseamnă fiecare învîrtitură și cum trebuie să pui ?

* Pleacă, pleacă. (Fr.)

I-am explicat, cum am putut, ce înseamnă aceste numeroase combinații, *rouge et noir, pair et impair, manque et passe* și la urmă diversele nuanțe ale sistemului de cifre. Bunica asculta cu autenție, reținea, întreba din nou și învăța. La fiecare sistem de mize aveam posibilitatea să-i dau imediat un exemplu, așa încît multe se rețineau și se învățau extrem de ușor și repede. Bunica rămase foarte mulțumită.

— Dar ce-i aceea *zéro?* Uite, crupierul ăsta creț, principalul, a strigat *zéro*. Și de ce a tras tot ce era pe masă? Ditamai grămada și a luat-o el, toată? Ce înseamnă asta?

— *Zéro*, bunico, e cîștigul băncii. Dacă bila cade pe *zéro* tot ce s-a pus pe masă aparține băncii, fără să se mai facă plata. E drept că se mai acordă o lovitură de licitație, dar în schimb banca nu mai plătește nimic.

— Asta-i bună! Și eu nu mai primesc nimic?

— Ba nu, bunico, dacă înainte de asta ai pus pe zero, atunci cînd a ieșit zero ți se plătește de treizeci și cinci de ori mai mult.

— Cum așa, de treizeci și cinci de ori — și iese des? Atunci de ce, proștii, nu pun pe zero?

— Sînt treizeci și șase șanse contra, bunico.

— Ce prostie! Potapîci! Potapîci! Ia stai, am și eu bani la mine — uite! Scoase din buzunar o pungă burdușită și luă din ea un frederic. Na, pune imediat pe zero.

— Bunico, zero abia a ieșit, i-am spus eu, înseamnă că acum n-o să mai iasă mult timp. O să pierzi multe mize; așteaptă măcar puțin.

— Fleacuri, pune!

— Dă-mi voie, dar pînă seara poate că nu mai iese și poți să mizezi fără rost pînă la o mie, s-a mai întîmplat.

— Ei, prostii, prostii! Cui îi e frică să stea acasă. Ce-i? Ai pierdut? Mai pune!

Am pierdut și al doilea frederic; l-am pus pe al treilea. Bunica abia mai ședea locului, își ațintise ochii arzători asupra bilei sărind pe șanțurile roții ce se învîrtea. L-am pierdut și pe al treilea. Bunica își ieșise din fire, nu mai putea sta liniștită, ba chiar izbi cu pumnul în masă, atunci cînd crupierul anunță *„trente six"* în locul mult așteptatului zero.

— Naiba să-l ia, se supără bunica, da cînd o să iasă oare blestematul ăla de zero? Să știu că mor, da tot nu mă mișc pînă nu iese zero! Numai blestematul ăla de crupier cîrlionțat e de vină, la el nu iese niciodată! Alexei Ivanovici, pune

două monezi de aur deodată! Că după atîta pierdere, chiar cînd a ieșit zero nu mai iei nimic.

— Bunico!

— Pune, pune. Nu-s banii tăi.

Am pus doi frederici. Bila se învîrti mult timp cu iuțeală și, în sfîrșit, începu să joace pe șanțuri. Bunica încremeni, îmi strînse mîna și deodată — poc!

— *Zéro!* anunță crupierul.

— Vezi, vezi! se întoarse ea repede spre mine, strălucitoare și mulțumită. Spuneam eu, spuneam eu! M-a luminat Dumnezeu să pun două monezi de aur. Și cît am să primesc acum? De ce nu se plătește? Potapîci, Marfa, unde-s? Ai noștri unde s-au dus cu toții? Potapîci, Potapîci!

— Bunico, mai tîrziu, șopteam eu, Potapîci e la ușă, n-au să-l lase aici. Privește, privește, bunico, ți se plătesc banii, poftim! Îi aruncară un pachet greu de cincizeci de frederici, sigilat în hîrtie albastră și-i numărară încă douăzeci de frederici nesigilați. Toate acestea i le-am tras în față cu lopățica.

— *Faites le jeu, messieurs! Faites le jeu, messieurs! Rien ne va plus!* * anunță crupierul, invitînd pe jucători să pună miza și pregătindu-se să răsucească ruleta.

— Doamne! Am întîrziat! Acuși o întoarce! Pune, pune! se îngrijoră bunica, nu te moșmondi, mai repede, își ieși ea din fire, înghiontindu-mă din răsputeri.

— Păi pe ce să pun, bunico?

— Pe zero, pe zero! Din nou pe zero! Pune cît poți mai mult! Cît avem cu totul? Șaptezeci de frederici? Nu-i mai căina, pune cîte douăzeci deodată.

— Vino-ți în fire, bunico! Uneori nu iese pînă la a doua sută oară. Te asigur că ai să-ți pierzi tot capitalul.

— Ba nu, ba nu! Pune! Ia te uită ce-i mai merge gura! Știu eu ce fac, tremura bunica, cuprinsă de frenezie.

— După regulament, n-ai voie să pui deodată pe zero mai mult de doisprezece frederici, bunico, și iată, ți i-am pus.

— Cum nu-i voie? Nu cumva minți? *Musie! Musie!* îl zgîlții ea pe crupierul care ședea chiar în stînga ei și care se pregătea să învîrtească ruleta, *combien zéro? Douze? Douze?*

M-am grăbit să-i tălmăcesc întrebarea în franțuzește.

* Faceți jocul, domnilor! Faceți jocul, domnilor! Nimic nu mai eade! (Fr.)

— *Oui, madame*, confirmă politicos crupierul, după cum fiecare miză, conform regulamentului, nu trebuie să depășească dintr-o dată patru mii de florini, adăugă el în chip de lămurire.

— Ei, n-ai ce-i face, pune doisprezece.

— *Le jeu est fait !* strigă crupierul. Roata se răsuci și ieși treisprezece. Am pierdut !

— Mai pune ! Mai ! Mai ! Mai pune ! striga bunica. N-am mai contrazis-o și, stringînd din umeri, am mai pus doisprezece frederici. Roata se învîrti mult. Bunica tremura literalmente, urmărind-o. „Oare își închipuie, într-adevăr, că o să cîștige iar cu zero ?" mă gîndeam, privind-o cu mirare. Chipul ei era luminat de adînca convingere că va cîștiga, de așteptarea plină de siguranță că acuși, acuși au să strige : *zéro !* Bila intră în despărțitură.

— Zéro ! strigă crupierul.

— Ei ! ! ! mi se adresă bunica, cu frenetic triumf.

Eu însumi eram un jucător ; am simțit-o în aceeași clipă. Îmi tremurau mîinile și picioarele, eram amețit. Sigur că era un caz rar ca din vreo zece lovituri să iasă de *trei ori zero ;* dar nu era nimic aici care să te mire în mod deosebit. Eu însumi fusesem martor, acum două zile, cînd ieșiseră trei de zero la rînd și cum unul dintre jucători, care nota grijuliu loviturile pe hîrtie, observase cu glas tare că nu mai departe de ieri același zero căzuse în douăzeci și patru de ore o singură dată.

Bunicii i se plăti cu o deosebită atenție și respect, ca unei persoane care a obținut cîștigul cel mai însemnat. Avea de primit patru sute douăzeci de frederici în cap, adică patru mii de florini și douăzeci de frederici. Cei douăzeci de frederici i se plătiră în aur, iar cele patru mii în bancnote.

De astă dată bunica nu-l mai chemă pe Potapîci ; era ocupată cu altceva. Nici măcar nu se mai înghiontea și nu mai tremura în aparență. Tremura pe dinăuntru — dacă mă pot exprima astfel.

Concentrată toată, nu mă mai lăsa în pace.

— Alexei Ivanovici ! ziceai că se pot pune deodată numai patru mii de florini ? Uite, ia și pune toate astea patru mii pe roșu, hotărî ea.

Era inutil s-o fac să renunțe. Roata se învîrti.

— *Rouge !* anunță crupierul.

Mai cîștigarăm o dată patru mii de florini, în total opt mii.

— Dă-mi mie patru și pune patru tot pe roșu, comandă bunica.

Am pus iar patru mii.

— *Rouge !* anunță din nou crupierul.

— Și cu asta douăsprezece ! Dă-le pe toate încoace ! Aurul toarnă-l aici, în pungă, iar hîrtiile pune-le bine.

— Ajunge ! Acasă ! Împingeți fotoliul !

CAPITOLUL XI

Fotoliul fu împins spre ușă, în celălalt capăt al sălii. Bunica strălucea de bucurie. Toți ai noștri se îngrămădiră îndată în jurul ei cu felicitări. Oricît de excentrică era purtarea bunicii, triumful îi ierta multe și generalul nu se mai temea că relațiile de rudenie cu o femeie atît de ciudată, ar putea să-l compromită în public. O felicita pe bunică cu un zîmbet plin de veselă familiaritate, cum ai mîngîia un copil. De altfel, era vădit uimit, la fel ca și ceilalți privitori. În jur, lumea vorbea de bunica și o arăta. Mulți treceau pe lîngă ea, ca s-o vadă mai de aproape. *Mister* Astley discuta despre dînsa, retras într-o parte, împreună cu doi englezi, cunoscuți de-ai lui. Cîteva spectatoare, niște doamne pline de prestanță, o cercetau cu o nedumerire la fel de plină de prestanță, ca pe o minune. Des Grieux se risipea în felicitări și zîmbete.

— *Quelle victoire !* * spunea el.

— *Mais, madame, c'était du feu !* ** adăugă cu un zîmbet cochet *M-lle* Blanche.

— Ei, am cîștigat douăsprezece mii de florini ? Ce zic douăsprezece, dar aurul ? Cu aurul ies aproape treisprezece. Cît e asta în banii noștri ? Vreo șase mii, nu ?

Am anunțat că făceau peste șapte mii, iar după cursul de azi ajungeau probabil și la opt mii.

— Ce-i glumă, opt mii ? Iar voi stați aici ca niște nătăfleți și nu faceți nimic ! Potapîci, Marfa, ați văzut ?

— Măicuță, da cum ai făcut ? Opt mii de ruble ! strigă, izmenindu-se, Marfa.

— Na-vă din partea mea cîte cinci monezi de aur, uite !

Potapîci și Marfa se repeziră să-i sărute mînușițele.

* Ce victorie ! (Fr.)

** Dar, doamnă, a fost sclipitor ! (Fr.)

— Şi hamalilor o să le dau cîte un frederic. Dă-le cîte o monedă, Alexei Ivanovici. De ce se înclină lacheul ăsta şi celălalt la fel ? Mă felicită ? Dă-le şi lor cîte un frederic.

— *Madame la princesse . . . un pauvre expatrié . . . malheur continuel . . . les princes russes sont si généreux* *, dădea tîrcoale fotoliului o persoană mustăcioasă cu haina ponosită şi vestă pestriţă, ţinînd şapca într-o parte şi zîmbind slugarnic.

— Dă-i şi lui un frederic. Ba nu, dă-i doi ; ei, ajunge, că nu mai termin cu ei. Ridicaţi-mă, duceţi-mă ! Praskovia, se adresă ea Polinei Alexandrovna, am să-ţi cumpăr mîine de-o rochie, şi *mademoiselle-i* aceleia . . . cum îi zice, *mademoiselle* Blanche parcă, îi cumpăr şi ei de-o rochie. Tradu-i, Praskovia.

— *Merçi, madame. M-lle* Blanche făcu o reverenţă de mulţumire, strîngîndu-şi buzele într-un zîmbet batjocoritor, pe care-l schimbă cu Des Grieux şi cu generalul. Generalul era întrucîtva jenat şi fu foarte fericit cînd ajunserăm, în sfîrşit, pînă la alee.

— Da, Fedosia, mă gîndesc ce-o să se mire acum Fedosia, spunea bunica, amintindu-şi de dădaca angajată de general pe care o cunoştea. Şi ei trebuie să-i dăruiesc o rochie. Hei, Alexei Ivanovici, Alexei Ivanovici, dă-i de pomană cerşetorului ăstuia !

Pe drum trecea un om zdrenţăros, cu spinarea încovoiată şi se uita la noi.

— Poate că nici nu-i cerşetor, ci vreun pungaş bunico.

— Dă-i ! Dă-i ! Dă-i un gulden.

M-am apropiat şi i-am dat. Omul se uită la mine cu adîncă nedumerire, totuşi luă, tăcut, guldenul. Mirosea a vin.

— Dar tu, Alexei Ivanovici, nu ţi-ai încercat încă norocul !

— Nu, bunico.

— Îţi ardeau ochii, am văzut.

— Am să încerc neapărat, bunico, mai tîrziu.

— Şi pune direct pe zero ! Ai să vezi ! Cît capital ai ?

— În total douăzeci de frederici, bunico.

— Nu-i mult. Îţi dau cu împrumut cincizeci de frederici, dacă vrei. Uite, ia chiar pachetul ăsta, iar tu, fiule, să nu te aştepţi, că ţie nu-ţi dau, i se adresă ea deodată generalului.

Acesta se schimbă la faţă, dar tăcu. Des Grieux se încruntă.

* Doamnă prinţesă . . . un emigrant sărac . . . nenorocire permanentă . . . prinţii ruşi sînt atît de generoşi. (Fr.)

— *Que diable, c'est une terrible vieille* *, îi șopti el printre dinți generalului.

— Un cerșetor, un cerșetor, încă un cerșetor, strigă bunica. Alexei Ivanovici, dă-i și ăstuia un gulden.

De astă dată intîlnisem un bătrîn cărunt, cu un picior de lemn, într-un fel de haină albastră, lungă și cu un baston lung în mînă. Semăna cu un fost soldat. Dar cînd i-am întins guldenul, făcu un pas înapoi și mă privi amenințător.

— Was *ist's, der Teufel?!* ** strigă el, mai adăugînd vreo zece înjurături.

— Ce prost! strigă bunica, dînd din mînă. Duceți-mă, duceți-mă! Mi s-a făcut foame! Acum ne așezăm îndată la masă, pe urmă am să trîndăvesc nițel și mergem iar acolo.

— Iar vrei să joci, bunico? strigai eu.

— Dar tu cum credeai? Ce, dacă voi stați aici plouați am să stau să mă uit la voi?

— *Mais madame*, se apropie Des Grieux, *les chances peuvent tourner, une seule mauvaise chance et vous perdrez tout ... surtout avec votre jeu ... c'était terrible!* ***

— *Vous perdrez absolument!* ****, ciripi *M-lle* Blanche.

— Și ce vă privește pe voi! Banii mei îi pierd, nu pe-ai voștri! Da unde-i *mister* Astley acela? mă întrebă ea.

— A rămas la cazinou, bunico.

— Păcat; uite, ăsta-i om bun.

De îndată ce ajunse acasă, bunica, întîlnindu-l încă de pe scară pe ober-chelner, îl chemă și se lăudă cu cîștigul ei; apoi o strigă pe Fedosia, îi dărui trei frederici și-i porunci să servească masa. În tot timpul mesei Fedosia și Marfa nu mai conteneau cu laudele.

— Mă uit la dumneata, măicuță, turuia Marfa, și-l întreb pe Potapîci ce are de gînd să facă măicuța noastră? Iar pe masă bănet, mamă-Doamne! În toată viața n-am văzut atîția bani, iar în jur șed numai domni, numai domni și iar domni. Și de unde, zic eu, Potapîci, sînt aici asemenea domni? S-o ajute Maica Domnului, mă gîndesc. Mă rog pentru dumneata, măicuță, dar inima mi-e înghețată și tremur toată. Dă-i, Doamne,

* La naiba, e o bătrînă îngrozitoare. (Fr.)

** La naiba, ce-i asta? (Germ.)

*** Dar, doamnă, norocul se poate schimba, o singură neșansă și veți pierde totul ... mai ales cu jocul dumneavoastră ... era îngrozitor (Fr.)

**** Veți pierde neapărat! (Fr.)

mă gîndesc, și iată că Dumnezeu ți-a dat. Pînă acum mai tremur, măicuță, uite așa, tremur toată.

— Alexei Ivanovici, după-masă, pe la vreo patru, pregătește-te să mergem. Iar pînă atunci du-te cu bine și nu uita să-mi trimiți vreun doctoraș, că mai trebuie să beau și ape. Te pomenești că mai uit.

Am ieșit de la bunica de parcă aș fi fost beat. Căutam să-mi închipui ce-o să se întîmple acum cu ai noștri și ce întorsătură or să ia lucrurile. Vedeam limpede că ei (generalul în special) nu apucaseră să-și vină în fire nici după prima emoție. Faptul că bunica apăruse în locul telegramei, așteptată clipă de clipă, să-i vestească moartea (și deci moștenirea) sfărîmase pînă într-atît întregul lor sistem de intenții și hotărîri luate, încît aveau o atitudine absolut descumpănită, un fel de înțepeneală care pusese stăpînire pe toți în fața isprăvilor bunicii la ruletă. Dar cel de-al doilea fapt era aproape mai important decît primul, fiindcă, deși bunica repetase de două ori că n-o să-i dea bani generalului, mai știi, nu trebuiau încă să-și piardă nădejdea. N-o pierdea nici Des Grieux, amestecat în toate treburile generalului. Sînt convins că nici *M-lle* Blanche, la fel de mult amestecată (ba bine că nu : generăleasa și o moștenire importantă !), nu și-ar fi pierdut speranța și ar fi exercitat asupra bunicii întreaga seducție a cochetăriei, în contrast cu Polina, mîndră, rigidă, nepricepîndu-se să se răsfețe. Dar acum, acum cînd bunica săvîrșise atîtea fapte la ruletă, acum cînd personalitatea ei li se conturase atît de limpede și caracteristic (o bătrînă nărăvașă și autoritară, *tombée en enfance)* — acum era posibil ca totul să se fi dus pe rîpă : fiindcă, bucuroasă ca un copil că a dat de cîștig, cu siguranță că avea să piardă tot, pînă la ultimul ban. Doamne ! m-am gîndit (și iartă-mă, Doamne, cu cea mai răutăcioasă satisfacție), Doamne, dar fiecare frederic, mizat adineauri de bunică, se așeza ca un bolovan pe inima generalului, îl făcea să turbeze pe Des Grieux și o aducea la disperare pe *M-lle* de Cominges, căruia i se lua bucățica de sub nas. Și încă un fapt : chiar atunci cînd bunica, bucuroasă de cîștig, împărțea tuturor bani și pe fiecare trecător îl lua drept un cerșetor, chiar și atunci izbucnise la adresa generalului : „Dar ție tot nu-ți dau !“ Asta însemna că se fixase la ideea asta, se încăpățînase, și jurase să se țină de cuvînt. Periculos ! Foarte periculos !

Toate aceste gînduri îmi umblau prin cap în timp ce, plecînd de la bunica, urcam scările, pînă la ultimul etaj, în cămă-

ruța mea. Toate acestea mă preocupau teribil ; deși, firește, puteam și înainte să bănuiesc principalele și cele mai puternice fire care-i legau pe actorii din fața mea, nu cunoșteam totuși precis toate substraturile și secretele acestui joc. Polina nu fusese niciodată absolut sinceră cu mine. Deși se întîmpla să-și deschidă uneori inima față de mine, fără vrerea ei parcă, am băgat de seamă că adesea, ba aproape întotdeauna, după asemenea mărturisiri, fie că transforma în glumă ceea ce spusese, fie că le încurca și le dădea intenționat o interpretare falsă. O, multe îmi ascundea ea ! În orice caz, presimțeam că se apropie sfîrșitul acestei situații misterioase și încordate. Încă o lovitură și totul se va sfîrși și va fi descoperit. De soarta mea, depinzînd și ea de toate acestea, aproape că nu mă îngrijoram. Ciudată dispoziție mai aveam : în buzunar numai douăzeci de frederici ; mă aflam departe de țară, printre străini, fără slujbă și fără mijloace de existență, fără speranțe, fără planuri de viitor — și nu-mi făceam griji ! Dacă n-ar fi fost gîndul la Polina, m-aș fi lăsat prins, cu totul, de urmărirea comică a deznodămîntului ce avea să vină și aș fi rîs în hohote. Dar Polina mă stînjenea ; se hotăra soarta ei, presimțeam asta, dar, regret, nu soarta ei mă neliniștea. Voiam să-i cunosc secretele ; aș fi vrut ca ea să vină la mine și să-mi spună ; „Te iubesc“, iar dacă nu, dacă această nebunie era absurdă, atunci . . . ce-aș mai fi putut dori ? Parcă știam ce doresc ? Eu însumi eram pierdut ; nu voiam decît să fiu în preajma ei, în umbra ei, în strălucirea ei, întotdeauna, veșnic, toată viața. Mai departe nu știam nimic ! și parcă puteam s-o părăsesc ?

La etajul doi, pe culoarul lor, mă simții de parcă m-ar fi înghiontit cineva. M-am întors și, la douăzeci de pași, sau mai mult, am văzut-o pe Polina ieșind pe ușă. Părea că mă așteptase și mă pîndise și-mi făcu îndată semn să mă apropii.

— Polina Alexandrovna . . .

— Mai încet ! mă preveni ea.

— Închipuie-ți, i-am șoptit, adineauri am simțit că parcă m-a împuns cineva în coastă ; mă întorc — dumneata ! S-ar zice că emiți un soi de electricitate !

— Ia scrisoarea asta, spuse, posomorîtă și îngrijorată, Polina, fără a fi auzit, pesemne, cele ce i-am spus, și transmite-i-o lui *mister* Astley personal, chiar acum. Te rog, mai repede. Nu-i nevoie de răspuns. El singur . . .

Nu încheie fraza. „Lui mister Astley ?“ repetai eu, uimit.

Dar Polina și dispăruse pe ușă.

— Aha, va să zică sînt în corespondență !

Am alergat, firește, îndată să-l caut pe *mister* Astley, mai întîi la hotelul lui, unde nu l-am găsit, pe urmă la cazinou, unde am dat în fugă un ocol prin toate sălile, și, în sfîrșit, inciudat, aproape desperat, întorcîndu-mă spre casă, l-am întîlnit întîmplător, într-o plimbare de călărie, cu niște englezi și englezoaice. I-am făcut semn să se apropie, l-am oprit și i-am transmis scrisoarea. N-am apucat să schimbăm nici o privire măcar. Dar am bănuiala că *mister* Astley a dat dinadins pinteni calului.

Mă chinuia oare gelozia ? Mă aflam însă într-o stare de tristețe nesfîrșită. Nu simțeam nevoia nici măcar să aflu ce-și scriu. Va să zică era omul ei de încredere ! „Prieten ca prieten, îmi ziceam, și asta era limpede (cînd o fi apucat să ajungă ?), dar nu e cumva o dragoste la mijloc ?“ „Sigur că nu e“, îmi șoptea rațiunea. Dar în asemenea cazuri, numai rațiunea nu ajungea. Oricum, trebuia s-o lămuresc. Lucrurile se complicau neplăcut.

N-am apucat să intru în hotel că portarul și ober-chelnerul, care ieșiseră din odaia lui, mi-au comunicat că sînt reclamat cu insistență, căutat, că de trei ori au trimis să se intereseze pe unde mă aflu și că sînt invitat, cît mai urgent cu putință, în apartamentul generalului. Mă aflam în cea mai proastă dispoziție. În cabinetul generalului i-am găsit, în afară de general, pe Des Grieux și *M-lle* Blanche singură, fără mama sa. Maică-sa era în mod hotărît o persoană substituită și folosită numai de circumstanță ; cînd se ajungea la afaceri adevărate, *M-lle* Blanche lucra singură. De altfel, era puțin probabil ca ea să fi cunoscut afacerile așa-numitei sale fiice.

Toți trei se sfătuiau cu aprindere ; pînă și ușa biroului era încuiată, ceea ce nu se mai întîmplase niciodată. Apropiindu-mă de ușă, am auzit voci ridicate — vorba obraznică și veninoasă a lui Des Grieux, strigătele turbate ale *M-llei* Blanche și glasul jalnic al generalului, care, pesemne, se justifica cu ceva. La apariția mea toți s-au stăpînit și și-au revenit parcă. Des Grieux și-a îndreptat părul și fața lui furioasă deveni zîmbitoare — cu zîmbetul acela nesuferit oficial-amabil, franțuzesc pe care-l uram atît. Generalul, distrus și descumpănit, își luă mașinal parcă o înfățișare demnă. Numai *M-lle* Blanche aproape că nu-și schimbă chipul scăpărînd de mînie, ci se mulțumi doar să tacă, fixîndu-mă cu o privire plină de așteptare nerăbdătoare. Trebuie să remarc că pînă atunci se purtase cu mine extrem de ne-

păsător, fără să-mi răspundă măcar la salut — pur și simplu nu mă băga în seamă.

— Alexei Ivanovici, începu generalul cu o dojană blîndă, dă-mi voie să-ți declar că e ciudată, extrem de ciudată . . . într-un cuvînt, purtarea dumitale față de mine și familia mea . . într-un cuvînt, e extrem de ciudată . . .

— *Eh ! Ce n'est pas ça,* il întrerupse Des Grieux cu ciudă și dispreț. (Hotărît, el le conducea pe toate !). *Mon cher monsieur, notre cher général se trompe,* * folosind acest ton (continuu spusele lui în rusește), dar dînsul a vrut să-ți spună . . . adică să te prevină, sau, mai bine zis, să te roage insistent să nu-l distrugi — ei da, să nu-l distrugi ! Folosesc anume această expresie.

— Dar cu ce, cum ? l-am întrerupt eu.

— Dă-mi voie, dumneata îți asumi rolul de îndrumător (sau cum să spun mai bine ?) al acestei bătrîne, *cette pauvre terrible vieille,* ** se încurcă și Des Grieux, dar ea o să piardă tot ; o să piardă pînă la ultimul ban ! Ai văzut și dumneata, ai fost martor, cum joacă ! Dacă o să înceapă să piardă, n-o să se mai depărteze de la masă din încăpățînare, din furie și o să tot joace, o să joace întruna, or în asemenea cazuri nu mai recîștigi niciodată nimic și atunci . . . atunci . . .

— Și atunci, urmă generalul, atunci ai să distrugi întreaga familie ! Eu și familia mea, noi toți sîntem moștenitorii ei, n-are rude mai apropiate. Îți mărturisesc deschis : afacerile mele stau prost, extrem de prost. Și dumneata cunoști în parte chestiunea . . . Dacă ea o să piardă o sumă considerabilă sau poate, chiar, întreaga avere (o, Doamne !) ce se va întîmpla atunci cu ei, cu copiii mei (generalul se uită la Des Grieux), cu mine ? (Se uită la *M-lle* Blanche, care-i întoarse spatele disprețuitoare). Alexei Ivanovici, salvează-ne, salvează-ne ! . . .

— Dar cum pot, domnule general, spuneți-mi, cum pot ? . . . Ce reprezint eu aici ?

— Renunță, renunță, părăsește-o ! . . .

— O să se găsească altul atunci ! strigai eu.

— *Ce n'est pas ça, ce n'est pas ça,* il întrerupse din nou Des Grieux, *que diable !* Nu, n-o părăsi, dar măcar fă apel la conștiința ei, convinge-o, fă-o să renunțe . . . în sfîrșit, n-o lăsa să piardă prea mult, distrage-o într-un fel.

* Nu-i așa . . . Dragul meu, scumpul nostru general se înșală (Fr.)
** Al acestei biete bătrîne cumplite. (Fr.)

— Dar cum ? Poate că te apuci chiar dumneata s-o faci, *monsieur* Des Grieux, adăugai eu cît mai naiv.

Aici am observat privirea iute, arzătoare și întrebătoare a *M-llei* Blanche, adresată lui Des Grieux. Pe chipul lui Des Grieux însuși apăru o expresie deosebită, sinceră, pe care nu și-o putuse reține.

— Tocmai, că pe mine n-o să mă primească acum ! strigă el, dînd din mînă. Dacă ! . . . Mai tîrziu . . .

Des Grieux se uită rapid și cu subînțeles la *M-lle* Blanche.

— *O, mon cher Alexis, soyez si bon* *. *M-lle* Blanche în persoană păși spre mine cu un zîmbet fermecător, mă apucă de ambele mîini și mi le strînse puternic. La naiba ! Chipul acesta diavolesc se pricepea să se schimbe într-o secundă. În momentul acela fața ei deveni atît de rugătoare, drăgălașă, zîmbind copilărește, chiar șăgalnică ; la sfîrșitul frazei îmi făcu cu ochiul hoțește, ca să nu observe ceilalți ; o fi vrut să mă dea gata dintr-o dată ? Și n-a ieșit rău, numai că era totuși îngrozitor de grosolan.

În urma ei sări generalul — da, sări, acesta-i cuvîntul :

— Alexei Ivanovici, iartă-mă că ți-am vorbit adineauri așa, dar cu totul altceva voiam să spun . . . Te rog, te implor, mă plec în fața dumitale, rusește, numai dumneata, numai dumneata ne poți salva ! Eu și *mademoiselle* de Cominges te implorăm — îți dai seama, îți dai seama ?, mă ruga el, arătîndu-mi-o din ochi pe *M-lle* Blanche. Era foarte jalnic.

În clipa aceea răsunară, încet și respectuos, trei lovituri în ușă ; au deschis-o — bătea omul de serviciu de pe culoar, iar în spatele lui, la cîțiva pași, stătea Potapîci. Soli din partea bunicii. Li se ceruse să mă caute și să mă aducă neîntîrziat, altminteri „se supără“, comunică Potapîci.

— Dar e numai trei și jumătate !

— N-a putut nici să adoarmă, s-a tot răsucit, pe urmă s-a sculat deodată, a cerut fotoliul și a trimis după dumneata. Acum e pe scară.

— *Quelle mégère* ! ** strigă Des Grieux.

Într-adevăr, am găsit-o pe bunică pe scară, pierzîndu-și răbdarea că nu mai vin. Nu putuse aștepta pînă la ora patru.

— Hai, ridicați-mă ! strigă ea și o pornirăm din nou la ruletă.

* O, dragul meu Alexis, fii atît de bun ! (Fr.)

** Ce scorpie ! (Fr.)

CAPITOLUL XII

Bunica era nerăbdătoare și iritată ; se vedea că ruleta nu-i mai ieșea din cap. Față de rest era nepăsătoare și, în general, extrem de distrată. De pildă, nu mă întrebă nimic pe drum, ca mai înainte. Zărind o trăsură somptuoasă care trecu în goană pe lîngă noi, ridică mîna și întrebă : „Ce-i asta ? A cui e ?“ dar mi se păru că nici nu-mi auzi răspunsul ; își întrerupea mereu gîndurile care o stăpîneau, foindu-se brusc și nerăbdător în fotoliu cu tot soiul de gesturi. Cînd, apropiindu-ne de cazinou, i-am arătat de departe pe baronul și pe baroana Wurmerhelm, s-a uitat distrată, rostind cu absolută nepăsare : „Aha !“ și, întorcîndu-se repede spre Potapici și Marfa, care pășeau în urmă, îi repezi :

— Ei, dar voi de ce ați pornit-o după mine ? Doar n-o să vă iau de fiecare dată ! Plecați acasă ! Mi-ajunge că ești tu, adăugă ea spre mine, cînd cei doi făcură grăbiți o plecăciune și se întoarseră spre casă.

La cazinou bunica era așteptată. I se eliberă îndată același loc, lîngă crupier. Am impresia că crupierii aceștia, întotdeauna atît de solemni, avînd aparența unor funcționari obșnuiți, cărora aproape că nu le pasă dacă o să cîștige banca sau o să piardă, nu erau de fapt deloc nepăsători față de pierderile casei și cu siguranță că aveau anumite instrucțiuni pentru atragerea jucătorilor și pentru o cît mai perfectă urmărire a interesului cazinoului, fapt pentru care căpătau, fără doar și poate, premii și recompense. În orice caz, bunica era privită ca o jertfă. Pînă la urmă, ceea ce ai noștri au pesupus s-a și întîmplat.

Iată cum s-a petrecut totul.

Bunica se repezi direct la zero și-mi porunci îndată să pun doisprezece frederici. Am pus o dată, de două ori, de trei ori, zero nu ieșea. „Pune, pune !“ mă înghiontea bunica, nerăbdătoare. Mă supuneam.

— De cîte ori am pus ? mă întrebă ea în sfîrșit, scrîșnind din dinți de nerăbdare.

— Am pus de douăsprezece ori, bunico. Am pierdut o sută patruzeci și patru de frederici. Îți spun că pînă diseară s-ar putea . . .

— Taci ! mă întrerupse bunica. Pune pe zero și pune acum și pe roșu o mie de guldeni. Uite, ține bancnota.

Roșu ieși, dar zero s-a dus iar ; am recuperat o mie de guldeni.

— Vezi, vezi ! șopti bunica. Am recăpătat aproape tot ce am pierdut. Pune iar pe zero, mai punem de vreo zece ori și pe urmă ne lăsăm.

Dar la a cincea oară bunica se descurajă de tot.

— Lasă-l naibii pe zeroul ăsta blestemat. Na, pune toți patru mii de guldeni pe roșu, porunci ea.

— Bunico ! E prea mult ; dacă nu iese roșul ? o imploram eu ; dar bunica fu gata să mă bată. (De altfel, mă înghiontea așa, incit se putea spune că aproape mă bătea). N-aveam ce face, am pus pe roșu toți cei patru mii de guldeni, ciștigați mai înainte. Roata se invîrti. Bunica se îndreptă din spate, liniștită și mîndră, neîndoindu-se de ciștig.

— Zero, anunță crupierul.

La început, bunica nu înțelese, dar, cind văzu că crupierul îi trage cei patru mii de guldeni, împreună cu tot ce se afla pe masă, și cind își dete seama că zeroul, care nu ieșise atit de îndelungat, și pe care pierdusem aproape două sute de frederici a ieșit iar ca dinadins, tocmai atunci cînd îl ocărîse și-l părăsise, oftă de se auzi în toată sala și plesni din palme. Lumea din jur nu se putu abține și izbucni în risete.

— Măicuță Doamne ! Tocmai acum a ieșit ! vocifera bunica, ce afurisit, ce afurisit ! Numai tu ! Numai tu ești de vină ! se repezi furioasă la mine, îmbrîncindu-mă. Tu m-ai făcut să-l schimb.

— Bunico, îți spuneam adevărul, dar cum pot eu să răspund pentru toate șansele ?

— Îți arăt eu ție șanse ! șopti amenințător. Pleacă de lîngă mine.

— Rămîi cu bine, bunico, dădui eu să plec.

— Alexei Ivanovici, Alexei Ivanovici, rămîi ! Unde te duci ? Ei, de ce, de ce ? Ia te uită, s-a supărat ! Prostule ! Ei, mai stai, mai stai, hai, nu te supăra, eu singură sînt proastă ! Hai, spune, ce să fac acum ? !

— Nu mai vreau să te învăț, bunico, fiindcă tot pe mine ai să mă învinovățești. Joacă singură ; poruncește și am să pun.

— Bine, bine. Mai pune atunci încă patru mii de guldeni pe roșu ! Uite portofelul, ia de acolo. Scoase din buzunar portofelul și mi-l întinse. Hai, ia mai repede, am aici douăzeci de mii de ruble bani peșin.

— Bunico, șoptii eu, asemenea mize . . .

— Să știu de bine că mor, dar îmi iau banii înapoi. Pune ! Am pus și am pierdut.

— Pune, pune, pune-le pe toate opt !

— Nu se poate, bunico, potul cel mai mare e de patru mii ! . . .

— Ei, pune atunci patru !

De astă dată cîştigarăm. Bunica se mai încurajă. „Vezi, vezi !" mă înghionti ea. Mai pune patru.

Am pus — am pierdut ; pe urmă am pierdut iar.

— Bunico, s-au dus toate cele douăsprezece mii, i-am raportat.

— Văd că s-au dus, rosti cu un fel de furie calmă, dacă se poate spune aşa, văd, fiule, văd, bolborosi, privind fix înainte şi chibzuind parcă. Eh ! Să ştiu de bine că mor, mai pune patru mii de gulden i.

— Păi nu mai sînt bani, bunico ; aici în portofel sînt nişte bilete de bancă de-ale noastre şi nişte cecuri, dar bani nu sînt.

— Dar în pungă ?

— În pungă a rămas numai mărunţiş, bunico.

— Unde-s aici case de schimb ? Mi s-a spus că toate biletele noastre se pot schimba, întrebă cu hotărîre bunica.

— O, cît pofteşti ! Dar ai să pierzi atîta la schimb, că . . . o să se îngrozească şi ovreiul !

— Prostii ! Am să recîştig ! Du-mă ! Să fie chemaţi nătărăii ăia !

Am împins fotoliul, apărură hamalii şi am părăsit cazinoul. „Mai repede, mai repede, mai repede !" comanda bunica. Arată-le drumul, Alexei Ivanovici, şi taie mai scurt . . . e departe ?

— La doi paşi, bunico.

Dar cînd să cotim din scuar pe alee, ne ieşi în întîmpinare întreg grupul ; generalul, Des Grieux, şi *M-lle* Blanche cu mămica. Polina Alexandrovna nu era cu ei, şi nici *mister* Astley.

— Hei, hei, hei ! Nu vă opriţi ! strigă bunica. Ei, ce vreţi ? N-am timp de voi !

Eu veneam în urmă ; Des Grieux se repezi la mine.

— A pierdut tot ce-a cîştigat adineauri şi a mai azvîrlit douăsprezece mii de guldeni din banii ei. Mergem acum să schimbăm nişte bilete de bancă, îi şoptii eu la repezeală.

Des Grieux bătu din picior şi alergă să-l anunţe pe general. Continuam s-o împingem pe bunică.

— Opreşte-o, opreşte-o ! îmi şopti generalul frenetic.

— Încercaţi s-o opriţi dumneavoastră, i-am şoptit.

— Mătuşică ! se apropie generalul. Mătuşică . . . noi acum . . . acum . . . glasul îi tremura şi se frîngea din ce în ce — tocmim nişte cai şi plecăm în împrejurimile oraşului . . . O privelişte încîntătoare . . . *point-ul* . . . veneam tocmai să te invităm.

— Cară-te, cu *point-ul* tău ! îl alungă, iritată, cu un gest bunica.

— Acolo-s copaci . . . o să bem ceai . . . urmă generalul de astă dată cu desăvîrşire disperat.

— *Nous boirons du lait, sur l'herbe fraiche* *, adăugă Des Grieux, furios ca o fiară.

Du lait, de l'herbe fraiche, e tot ce poate fi mai ideal pentru mic-burghezul parizian ; în aceasta, după cum se ştie, constă concepţia lui despre „*la nature et la verité !*" **

— Ia mai lasă-mă cu laptele tău ! N-ai decît să-l dai pe gît singur, că pe mine mă doare burta din pricina lui. Şi apoi ce vă tot agăţaţi de mine ? ! strigă bunica. V-am spus doar că n-am timp !

— Am ajuns, bunico, strigai. E aici !

Am împins fotoliul pînă la clădirea biroului bancar. M-am dus să schimb banii, iar bunica rămase să aştepte la intrare ; Des Grieux, generalul şi Blanche stăteau deoparte, neştiind ce au de făcut. Bunica le aruncă o privire mînioasă şi ei o luară spre cazinou.

Mi se propuse un schimb atît de îngrozitor, încît nu m-am putut decide şi m-am întors la bunică să-i cer instrucţiuni.

— Ah, tîlharii ! strigă ea, plesnindu-şi palmele. Ei, nu-i nimic ! Schimbă ! făcu, hotărîtă. Ba stai, cheamă-l la mine pe bancher.

— Poate pe careva dintre funcţionari, bunico ?

— Bine, un funcţionar, totuna-i. Ah tîlharii !

Funcţionarul consimţi să iasă, aflînd că-l cheamă o contesă bătrînă şi slăbită, care nu poate să umble. Bunica îl acuză de înşelăciune îndelung, zgomotos şi cu mînie şi se tocmi într-un amestec de rusă, franceză şi germană, eu ajutînd să traduc. Funcţionarul, grav, se uita la noi amîndoi şi clătina tăcut din cap. Pe bunica o cercetă chiar cu o curiozitate prea stăruitoare, ceea ce depăşea regulile politeţii ; în cele din urmă, începu să zîmbească.

— Bine, du-te ! strigă bunica. Să-ţi rămînă în gît banii mei ! Schimbă la el, Alexei Ivanovici, mă grăbesc, că m-aş fi dus la altul . . .

— Funcţionarul zice că alţii au să dea şi mai puţin.

Nu-mi amintesc exact socoteala care mi s-a făcut atunci, dar era îngrozitoare. Am schimbat în jur de douăsprezece mii

* O să bem lapte la iarbă verde. (Fr.)

** Natura şi adevărul ! (Fr.)

de florini în aur și bancnote, am luat socoteala și le-am dus pe toate bunicii.

— Bine, bine, bine! Nu-i nevoie să mai numeri, dădu ea din mîini, mai repede, mai repede, mai repede!

— Niciodată nu mai pun pe blestematul ăla de zero și nici pe roșu, rosti ea, apropiindu-se de cazinou.

De astă dată am încercat din răsputeri s-o conving să mizeze cît mai puțin, argumentîndu-i că atunci cînd se va întoarce șansa va avea tot timpul să pună o miză mai mare. Dar era atît de nerăbdătoare, încît, deși consimțea la început, nu era chip s-o stăpînești în timpul jocului. De cum începea să cîștige cîte zece, douăzeci de frederici, începea să mă înghiontească. „Ei vezi! Ei vezi, vezi că am cîștigat patru mii, pe cînd așa? Numai tu ești de vină, numai tu!"

Și oricît eram de înciudat privind jocul ei, pînă la urmă m-am hotărît să tac și să n-o mai sfătuiesc cu nimic.

Deodată răsări Des Grieux. Toți trei erau pe-aproape; am băgat de seamă că *M-lle* Blanche stătea deoparte cu mămica ei și cocheta cu prințul. Generalul se afla vădit în dizgrație, era aproape repudiat. Blanche nici nu voia să se uite la el, deși el se gudura pe lîngă ea cît putea. Bietul general! Pălea, roșea, fremăta, ba chiar uita să mai urmărească jocul bunicii. În cele din urmă, Blanche împreună cu prințul cel mititel ieșiră; generalul alergă după ei.

— *Madame, madame,* îi șoptea Des Grieux bunicii cu glas mieros, strecurîndu-se pînă la urechea ei. *Madame,* așa miza nu mergi... nu, nu, nu poate, o stîlcea el rusește, nu!

— Dar cum? Hai, învață-mă! i se adresă bunica. Des Grieux începu deodată să turuie pe franțuzește, s-o sfătuiască, să se agite, spunîndu-i că trebuie să aștepte șansa și se apucă să calculeze niște cifre... bunica nu pricepea nimic. Franțuzul îmi cerea mereu să traduc; împungea cu degetul în masă, arătînd ceva. În sfîrșit, luă creionul și se apucă să calculeze repede pe hîrtie. Bunica își pierdu, în cele din urmă, răbdarea.

— Hai, du-te, du-te! Trăncănești numai prostii! „Madame, madame", dar nu te pricepi deloc; șterge-o!

— *Mais, madame,* rosti delicat Des Grieux și iar începu să împungă cu degetul și să arate. Prea era înnebunit.

— Ei hai, pune o dată așa cum zice el, îmi porunci bunica. Să vedem; poate iese într-adevăr.

Des Grieux urmărea numai să o abată de la mize mari; propunea să se pună pe cifre, separat și pe sisteme de cifre. Am pus, după indicațiile lui, cîte un frederic pe un șir de cifre im-

pare din primele douăsprezece, și cîte cinci frederici pe grupe de cifre de la douăsprezece pînă la optsprezece și de la optsprezece pînă la douăzeci și patru ; cu totul s-au pus șaisprezece frederici.

Roata se învîrti. „Zéro", strigă crupierul. Pierdusem tot.

— Ce netot ! îi strigă bunica. Franțuz ticălos ! Ce sfat mi-a dat, bestia ! Pleacă, pleacă ! Nu se pricepe la nimic și se vîră !

Nespus de jignit, Des Grieux dădu din umeri, se uită disprețuitor la bunica și se depărtă de masă. Îi era și lui rușine că se amestecase ; prea nu-l răbdase inima.

Peste o oră, oricît ne-am zbătut, pierdusem tot.

— Acasă ! strigă bunica.

Nu rosti nici un cuvînt pînă ce am ajuns în alee. Acolo însă și în timp ce ne apropiam de hotel, izbucnea mereu ;

— Ce proastă ! Ce netoată ! Netoată bătrînă !

Și de îndată ce am ajuns acasă ; „Să mi se aducă ceai ! strigă ea. Și strîngeți imediat bagajele ! Plecăm !"

— Unde poruncești să plecăm, măicuță ? îndrăzni să întrebe Marfa.

— Da ție ce-ți pasă ? Tu să-ți cunoști lungul nasului ! Potapici, strînge tot, tot bagajul. Plecăm înapoi la Moscova. Am fituit cincisprezece mii de ruble.

— Cincisprezece mii, măicuță ! Dumnezeule ! strigă Potapici și plesni speriat, din palme, vrînd pesemne să-i facă pe plac.

— Bine, bine, prostule ! Ai și început să te smiorcăi ! Taci ! Strînge bagajele ! Cere nota, mai repede, mai repede !

— Primul tren pleacă la ora nouă și jumătate, bunico, am anunțat eu, ca să-i opresc furia.

— Și acum cît e ?

— Șapte și jumătate.

— Ții, ce necaz ! Ei, totuna-i ! Alexei Ivanovici, nu mai am un ban. Uite, mai ia două bilete de bancă și fugi acolo de mi le schimbă și pe acestea. Altminteri n-am cu ce să plec.

M-am dus. Peste o jumătate de oră, întorcîndu-mă la hotel, i-am găsit pe ai noștri cu bunica. Vestea că bunica pleacă de tot la Moscova îi uluise, pare-se, mai mult decît pierderile. De altfel, plecarea îi salva averea, dar, în schimb, ce-avea să se facă acum generalul ? Cine avea să-i plătească lui Des Grieux ? *M-lle* Blanche, se înțelege, n-avea să aștepte pînă să moară bunica și, cu siguranță, avea s-o șteargă acum cu prințul ori cu altcineva. Stăteau cu toții în fața ei, căutînd s-o liniștească și s-o înduplece. Polina nu era de față nici de astă dată. Bunica striga la ei cu furie.

— Lăsați-mă în pace, dracilor! Ce vă amestecați? Ce se tot vîră în mine barba asta de țap? îi strigă ea lui Des Grieux, iar tu, păsărico, ce vrei? i se adresă ea *M-llei* Blanche. Ce tot te răsucești in jurul meu?

— *Diantre!* * șopti *m-lle* Blanche, scăpărînd turbată din ochi, dar deodată izbucni în rîs și ieși. *Elle vivra cent ans* **, îi strigă ea din ușă generalului.

— Aha, va să zică te bizui pe moartea mea? îi țipă bunica generalului. Cară-te! Alungă-i pe toți, Alexei Ivanovici. Ce vă pasă? Am fituit din banii mei, nu din ai voștri!

Generalul dădu din umeri, se încovoie și ieși, urmat de Des Grieux.

— Cheam-o pe Praskovia, îi porunci bunica Marfei.

Peste cinci minute Marfa sosi cu Polina. În tot acest timp, Polina șezuse în odaia ei, cu copiii, și pare-se că dinadins hotărîse să nu iasă toată ziua. Chipul îi era grav, trist și îngrijorat.

— Praskovia, începu bunica, e adevărat ce-am aflat eu adineauri din altă parte, cum că netotul ăsta, tatăl tău vitreg, vrea să se însoare cu franțuzoaica asta proastă și flușturatecă — actriță, ce-o fi, sau și mai rău? Spune, e adevărat?

— Nu știu sigur, bunico, răspunse Polina. Dar din spusele *mademoiselle-ei* Blanche însăși, care nu găsește de cuviință să ascundă acest lucru, deduc...

— Ajunge! o întrerupse energic bunica. Am înțeles tot! Întotdeauna am știut că o să facă una ca asta; întotdeauna l-am socotit omul cel mai ușuratic și lipsit de minte. Își dă aere că-i general (a fost pensionat colonel) și face pe grozavul. Eu, măicuță, știu tot, cum ați trimis la Moscova telegramă după telegramă — „pasămite, curînd o să pună mîinile pe piept bătrîna?" Așteptați moștenirea; fără bani, ticăloasa aia de fată, cum îi zice, de Cominges, nu l-ar primi nici ca lacheu, ba încă cu dinții lui falși. Lumea zice că ea are o grămadă de bani, că împrumută cu dobîndă, că i-a adunat așa, cu încetul. Pe tine, Praskovia, nu te învinuiesc; nu tu ai trimis telegramele; și nici nu vreau să-mi mai amintesc de ce a fost. Știu că ai un caracter afurisit — o viespe! Dacă muști, se umflă, da. Mi-e milă de tine, fiindcă pe Caterina, răposata maică-ta, am iubit-o. Ei, ce zici? Lasă totul și vino cu mine. Că tot n-ai ce face aici; și-apoi nici nu

* La naiba! (Fr.)
** O să trăiască o sută de ani. (Fr.)

se cade să rămîi acum cu ei. Stai ! o opri bunica, tocmai cînd se pregătea să răspundă, n-am terminat. Ție nu ți-aș cere nimic. Am o casă la Moscova, știi și tu — un palat, n-ai decît să ocupi și un etaj întreg și să nu cobori la mine cu săptămînile, dacă nu-ți-o plăcea firea mea. Ei, vrei au ba ?

— Dă-mi voie, mai întîi să întreb : oare vrei să pleci chiar acum ?

— Poate crezi, măicuță, că glumesc ? Dacă am zis, plec. Am pierdut azi cincisprezece mii de ruble la blestemata voastră de ruletă. Acum cinci ani am făgăduit să reconstruiesc o biserică de lemn din Podmoskovie, s-o fac din piatră, și în loc de asta, mi-am scuturat punga aici. Acum, măicuță, plec să construiesc biserica.

— Dar apele, bunico ? Ai venit doar să bei ape ?

— Du-te încolo cu apele tale ! Nu mă supăra, Praskovia, ce, o faci dinadins ? Spune, vii sau nu ?

— Îți mulțumesc foarte, foarte mult, bunico, rosti însuflețită Polina, pentru adăpostul pe care mi-l oferi. În bună parte mi-ai ghicit situația. Îți sînt atît de recunoscătoare, încît, crede-mă, am să vin la dumneata și poate că în curînd ; acum însă am motive ... serioase ... și nu mă pot hotărî imediat, în clipa aceasta. Dacă ai mai fi rămas măcar două săptămîni ...

— Înseamnă că nu vrei ?

— Înseamnă că nu pot. Și-apoi, în orice caz, nu-mi pot lăsa fratele și sora și deoarece ... deoarece ... se poate întîmpla cu adevărat ca ei să rămînă în voia soartei, dacă ... o să mă iei cu copiii, bunico, se înțelege că am să vin la dumneata și, crede-mă, am să caut s-o merit, adăugă ea cu căldură, dar fără copii nu pot, bunico.

— Bine, nu te smiorcăi (Polina nici nu se gîndea să se smiorcăie, de altfel, ea nu plîngea niciodată), s-o găsi un loc și pentru puișori ; că-i mare cotețul. Și-apoi, e vremea să meargă la școală. Va să zică nu vii acum ? Bine, Praskovia, bagă de seamă ! Îți doresc binele, dar știu de ce nu vii. Știu tot, Praskovia ! N-ai să ajungi la un lucru bun cu franțuzul ăsta.

Polina se roși. Am tresărit. (Toți știu ! numai eu, prin urmare, nu știu nimic !)

— Bine, bine, nu te încrunta. N-am să trăncănesc despre asta. Numai vezi să nu iasă prost, pricepi ? Tu ești fată deșteaptă ; mi-ar părea rău pentru tine. Ei, dar ajunge, mai bine nu știam de voi toți. Du-te ! Rămîi cu bine !

— Am să te conduc, bunico, spuse Polina.

— Nu-i nevoie ; nu mă stînjeni și apoi m-am săturat de voi toți.

Polina îi sărută mîna, dar bunica și-o smulse și o sărută pe obraz.

Trecînd pe lîngă mine, Polina îmi aruncă o privire rapidă și privi îndată în altă parte.

— Rămîi cu bine și tu, Alexei Ivanovici ! Mai e numai o oră pînă la plecarea trenului. Cred că ai obosit cu mine. Na, ia-ți aste cincizeci de monezi de aur.

— Îți mulțumesc mult, bunico, dar mă jenez . . .

— Hai, hai ! strigă ea, atît de energic și amenințător, încît n-am îndrăznit să refuz și am luat.

— La Moscova, dacă ai să alergi după slujbă, să vii la mine ; am să te recomand undeva. Hai, pleacă !

Am urcat în odaia mea și m-am întins pe pat. Cred că am zăcut așa, pe spate, preț de o jumătate de oră, cu miinile sub cap. Catastrofa se dezlănțuise, aveam la ce mă gîndi. M-am hotărît ca mîine să stau de vorbă serios cu Polina. Aha, franțuzul ? Va să zică era adevărat ! Dar ce putea fi totuși la mijloc ? Polina și Des Grieux ! Doamne, ce contrast !

Toate acestea erau pur și simplu neverosimile. Am sărit deodată, scos din fire, cu gîndul să-l caut imediat pe *mister* Astley și să-l silesc cu orice chip să vorbească. Cu siguranță că și în privința asta știe mai multe ca mine *mister* Astley. O altă enigmă pentru mine !

Dar deodată se auzi o bătaie în ușă. Mă uit : Potapici.

— Boierule, Alexei Ivanovici ; te cheamă cucoana !

— Ce s-a întîmplat ? Pleacă ? Au mai rămas douăzeci de minute pînă la tren.

— E neliniștită, boierule, abia șade locului ; „Mai repede, mai repede !" adică să te chem pe dumneata, boierule, pentru Dumnezeu, nu zăbovi.

Am alergat îndată jos. Bunica și fusese scoasă pe coridor. În miini ținea portofelul.

— Alexei Ivanovici ia-o înainte, să mergem ! . . .

— Unde, bunico ?

— Să știu de bine că mor, dar îmi iau banii înapoi ! Hai, marș, fără întrebări ! Acolo se joacă pînă la miezul nopții, nu-i așa ?

Am încremenit, dar am chibzuit și m-am hotărît pe loc.

— Cu voia dumitale, Antonida Vasilievna, nu mă duc.

— De ce ? Ce mai e și asta ? Ați mîncat cu toții mătrăgună, sau ce-i ?

— Cum vrei, dar pe urmă am să-mi imput tot mie; nu vreau! Nu vreau nici să fiu martor, nici să contribui la asta; scutește-mă, Antonida Vasilievna. Ia-ți înapoi cei cincizeci de frederici; rămîi cu bine! Și punînd fișicul cu frederici pe măsuța lîngă care se nimerise fotoliul bunicii, am făcut o plecăciune și am plecat.

— Ce prostie! îmi strigă în urmă bunica. N-ai decît să nu vii, că oi găsi și singură drumul! Potapîci, hai cu mine! Ei, ridicați-mă, să mergem.

Nu l-am găsit pe *mister* Astley și m-am întors acasă. Tîrziu, spre ora unu noaptea, am aflat de la Potapîci cum s-a sfîrșit ziua bunicii. A pierdut tot ce-i schimbasem, adică, pe banii noștri, încă zece mii de ruble. Acolo i s-a alăturat chiar polonezul căruia îi dăduse doi frederici și tot timpul i-a condus jocul. Mai întîi, înainte de polonez, bunica l-a silit pe Potapîci să pună mizele, dar curînd l-a alungat; tocmai atunci a sărit polonezul. Ca dinadins, înțelegea rusește, ba chiar o rupea oarecum, într-un amestec de trei limbi, așa că se înțelegeau cît de cît între ei. Bunica îl ocăra mereu, fără cruțare, și, deși acesta „i se așternea mereu la picioare", nu putea fi pus alături de dumneata, Alexei Ivanovici — povestea Potapîci. Cu dumneata se purta *de parcă ai fi fost boier*, pe cînd acela, am văzut cu ochii mei, să mă trăsnească Dumnezeu dacă mint, o fura chiar de-acolo, de pe masă. Dînsa singură l-a prins de vreo două ori la masă, și-l ocăra, boierule, cu tot soiul de vorbe, ba l-a tras o dată și de păr, zău că nu mint, de s-au stîrnit rîsete în jur. Tot a pirdut, pînă la un ban, tot ce i-ai schimbat. Am adus-o aici, a cerut nițică apă, s-a închinat și s-a culcat. O fi fost chinuită tare, că a adormit pe loc. Să-i dea Dumnezeu vise frumoase! O, și străinătatea asta! încheie Potapîci, spuneam eu că nu-i a bine. De-am ajunge mai repede la noi la Moscova! Și ce ne lipsește acasă, la Moscova? Livadă, flori, cum nu se află aici, mireasmă, merii se pîrguiesc, loc cît poftești, da nu, dînsei îi trebuia să plecăm peste graniță! O—o of!"...

CAPITOLUL XIII

A trecut aproape o lună de cînd nu m-am atins de aceste însemnări ale mele, începute sub influența unor impresii, deși dezordonate, totuși puternice. Catastrofa, a cărei apropiere o

presimțisem, atunci, s-a produs într-adevăr, dar de o sută de ori mai grea și mai neașteptată decît îmi închipuisem. Toate acestea aveau ceva straniu, monstruos, ba chiar tragic, în orice caz în ceea ce mă privește pe mine. Mi s-au întîmplat unele lucruri aproape miraculoase ; cel puțin așa le privesc eu pînă astăzi, deși, din alt punct de vedere și, mai ales, judecind după vîrtejul în care mă aflasem atunci, fuseseră poate numai neobișnuite. Dar mai miraculos decît toate a fost pentru mine felul cum am privit eu însumi aceste evenimente. Pînă azi nu reușesc să mă înțeleg ! Și toate au zburat ca un vis, pînă și pasiunea mea, care era puternică și adevărată, dar . . . unde a dispărut ea acum ? Zău așa, uneori mă trece cîte un gînd : „Oare nu eram nebun pe-atunci și nu stătusem în tot acel timp undeva într-o casă de nebuni, sau poate că stau și acum, incit toate mi s-au părut numai și mi se par și astăzi ? . . ."

Mi-am adunat și mi-am recitit foile. (Cine știe, poate pentru a mă încredința că nu le-am scris într-o casă de nebuni ?) Acum sînt singur cuc. Vine toamna, frunzele îngălbenesc. Stau în orășelul ăsta trist (o, cît sînt de triste orășelele nemțești !) și în loc să mă gîndesc la cele ce am de făcut, trăiesc numai sub influența impresiilor recente, sub influența amintirilor proaspete, sub influența vîltorii care mă prinsese, cu puțin înainte, în vîrtejul ei și mă aruncase din nou undeva. Uneori mi se pare că mă mai învîrt în vîltoarea aceea, că acuși-acuși o să se dezlănțuie iar furtuna, o să mă apuce în treacăt cu aripa ei, că are să mă smulgă, iar, din ordine și echilibru și o să mă învîrt, o să mă învîrt, o să mă învîrt ! . . .

De altfel, poate că am să mă stabilesc într-un fel și o să încetez a mă învîrti, dacă o să-mi dau seama, pe cît se poate, de toate cîte s-au întîmplat în luna aceasta. Mă trage iar la scris ; ba uneori nici n-am ce face serile. Ce curios, ca să-mi găsesc cît de cît o ocupație, iau, pentru lectură, de la biblioteca prăpădită de aici romanele lui Paul de Kock (în traducere germană !) pe care aproape că nu le pot suferi, dar le citesc și mă mir de mine însumi ; parcă mi-ar fi teamă ca printr-o carte serioasă sau o ocupație serioasă să nu distrug farmecul recentelor întîmplări. De parcă mi-ar fi atît de scump visul acesta monstruos și toate impresiile pe care mi le-a lăsat, încît mă tem pînă și să-l ating măcar cu ceva nou, ca să nu se prefacă în fum ! Oare îmi sînt chiar atît de scumpe toate acestea ? Da, firește că-mi sînt ; poate că și peste patruzeci de ani o să mi le reamintesc . . .

Aşadar, mă apuc să scriu. De altfel, toate acestea pot fi povestite acum și mai pe scurt; impresiile nu mai sînt aceleași.

Dar mai întîi, să isprăvesc cu bunica. A doua zi, a pierdut totul, definitiv. Era fatal să se întîmple; oameni ca ea, cînd ajung o dată pe drumul ăsta, se rostogolesc ca de pe un munte, cu sania, din ce în ce mai repede. A jucat toată ziua, pînă la ora opt seara; n-am asistat la jocul ei, așa că știu totul numai din auzite.

Potapîci a păzit-o la cazinou toată ziua. Polonezii care o conduceau pe bunica s-au schimbat în ziua acea de cîteva ori. Ea începu prin a-l alunga pe polonezul de ieri, pe care îl păruise, și își luă pe un altul, dar acesta se dovedi și mai rău. După ce-l alungă și pe el, luîndu-l înapoi pe primul, care nu plecase și se foise cît fusese repudiat, tot acolo, în spatele fotoliului ei, vîrîndu-și mereu capul lîngă ea, bunica sfîrși prin a cădea în absolută disperare. Cel de-al doilea polonez, cel alungat, nu voia nici el să plece cu nici un chip; unul și-a făcut loc în dreapta, iar celălalt în stînga. Se certau și se ocărau într-una pentru mize și jocuri, spunîndu-și unul altuia *„lajdak"* * și alte amabilități poloneze, pe urmă se împăcau, aruncau cu banii fără nici o socoteală, luau hotărîri absurde. După ce se certau, puneau mize fiecare separat, unul, de pildă, pe roșu, iar celălalt, tot acolo, pe negru. Sfîrșiră prin aceea că o descumpăniră și o zăpăciră de tot pe bunică, încît pînă la urmă dînsa, aproape plîngînd, se adresă bătrînului crupier, rugîndu-l s-o apere și să-i dea afară. Fură, într-adevăr, alungați imediat; în ciuda țipetelor și protestelor lor; strigau amîndoi deodată, susținînd că bunica le-a rămas datoare, că i-a înșelat, s-a purtat cu ei necinstit, josnic. Nefericitul Potapîci mi-a povestit totul cu lacrimi în ochi, în aceeași seară, după ce bunica a pierdut, plîngîndu-mi-se că cei doi își îndesau buzunarele cu bani, că a văzut cu ochii lui cu cîtă nerușinare furau și băgau în buzunar. Îi cereau, de pildă, bunicii, pentru osteneală, cinci frederici și-i puneau îndată la ruletă, alături de mizele bunicii. Dacă bunica cîștiga, țipau că numărul lor e cîștigător și că nu al ei. În timp ce-i alungau, Potapîci a venit și i-a denunțat că au buzunarele plin cu aur. Bunica l-a rugat imediat pe crupier să ia măsuri și oricît au țipat cei doi polonezi (ca doi cocoși prinși în mînă), se ivi poliția și pe loc el goli buzunarele, restituind bunicii ce i se cuvenea. Cît timp nu pierduse totul, bunica se bucurase, în ziua aceea, din partea crupierilor și a întregii ad-

* Derbedeu (Polonă)

ministrației a cazinoului, de vădită autoritate. Treptat faima ei se răspîndi prin tot orașul. Toți vizitatorii din stațiune, de toate naționalitățile, oameni obișnuiți sau cei mai de vază, soseau puhoi să privească *„une vieille comtesse russe, tombée en enface“*, care apucase să piardă cîteva milioane.

Dar bunica profită prea puțin de faptul că fu scăpată de cei doi polonezi. În locul lor apăru pe dată să-și ofere serviciile un al treilea polonez, care vorbea perfect rusește, îmbrăcat ca un *gentleman*, deși aducea totuși cu un lacheu, cu o uriașă mustață și o uriașă morgă. Și el „săruta piciorușele coniței“, și „se așternea la piciorușele coniței“, dar față de ceilalți se purta arogant, poruncind despotic, pe scurt, își luă de la început un rol nu de slugă, ci de stăpîn al bunicii. Clipă de clipă, la fiecare joc, i se adresa cu jurămintele cele mai îngrozitoare că el însuși e boier „mîndru“ și că n-are să ia nici o copeică din banii bunicii. Repetă atît de des aceste jurăminte, încît ea se sperie de-a binelea. Dar, întrucît la început boierul acela îi îndreptă parcă într-adevăr jocul, începînd să cîștige, bunica singură nu se mai putu lipsi de el. Peste o oră, primii doi polonezi, scoși din cazinou, apărură din nou în spatele bunicii, oferindu-și din nou serviciile, măcar pentru comisioane. Potapîci se jură că boierul „cel mîndru“ schimba priviri cu ei, ba chiar le transmitea ceva în mînă. Întrucît bunica nu prînzise și aproape că nu se sculase din fotoliu, unul dintre polonezi îi fu într-adevăr de folos ; alergă alături la restaurantul cazinoului și-i procură o cană cu bulion, iar pe urmă ceai. Alergau, de altfel, amîndoi. Dar spre sfîrșitul zilei, cînd tuturor le deveni limpede că o să-și piardă ultima bancnotă, la spatele ei stăteau acum șase polonezi, nevăzuți și neauziți pînă atunci. În timp ce bunica pierdea ultimele monede, toți aceștia nu numai că n-o mai ascultau, dar nici n-o mai băgau în seamă, se întindeau de-a dreptul peste ea spre masă, apucau singuri banii, hotărau și mizau singuri, se certau și țipau, se băteau pe burtă cu boierul cel mîndru, care aproape uitase de existența bunicii. Chiar și atunci cînd bunica, pierzînd totul, se întoarse seara pe la ora opt la hotel, nici aici vreo trei sau patru polonezi nu se mai hotărau s-o părăsească, ci alergau de-o parte și de alta a fotoliului, strigînd din răsputeri și susținînd, cu vorba repezită, că bunica i-a înșelat și că le e datoare cu ceva. Astfel ajunseră pînă la hotel de unde, în sfîrșit, fură alungați în brînci.

După socotelile lui Potapîci, bunica pierduse în ziua aceea pînă la nouăzeci de mii de ruble, afară de banii pierduți cu o

zi înainte. Toate hîrtiile ei — obligațiile de cinci la sută, titlurile de împrumut intern, toate acțiunile pe care le avea cu ea le schimbase rînd pe rînd, una după alta. M-am mirat cum de rezistase toate acestea șapte sau opt ore, șezînd în fotoliu, fără să se depărteze de masă, dar Potapici îmi povesti că de vreo trei ori începuse, într-adevăr, să cîștige mult ; și, atrasă din nou de speranță, nu se mai putuse opri. De altfel, jucătorilor le este cunoscut cum poate să stea un om, aproape douăzeci și patru de ore, pe un singur loc, cu cărțile în mînă, fără să piardă din ochi ce se petrece la stînga și la dreapta.

Între timp, în ziua aceea, la noi în hotel se petreceau de asemenea lucruri extrem de hotărîtoare. Încă dimineață, înainte de ora unsprezece, cînd bunica se mai afla acasă, ai noștri, adică generalul și Des Grieux, se deciseră să facă ultimul pas. Aflînd că bunica n-avea de gînd să plece, ci, dimpotrivă, se ducea iar la cazinou, întreg conclavul (afară de Polina), sosi la ea pentru o discuție definitivă și *sinceră*. Generalul, căruia îi tremura și-i îngheța inima la gîndul urmărilor, îngrozitoare pentru el, sări chiar peste cal ; după ce o rugase și o implorase timp de o jumătate de oră, mărturisindu-i deschis totul, adică adevărul despre toate datoriile lui, ba îi mărturisi pînă și pasiunea față de *M-lle* Blanche (se zăpăcise de tot), luă deodată un ton amenințător, și se apucă să strige la ea, să bată din picior ; țipa că face de rîs familia lor, că a devenit un subiect de scandal pentru întreg orașul, că, în sfîrșit... în sfîrșit, „Dumneata îți faci de rușine calitatea de rusoaică, doamnă ! îi strigă el, și pentru așa ceva există poliție !" Bunica îl alungă pînă la urmă cu bastonul (un baston adevărat). Generalul și Des Grieux se sfătuiră o dată sau de două ori în dimineața aceea ; îi preocupa anume faptul dacă nu pot folosi într-adevăr poliția. Iată, chipurile, că o bătrînă nefericită, dar venerabilă, își ieșise din minți, și-și pierde ultimii bani etc. Într-un cuvînt, nu se putea oare obține o tutelă sau o interdicție ?... Dar Des Grieux se mulțumea să dea din umeri și să-i rîdă în nas generalului, care vorbea fără control și alerga încolo și încoace prin birou. În cele din urmă, Des Grieux renunță și dispăru undeva. Seara se află că plecase de tot din hotel, după ce avusese o convorbire extrem de hotărîtoare și de misterioasă cu *M-lle* Blanche. În ceea ce o privește pe *M-lle* Blanche, aceasta luase, încă de dimineață, hotărîrile cele mai definitive ; îl abandonă definitiv pe general, neîngăduindu-i nici să-i apară în fața ochilor. Cînd generalul alergă după ea la cazinou și o întîlni la braț cu prințul, nici ea, nici *M-me veuve* Cominges nu-l

recunoscură. Prințul nu-l salută nici el. În toată ziua aceea *M-lle* Blanche îi încearcă și-l răsuci în fel și chip pe prinț, ca să-l facă să-și exprime hotărît intențiile. Dar vai! Se înșelase amarnic în calculele ei! Această mică catastrofă se produse abia spre seară; deodată se descoperi că prințul n-are o lescaie, ba chiar se bizuia pe ea să-i împrumute bani cu chitanță, ca să poată juca la ruletă. Blanche îl alungă, indignată, și se încuie în apartamentul său.

În dimineața aceleiași zile am fost la *mister* Astley, sau, mai bine zis, toată dimineața l-am căutat pe *mister* Astley, dar nu l-am putut găsi cu nici un chip. Nu era nici acasă, nici la cazinou, nici în parc. De astă dată nu prînzise la hotel. Pe la orele cinci l-am zărit venind de la gară direct spre hotelul d'Angleterre. Se grăbea și părea foarte îngîndurat, deși era greu să distingi îngrijorarea sau vreun sentiment de neliniște pe chipul său. Îmi întinse prietenos mîna, cu obișnuita lui exclamație: „A!", dar nu se opri în drum, continuînd să meargă cu pas destul de grăbit. M-am luat după el; dar se pricepu să-mi răspundă în așa fel, încît n-am apucat să-l întreb de nimic. Afară de asta mi-era nespus de rușine să aduc vorba despre Polina; cît despre el, nu mă întrebă nici un cuvînt despre ea. I-am povestit ce se întîmplase cu bunica; mă ascultă atent și strînse din umeri, cu gravitate.

— O să piardă tot, observai eu.

— O, da, răspunse, s-a dus să joace încă de adineauri, cînd plecam, și de aceea am știut precis că o să piardă. Dacă o să am timp, am să trec pe la cazinou să mă uit, fiindcă e interesant.

— Unde ai fost plecat? strigai, mirîndu-mă, că nu l-am întrebat pînă atunci.

— La Frankfurt.

— Cu treburi?

— Da, cu treburi.

Ce puteam să-l mai întreb? De altfel, tot mai mergeam alături de el, dar deodată, o coti spre hotelul *„De quatre saisons"* care se afla în drum, mă salută din cap și dispăru. Întorcîndu-mă acasă, mi-am dat seama treptat că, dacă aș fi vorbit și două ceasuri cu el, n-aș fi aflat absolut nimic, fiindcă . . . fiindcă n-aveam ce să-l întreb? Da, sigur că era așa! Cu nici un chip nu-mi mai puteam formula acum vreo întrebare.

Toată ziua aceea Polina se plimbă cu copiii și cu dădaca prin parc, iar restul timpului șezu acasă. Pe general îl evita de mult și aproape că nu vorbea cu el, în orice caz nu discutau nimic serios. Băgasem de seamă asta mai de mult. Dar, știind

în ce situație se afla azi generalul, m-am gîndit că el nu putea s-o evite, adică între ei doi nu puteau să nu aibă loc niște importante explicații familiale. Totuși cînd, întorcîndu-mă la hotel după discuția cu mister Astley, am întîlnit-o pe Polina cu copiii, chipul ei exprima cea mai senină liniște, de parcă toate furtunile familiale o ocoliseră numai pe ea. Îmi răspunse la plecăciune cu un semn din cap. Am venit acasă furios de-a binelea.

Se înțelege că evitam să stau de vorbă cu ea și nu ne întîlnisem niciodată, după întîmplarea cu Wurmerhelm. De altfel, în bună măsură îmi dădeam aere, prefăcîndu-mă nepăsător; dar cu cît trecea timpul cu atît mai mult creștea în mine o adevărată indignare. Chiar dacă ea nu m-ar iubi cîtuși de puțin și tot nu s-ar putea, cred eu, să-mi calce astfel în picioare sentimentele și să-mi primească cu atîta nepăsare mărturisirile. Doar știa că o iubesc cu adevărat; doar a admis chiar ea, mi-a dat voie să-i vorbesc astfel! E drept că lucrurile începuseră cam ciudat între noi. Un timp, demult, cu vreo două luni în urmă, băgasem de seamă că vrea să facă din mine un prieten, un om de încredere, ba chiar se străduia oarecum. Dar, nu se știe de ce, toate astea nu se prinseseră între noi; în schimb, rămăseseră relațiile ciudate de azi, de aceea am și început să vorbesc astfel cu dînsa. Dar dacă dezgusta dragostea mea, de ce nu-mi interzicea direct să-i vorbesc despre ea?

Nu mi se interzisese; ba chiar ea însăși mă provoca la asemenea discuții și . . . firește, o făcea în batjocură. Știu sigur, am băgat bine de seamă că-i făcea plăcere, după ce mă asculta și mă ațîța pînă la durere, să mă zăpăcească deodată cu vreun cuvînt plin de dispreț extrem și de nepăsare. Și doar știa că nu pot trăi fără ea. Iată, trecuseră trei zile de la istoria cu baronul, și nu mai puteam să îndur *despărțirea* noastră. Cînd am întîlnit-o adineauri, lîngă cazinou, îmi bătea inima atît de tare, încît am pălit. Dar nici ea nu putea trăi fără mine. Îi eram necesar, dar oare, oare numai ca măscăriciul Balakirev?

Avea un secret — era limpede. Discuția ei cu bunica mă întristase. De o mie de ori o rugasem să fie sinceră cu mine și știa că sînt gata să-mi dau viața pentru ea. Dar se eschiva întotdeauna, cu dispreț aproape, sau în locul vieții, pe care i-o ofeream, îmi cerea asemenea ieșiri, ca atunci, cu baronul! Nu era revoltător? Oare întreaga ei viață era concentrată în jurul franțuzului acela? Dar *mister* Astley? Aici lucrurile deveneau cu desăvîrșire de neînțeles și între timp — Doamne, cît mă chinuiam!

Venind acasă, într-un acces de furie, apucai pana și îi înșirai următoarele :

„Polina Alexandrovna, îmi dau seama limpede că a sosit deznodămîntul care o să te atingă, firește, și pe dumneata. Îți repet pentru ultima oară : ai nevoie sau nu de capul meu ? Dacă-ți va fi necesar, *cît de cît*, te rog să dispui de mine ; deocamdată, stau în odaia mea, în orice caz în majoritatea timpului, și n-am de gînd să plec nicăieri. Dacă vei avea nevoie, scrie-mi sau cheamă-mă".

Am sigilat și am trimis biletul prin lacheul de pe coridor, poruncindu-i să-l transmită personal. Nu mă așteptam la un răspuns, totuși peste trei minute lacheul se întoarse cu știrea că „domnișoara vă transmite salutări".

Pe la șapte am fost chemat la general.

Se afla în cabinet, îmbrăcat, de parcă se pregătea să plece undeva. Bastonul și pălăria erau pe divan. Mi s-a părut, în timp ce intram, că stă în mijlocul odăii, cu picioarele desfăcute, cu capul în piept și că vorbește singur cu glas tare. Însă, de cum mă văzu, se repezi spre mine aproape strigînd, încît fără voie am făcut un pas înapoi, pregătindu-mă să fug ; dar el mă apucă de amîndouă mîinile și mă trase spre divan ; se așeză, mă sili să mă așez și eu în fața lui în fotoliu și fără să-mi lase mîinile, cu buze tremurătoare, cu lacrimi care-i luciră brusc în gene, rosti rugător :

— Alexei Ivanovici, scapă-mă, scapă-mă, cruță-mă !

Mult timp nu putui pricepe nimic ; el vorbea, vorbea întruna, repetînd : „Cruță-mă, cruță-mă !" În cele din urmă ghicii că așteaptă de la mine ceva în chip de sfat ; sau, mai bine zis, părăsit de toți, amărît și alarmat, își amintise de mine și mă chemase numai ca să poată vorbi, să vorbească, să vorbească întruna.

I se tulburaseră mințile sau, în orice caz, se pierduse de tot. Își încrucișa mîinile pe piept și era gata să se arunce în genunchi în fața mea pentru ca eu (ce credeți ?), ca eu să mă duc imediat la *M-lle* Blanche și să fac apel la conștiința ei, s-o conving să se întoarcă și să se mărite cu el.

— Dar, domnule general, strigai, *mademoiselle* Blanche poate că nici n-a băgat încă de seamă existența mea ? Ce pot face eu ?

Era însă inutil să te împotrivești ; nu pricepea ce-i spuneai. Se apuca să vorbească de bunica, dar îngrozitor de dezlînat ; rămăsese încă la ideea că trebuie să cheme poliția.

— La noi, la noi, începea el, fierbînd brusc de indignare — într-un cuvînt, la noi, într-un stat bine organizat, unde există autorităţi, asupra unor bătrîne ca ea s-ar fi instituit neintîrziat o tutelă ! Da, stimate domn, da, urmă el, trecînd deodată la un ton dojenitor, apoi sări din loc şi începu să se plimbe prin odaie ; — n-ai ştiut încă asta, stimate domn, se adresă el, într-un colţ al camerei, unui stimat domn imaginar, ei bine, ai să afli ... da ... la noi bătrîne ca asta se ţin din scurt, din scurt, din scurt, da ... of, la naiba !

Şi se aruncă din nou pe divan, iar peste un minut, aproape plîngînd şi sufocîndu-se, se grăbi să-mi spună că *M-lle* Blanche de aceea nu se mai mărită cu el fiindcă în locul telegramei a sosit bunica şi acum e limpede că el nu va căpăta moştenirea. I se părea că nu ştiu încă toate astea. Am amintit de Des Grieux ; el dădu din mînă : „A plecat ! Tot ce am e ipotecat la el ; am rămas gol puşcă ! Banii pe care i-ai adus dumneata ... banii aceia, nu ştiu cîţi mai sînt, pare-mi-se că au rămas vreo şapte sute de franci şi atît — asta-i tot, iar mai departe, nu ştiu, nu ştiu !"

— Cum ai să plăteşti atunci hotelul ? strigai eu, speriat, şi ... pe urmă ce o să se întîmple ?

Se uită îngîndurat la mine, dar cred că nu înţelegea nimic sau poate că nici nu mă auzea. Am încercat să aduc vorba de Polina Alexandrovna, de copii ; răspunse în grabă : „Da ! da ! Dar îndată se apucă din nou să vorbească de prinţ, de faptul că acum Blanche o să plece cu el şi atunci — ce mă fac eu atunci, Alexei Ivanovici ? mă întrebă deodată. Pentru Dumnezeu ! Ce mă fac, spune şi dumneata, doar asta-i nerecunoştinţă ! E nerecunoştinţă !"

În cele din urmă, începu să plîngă în hohote.

Ce puteai face cu un astfel de om ? Să-l laşi singur era de asemenea periculos ; putea face vreun pocinog. Am scăpat totuşi de el, de bine de rău, dar am înştiinţat-o pe dădacă să treacă pe la dînsul mai des şi, afară de asta, am stat de vorbă cu lacheul de pe coridor, un băiat cu scaun la cap ; mi-a făgăduit şi el, ca la rîndul său să aibă grijă.

Abia am apucat să-l las pe general, că se ivi la mine Potapîci ca să mă cheme la bunica. Era ora opt şi abia se întorsese de la cazinou, după ce pierduse totul. M-am dus la dînsa ; bătrîna şedea în fotoliu, istovită şi vădit bolnavă. Marfa îi întinse o ceaşcă cu ceai, pe care aproape că o sili să-l bea. Atît glasul cît şi tonul bunicii se schimbaseră simţitor.

— Bună ziua, fiule, Alexei Ivanovici, rosti ea rar și cu gravitate, plecînd capul, scuză-mă că te mai supăr o dată, iartă o femeie bătrînă. Eu, drăguță, am lăsat totul acolo, aproape o sută de mii de ruble. Ai avut dreptate că n-ai mers ieri cu mine. Acuma-s fără bani, n-am un șfanț. Nu vreau să mai zăbovesc nici o clipă, la nouă și jumătate plec. Am trimis după englezul acela al tău, Astley, parcă, vreau să-i cer trei mii de franci pentru o săptămînă. Convinge-l tu, să nu-i treacă cumva prin gînd să mă refuze. Eu, fiule, mai sînt destul de bogată. Am trei sate și două case. S-or mai găsi și bani, că nu i-am luat pe toți. De aia spun, ca să nu aibă cumva vreo îndoială... A, dar uite-l ! Pe omul bun îl cunoști fără mare osteneală.

Mister Astley sosea în grabă la prima chemare a bunicii. Fără a sta pe gînduri cîtuși de puțin și fără să spună nimic, îi numără îndată trei mii de franci în schimbul unei polițe, pe care bunica o semnă. Încheind treaba, salută și se grăbi să iasă.

— Acum pleacă și tu, Alexei Ivanovici. Mi-a mai rămas o oră și ceva, vreau să mă întind, că mă dor oasele. Nu te supăra pe o proastă bătrînă. De acum încolo n-am să-i învinuiesc pe tineri de ușurință, și nefericitului acela, generalul vostru e păcat să-i mai caut vină. Bani tot nu-i dau, facă ce-o vrea, fiindcă prea e nătărău, după părerea mea, numai că nici eu, proastă bătrînă, nu-s mai deșteaptă. Adevărat e că Dumnezeu pedepsește trufia și la bătrînețe. Ei, rămîi cu bine. Marfușa, ridică-mă.

Voiam totuși s-o conduc pe bunică. Afară de aceasta mă aflam într-o stare de așteptare, mă tot așteptam că acuși-acuși o să se întîmple ceva. Nu-mi găseam loc acasă. Ieșeam pe coridor, ba chiar m-am dus pentru o clipă să mă plimb pe alee. Scrisoarea mea era limpede și hotărîtă, iar catastrofa de acum — cu siguranță definitivă. La hotel am auzit de plecarea lui Des Grieux. În sfîrșit, chiar dacă avea să mă respingă ca prieten, poate că nu mă va respinge ca slugă. Avea doar nevoie de mine, măcar pentru comisioane ; da, puteam să-i fiu de folos, nici vorbă !

La ora plecării trenului am alergat la gară și am instalat-o pe bunica. S-au așezat cu toți într-un vagon special pentru familie. „Îți mulțumesc, fiule, pentru ajutorul tău neprecupețit, își luă ea rămas bun de la mine, și transmite-i Praskoviei cele ce i-am spus eu ieri. Am s-o aștept".

M-am dus acasă. Trecînd prin fața apartamentului pe care-l ocupa generalul, am întîlnit-o pe dădacă și am întrebat-o de el. „De, boierule, așa și așa", răspunse ea trist. Am intrat

totuși, dar la ușa biroului m-am oprit, absolut uluit. *M-lle* Blanche și generalul rîdeau în hohote, care mai de care. *Veuve* Cominges ședea tot acolo, pe divan. Generalul își ieșise, vădit, din minți de bucurie, gîngăvea tot soiul de nerozii și rîdea cu un rîs lung și nervos care-i brăzda fața cu mii de zbîrcituri, iar ochii i se ascundeau parcă. Mai tîrziu am aflat chiar de la Blanche că, după ce l-a alungat pe prinț și auzind de plînsetele generalului, s-a gîndit să-l consoleze și a intrat la el pentru o secundă. Dar bietul general nu știa că în clipa aceea soarta lui era hotărîtă și că Blanche începuse să împacheteze pentru ca a doua zi chiar, cu primul tren de dimineață, să zboare la Paris.

Am stat puțin în pragul cabinetului, apoi m-am răzgîndit să mai intru și am ieșit neobservat. Urcînd la mine și deschizînd ușa, am zărit, deodată, în semiîntuneric, o siluetă care ședea în colț pe scaun, lîngă fereastră. La apariția mea nu se sculă. M-am apropiat repede, m-am uitat și mi s-a tăiat răsuflarea: era Polina!

CAPITOLUL XIV

Am scos un strigăt de surpriză.

— Ce-i? Ce-i? mă întrebă ea straniu. Era palidă și mă privea, posomorîtă.

— Cum ce-i? Dumneata? Aici, la mine?

— Dacă vin, vin toată. Așa-i obiceiul meu. Ai să vezi îndată; aprinde luminarea.

Am aprins luminarea. Ea se sculă, se apropie de masă și puse înaintea mea o scrisoare desfăcută.

— Citește-o! îmi porunci.

— Păi ăsta-i, ăsta-i scrisul lui Des Grieux? strigai, apucînd scrisoarea. Mîinile îmi tremurau și rîndurile îmi jucau înaintea ochilor. Am uitat termenii în care era alcătuită scrisoarea, dar iat-o, deși nu cuvînt cu cuvînt, în orice caz cu aceleași idei.

„*Mademoiselle*, scria Des Grieux, împrejurări nefavorabile mă silesc să plec neîntîrziat. Desigur că ai observat și dumneata că am evitat dinadins o explicație definitivă cu dumneata, pînă ce nu se va fi limpezit întreaga situație. Sosirea bătrînei (*de la*

vieille dame) voastre rude ca și fapta ei absurdă au pus capăt tuturor îndoielilor mele. Situația dificilă a propriilor mele afaceri mă împiedică categoric să mai nutresc dulcile speranțe cu care mi-am permis să mă îmbăt un timp. Regret cele ce s-au petrecut, dar nădăjduiesc că în purtarea mea nu vei găsi nimic care să nu fie demn de un gentilom și un om cinstit (*gentilhomme et honnête homme*). După ce am pierdut aproape toți banii împrumutîndu-l pe tutorele dumitale, mă aflu în extrema necesitate de a mă folosi de ceea ce-mi rămîne; am și dat de știre prietenilor mei din Petersburg să dispună neîntîrziat de vînzarea averii care mi-a fost ipotecată; cunoscînd, totuși, că ușuratecul dumitale tată vitreg ți-a cheltuit banii care-ți aparțineau, am hotărît să-l iert de cincizeci de mii de franci, și pentru suma aceasta îi înapoiez o parte din polițe, așa încît dumneata ai acum posibilitatea să-ți recuperezi ceea ce ai pierdut, trăgîndu-l la răspundere pe cale juridică. Nădăjduiesc, *mademoiselle*, că, în prezenta situație, atitudinea mea îți va fi extrem de favorabilă. Nădăjduiesc de asemenea că prin această atitudine îmi fac pe deplin datoria de om cinstit și nobil. Fii încredințată că amintirea dumitale îmi va rămîne pe veci întipărită în inimă".

— Ce să-i faci, totul e limpede, i-am spus eu Polinei, oare te-ai putut aștepta la altceva? adăugai cu revoltă.

— Nu mă așteptam la nimic, rosti ea, în aparență liniștită, dar vocea i se oprea parcă; de mult am hotărît totul; îi citeam gîndurile, am aflat ce-i umblă prin minte. Credea că alerg după... că am să insist... (se opri și, fără să termine fraza, își mușcă buzele și tăcu). Mi-am dublat dinadins disprețul față de el, începu ea din nou, așteptam să văd ce o să facă? Dacă ar fi folosit telegrama privitoare la moștenire, i-aș fi azvîrlit datoria idiotului aceluia și l-aș fi gonit! Il uram de mult, de mult. O, era cu totul altfel înainte, de o mie de ori altfel, dar acum... acum!... Ah, cu cîtă fericire i-aș fi azvîrlit în obrazul lui ticălos aceste cincizeci de mii și l-aș fi scuipat...

— Dar hîrtia, polița aceea de cincizeci de mii pe care a înapoiat-o, se află la general? Ia-o și dă-i-o lui Des Grieux.

— O, nu-i vorba de asta! Nu-i asta!...

— Da, adevărat, nu-i asta! Și-apoi la ce mai e bun acum generalul? Dar bunica? strigai eu deodată.

Polina mă privi, distrată și nerăbdătoare parcă.

— Ce-i cu bunica? rosti cu ciudă. Nu mă pot duce la ea... Și-apoi nu vreau să cer iertare nimănui, adăugă iritată.

— Ce-i de făcut ? strigai. Dar cum, cum ai putut să-l iubești pe Des Grieux ! Ah, ticălosul ! ticălosul ! Ascultă, vrei să-l omor în duel ? Unde-i acum ?

— E la Frankfurt și o să rămînă acolo trei zile.

— Un singur cuvînt al dumitale și plec, chiar mîine, cu primul tren ! am rostit cu un soi de entuziasm prostesc.

Polina rîse.

— Mai știi, poate că o să spună : înapoiază-mi mai întîi cincizeci de mii de franci. Și-apoi de ce să se bată ? Ce prostie !

— Atunci de unde, de unde să luăm acești cincizeci de mii de franci ? repetai, scrîșnind din dinți, de parcă ar fi fost cu putință să-i ridic așa, deodată, de pe jos. Ascultă : mister Astley ? întrebai, în timp ce o idee ciudată mi se năștea în cap.

Îi scăpărară ochii.

— Va să zică *tu singur* vrei să plec de la tine la englezul acela ? rosti ea, privindu-mă sfredelitor drept în față și zîmbind cu amărăciune. Pentru prima oară în viață îmi spunea tu. Mi se pare că în clipa aceea îi vîjîia capul de emoție fiindcă se așeză deodată pe divan, istovită parcă.

Mă luminase parcă un fulger ; stăteam și nu-mi credeam ochilor, nu-mi credeam urechilor ! Cum așa, va să zică mă iubește ? A venit *la mine* și nu la *mister* Astley. A venit ea, o fată, singură, în odaia mea, într-un hotel, ceea ce înseamnă că s-a compromis în ochii tuturor, iar eu stau în fața ei și încă nu pricep !

Un gînd nesăbuit se aprinse în creierul meu.

— Polina ! Lasă-mi numai o oră. Așteaptă aici numai o oră și . . . am să mă întorc . . . E . . . absolut necesar ! Ai să vezi ! Rămîi aici, rămîi aici !

Și am ieșit buzna din odaie, fără să răspund privirii ei întrebătoare și mirate ; îmi strigase ceva din urmă, dar nu m-am întors.

Da, uneori gîndul cel mai nesăbuit, cel mai imposibil în aparență, ți se înfige atît de adînc în cap, încît, pînă la urmă, îl privești ca pe ceva realizabil . . . Mai mult ; dacă ideea se unește cu o dorință puternică, arzătoare, o iei uneori, pînă la urmă, ca pe ceva fatal, necesar, predestinat, ca pe ceva ce e imposibil să nu se întîmple ! Poate că la mijloc există ceva, o combinație de presentimente, o neobișnuită sforțare a voinței, o autointoxicație cu propria-ți fantezie sau încă ceva — nu știu ; dar în seara aceea (pe care n-am s-o uit niciodată) mi se întîmplă un miracol. Deși el poate fi perfect justificat aritmetic, totuși pentru mine a rămas pînă azi un miracol. Și de ce, de ce

credința aceasta se întipărise atunci atît de adînc în mine și de atîta vreme? Căci, cu siguranță, mă gîndeam la asta — vă repet — nu ca la o întîmplare care se poate petrece la fel ca altele (și prin urmare putea să nu se petreacă deloc), ci ca la ceva care mi se părea cu neputință să nu se producă.

Era ora zece și un sfert; am intrat în cazinou cu speranța atît de fermă și, în același timp, atît de tulburat cum n-am mai fost niciodată. În sălile de joc se afla încă destulă lume, deși de două ori mai puțină ca dimineața.

Către ora unsprezece, la mesele de joc rămîn jucătorii autentici, pasionați, pentru care în stațiune nu există altceva decît ruleta, care au sosit numai pentru ea, care abia dacă observă ce se petrece în jurul lor și nu se interesează de nimic în decursul întregului sezon, nefăcînd decît să joace de dimineață pînă seara și fiind gata, probabil, să joace și din seară pînă în zori, dacă se putea. Și întotdeauna aceștia se împrăștie cu necaz la ora douăsprezece, cînd se închide ruleta. Iar atunci cînd crupierul șef, în jurul orei douăsprezece, înainte de închidere, anunță „*Les trois derniers coups, messieurs*!“ * sînt gata să arunce orbește în aceste trei ultime jocuri tot ce au prin buzunare — și, într-adevăr, atunci pierd cel mai mult. M-am așezat chiar la masa unde șezuse deunăzi bunica. Înghesuiala nu era prea mare, încît am ocupat foarte repede un loc în picioare, lîngă masă. Drept în fața mea, pe postavul verde, era desenat cuvîntul: „Passe“. „Passe“ e un rînd de cifre, de la nouăsprezece inclusiv, pînă la treizeci și șase. Primul șir, de la unu pînă la optsprezece inclusiv se numește „Manque“; dar ce-mi păsa mie de asta? Nu calculasem, ba chiar nu auzisem pe care cifră căzuse ultima lovitură și nici nu m-am interesat de asta, începînd jocul — așa cum ar fi procedat orice jucător socotit. Mi-am scos toți cei douăzeci de frederici și i-am azvîrlit pe „passe“, care se afla înaintea mea.

— *Vingt deux* **, strigă crupierul.

Am cîștigat și din nou am pus tot; și ce avusesem, și cîștigul.

— *Trente et un* ***, strigă crupierul.

Din nou am cîștigat! Deci aveam în total optzeci de frederici! I-am împins pe toți optzeci pe douăsprezece cifre mijlocii (cîștig triplu, dar aveam două șanse împotriva mea) —

* Ultimele trei jocuri, domnilor! (Fr.)

** Douăzeci și două. (Fr.)

*** Treizeci și unu. (Fr.)

roata se învîrti și a ieșit douăzeci și patru. Mi s-au înșirat trei pachete de cîte cincizeci de frederici și zece monezi de aur ; în total, cu ce mai avusesem, m-am pomenit cu două sute de frederici !

Parcă eram în delir. Am împins toată această grămadă de bani pe roșu — și deodată m-am trezit ! Era singura dată din toată seara, din tot timpul jocului, cînd m-a trecut o spaimă ca un fior, răspunzînd în tremurul mîinilor și al picioarelor. Am simțit și mi-am dat seama cu groază : ce ar însemna acum pentru mine să pierd ! În miza aceea era toată viața mea !

— *Rouge !* strigă crupierul — și am răsuflat în timp ce fiori de foc mă treceau prin tot corpul. Mi se plăti în bancnote ; înseamnă că aveam în total patru mii de florini și optzeci de frederici ! (Pe atunci mai puteam urmări socoteala).

Mai îmi amintesc că am pus două mii de florini, din nou pe douăsprezece cifre mijlocii și am pierdut ; am pus aurul pe care-l avusesem și optzeci de frederici și am pierdut. Mă cuprinse turbarea ; am apucat ultimele două mii de florini care-mi mai rămăseseră și le-am pus pe primele douăsprezece cifre — așa, la întîmplare, fără socoteală ! De altfel, a fost o clipă de așteptare, asemănătoare ca senzație cu senzația pe care a încercat-o *M-me* Blanchard, la Paris, în timp ce cădea din balon spre pămînt.

— *Quatre !* * strigă crupierul. În total, cu miza dinainte, aveam din nou șase mii de florini. Acum priveam ca un învingător, nu mă mai temeam de nimic, absolut de nimic și am aruncat patru mii de florini pe negru. Vreo nouă oameni se repeziră, după mine, să pună pe negru. Crupierii se uitară unul la altul și schimbară cîteva cuvinte. În jur, toți vorbeau și așteptau.

A ieșit negrul. De aici nu-mi mai amintesc de nici un calcul, nici de ordinea mizelor. Țin minte numai, ca prin vis, că apucasem să cîștig, pare-se, vreo șaisprezece mii de florini ; deodată, prin trei lovituri nefericite, am pierdut din ei douăsprezece pe urmă am împins ultimele patru mii pe „passe" (nu mai resimțeam nimic în timpul acesta ; așteptam numai, în mod automat parcă, fără să gîndesc) — și iar am cîștigat ; pe urmă am mai cîștigat de patru ori la rînd. Țin minte numai că luam banii cu miile ; mi-a mai rămas de asemenea în memorie că cel mai des ieșeau cele douăsprezece cifre mijlocii, de care mă

* Patru ! (Fr.)

și legasem. Ele apăreau nu știu cum regulat, neapărat de vreo trei, patru ori la rînd, pe urmă dispăreau de două ori și se întorceau iar de trei sau patru ori la rînd. Această uimitoare regularitate se întîlnește uneori în serie și tocmai asta îi descumpănește pe jucătorii calculați, care socotesc cu creionul în mînă. Și ce renghiuri îngrozitoare joacă uneori aici soarta.

Cred că nu trecuse mai mult de o jumătate de oră de cînd venisem. Deodată, crupierul m-a anunțat că am cîștigat treizeci de mii de florini și întrucît banca nu poate plăti mai mult dintr-o dată, ruleta se va închide pînă în dimineața următoare. Mi-am înșfăcat tot aurul și l-am turnat în buzunare, am apucat bancnotele și am trecut la o altă masă, în altă sală, unde se afla o altă ruletă; în urma mea năvăli întreaga mulțime; acolo mi se făcu îndată loc și m-am apucat din nou să pun la nimereală, fără să socotesc. Nu-mi dau seama ce m-a salvat!

Uneori, totuși parcă-mi trecea prin minte o combinație oarecare. Mă legam de unele cifre și șanse, dar curînd le părăseam și mizam iar aproape fără să-mi dau seama. Eram, pesemne, foarte distrat; îmi amintesc că crupierii mi-au corectat de cîteva ori jocul. Făceam niște greșeli grosolane. Aveam tîmplele umede de sudoare și mîinile îmi tremurau. Mă asaltau și polonezii să-și ofere serviciile, dar nu ascultam pe nimeni. Norocul curgea neîntrerupt. Deodată, în jur se stîrniră vorbe cu glas tare și rîsete. „Bravo, bravo!“ strigau toți, ba unii începură chiar să bată din palme. Smulsesem și de aici treizeci de mii de florini și banca se închise iar pînă a doua zi!

— Pleacă, pleacă, îmi șopti o voce din dreapta. Era un ovrei din Frankfurt; stătuse tot timpul în preajma mea și pare-mi-se mă ajutase uneori la joc.

— Pentru Dumnezeu, pleacă, îmi șopti o altă voce la urechea stîngă. Am aruncat o privire. Era o doamnă îmbrăcată nespus de modest și cuviincios, în jur de treizeci de ani, cu o față bolnăvicios de palidă și obosită, care mai amintea încă minunata ei frumusețe de altădată. În clipa aceea tocmai îmi îndesam buzunarele cu bancnote, pe care le mototoleam fără milă și adunam aurul rămas pe masă. Apucînd ultimul pachet de cincizeci de frederici, am reușit, cu totul neobservat, să-l vîr în mîna palidei doamne; țineam grozav s-o fac și-mi amintesc că degetele ei subțiri și slabe îmi strînseră puternic

mîna, în chip de vie recunoștință. Toate acestea s-au petrecut într-o clipă.

După ce am strîns tot, am trecut la *trente et quarante*.

La *trente et quarante* joacă un public aristrocratic. Nu mai e ruletă, e joc de cărți. Aici banca răspunde pentru o sută de mii de taleri deodată. Cea mai mare miză e de asemenea de patru mii florini. Nu cunoșteam de loc jocul, nu știam aproape nici o miză afară de roșu și negru, care erau și aici. De ele m-am și legat. Întreg cazinoul se adunase în jur. Nu-mi aduc aminte dacă în tot timpul acesta m-am gîndit măcar o dată la Polina. Simțeam o desfătare nestăpînită să apuc și să adun bancnote, care creșteau morman înaintea mea.

Într-adevăr, parcă mă împingea soarta. De astă dată, ca dinadins, se petrecu un lucru care se repetă, de altfel, destul de des în timpul jocului. Șansa se agață, de pildă, de roșu și nu-l părăsește de zece, ba chiar de cincisprezece ori în șir. Am auzit chiar acum două zile că, săptămîna trecută, roșul a ieșit de douăzeci și două de ori la rînd ; așa ceva nu se pomenise la ruletă și se povestea cu mirare. Se înțelege că toți părăsesc de îndată roșul și după zece ori, de pildă aproape nimeni nu are curajul să mizeze pe el. Dar nici pe negru, opus roșului, nu mai pune atunci nici unul dintre jucătorii cu experiență. Un jucător încercat știe ce-i acela „capriciul întîmplării". S-ar părea, de pildă, că după șaisprezece lovituri pe roșu, a șaptesprezecea va cădea neapărat pe negru. La asta se reped novicii cu ghiotura, dublează și triplează mizele și pierd îngrozitor.

Eu, însă, printr-o toană ciudată, băgînd de seamă că roșul a ieșit de șapte ori la rînd, m-am agățat dinadins de el. Sînt convins că pe jumătate din orgoliu ; voiam să uimesc spectatorii printr-un risc nebunesc și — ce senzație ciudată — îmi amintesc limpede că, într-adevăr, deodată, fără nici un fel de provocare din partea orgoliului, a pus stăpînire pe mine o teribilă sete de risc. Poate că, după ce a trecut prin atîtea senzații, inima nu se satură, ci se irită mai mult din pricina lor și cere senzații din ce în ce mai puternice, pînă la absoluta istovire. Și, zău că nu mint, dacă regulamentul jocului mi-ar fi permis să pun cincizeci de mii de florini dintr-o dată, i-aș fi pus, fără doar și poate. În jurul meu toți strigau că-i o nebunie, că roșul a ieșit a paisprezecea oară !

— *Monsieur a gagné déjà cent mille florins* *, se auzi un glas lîngă mine.

M-am trezit deodată. Cum ? Cîştigasem în seara aceea o sută de mii de florini ! Păi la ce-mi trebuia mai mult ? M-am repezit asupra bancnotelor, le-am înghesuit în buzunar fără să le număr, mi-am adunat tot aurul, toate fişicurile şi am ieşit buzna din cazinou. Toţi rîdeau în jur, în timp ce treceam prin săli, privindu-mi buzunarele umflate şi mersul cam clătinat, din pricina greutăţii aurului. Cred că era cu mult peste opt kilograme. Cîteva mîini se întinseră spre mine ; am împărţit cît am putut apuca în pumn. Doi ovrei mă opriră la ieşire.

— Eşti curajos ! Eşti foarte curajos ! îmi spuseră ei, dar pleacă mîine dimineaţă neapărat, cît poţi mai devreme. altminteri pierzi tot . . .

Nu-i ascultam. Aleea era atît de întunecoasă că nu vedeai la doi paşi. Pînă la hotel era cam o jumătate de verstă Niciodată nu-mi fusese frică de hoţi sau tîlhari, nici în copilărie ; şi nici acum nu mă gîndeam la ei. De altfel nu-mi amintesc la ce m-am gîndit în timpul drumului ; n-aveam nici un gînd. Simţeam numai o desfătare teribilă — a succesului, a victoriei, a puterii — nu ştiu cum să mă exprim. Îmi apărea în faţă chipul Polinei ; ţineam minte şi-mi dădeam seama că mă duc la ea, că am s-o întîlnesc îndată, că am să-i povestesc şi am să-i arăt . . . dar abia dacă-mi aminteam ce-mi spusese adineauri şi de ce m-am dus la cazinou şi toate senzaţiile recente, pe care le încercasem numai cu o oră şi jumătate înainte, mi se păreau acum un trecut îndepărtat, îngropat, învechit, pe care nu-l mai pomeneşti niciodată, fiindcă acum totul va începe de la capăt. Cînd eram aproape de capătul aleii, mă năpădi deodată spaima ; „Dar dacă mă ucid acum şi mă jefuiesc ?“ ! Cu fiecare pas spaima mea se dubla. Alergam aproape. Deodată, la sfîrşitul aleii, luci brusc întreg hotelul nostru, viu luminat — slavă Domnului, eram acasă !

Am ajuns în fugă pînă la etajul meu şi am deschis uşa. Polina se afla acolo şi şedea pe divan, în faţa luminării aprinse, cu mîinile încrucişate pe piept. Se uită la mine, uluită, cu siguranţă că în clipa aceea aveam o înfăţişare destul de stranie. M-am oprit în faţa ei şi am început să arunc pe masă grămada de bani.

* Domnul a cîştigat deja o sută de mii de florini. (Fr.)

CAPITOLUL XV

Îmi amintesc că se uita la fața mea teribil de stăruitor, dar nu se mișca din loc fără să-și schimbe măcar poziția.

— Am cîștigat două sute de mii de franci, strigai eu, aruncînd ultimul fișic. Mormanul uriaș de bancnote și fișicuri ocupase întreaga masă și nu-mi mai puteam lua ochii de la el ; erau clipe cînd uitam cu totul de Polina. Ba mă apucam să fac ordine în mulțimea de bancnote, așezîndu-le la un loc, ba trăgeam într-o singură grămadă aurul ; ba lăsam totul și începeam să umblu, gînditor, cu pași repezi prin odaie, pentru a mă apropia apoi din nou de masă și a începe iar să număr banii. Deodată, ca și cum m-aș fi trezit, m-am repezit la ușă și am încuiat-o degrabă, răsucind cheia de două ori. Pe urmă m-am oprit, în fața valizei mele mici.

— Să-i pun oare în valiză pînă mîine ? am întrebat întorcîndu-mă deodată spre Polina și amintindu-mi brusc de ea.

Ea ședea fără să se miște, pe același loc, dar mă urmărea. Avea o expresie stranie pe obraz ; nu mi-a plăcut deloc expresia aceea ! N-aș greși dacă aș spune că în ea se citea ura.

M-am apropiat repede.

— Polina, uite douăzeci și cinci de mii de florini, asta înseamnă cincizeci de mii de franci, ba mai mult. Ia-i și mîine aruncă-i lui în obraz.

Nu-mi răspunse.

— Dacă vrei, îi duc chiar eu, dis-de-dimineață. E bine așa ?

Deodată, izbucni în rîs. Rîse mult timp.

Mă uitam la ea cu mirare și amărăciune. Rîsul acesta semăna foarte mult cu rîsul său din alte dăți, cînd își bătea adesea joc de mine și care izbucnea întotdeauna în timpul declarațiilor mele cele mai pătimașe. În sfîrșit încetă și se încruntă ; mă cerceta sever pe sub sprîncene.

— N-am să iau banii dumitale, rosti disprețuitor.

— Cum ? Ce-i asta ? strigai. Polina, de ce ?

— Nu iau bani de pomană.

— Ți-i ofer ca prieten ; îți ofer viața mea.

Se uită la mine cu o privire lungă și cercetătoare de parcă ar fi vrut să mă străpungă.

— Plătești scump, rosti, zîmbind. Amanta lui Des Grieux nu merită cincizeci de mii de franci.

— Polina, cum poţi vorbi aşa cu mine! strigai cu reproş. Parcă eu sînt Des Grieux?

— Te urăsc!... Da... da!... Nu te iubesc mai mult decît pe Des Grieux, spuse deodată cu ochi scăpărători.

Apoi îşi acoperi faţa cu palmele şi izbucni într-o criză de isterie. M-am repezit la ea.

Mi-am dat seama că i se întîmplase ceva în lipsa mea. Îşi ieşise parcă cu totul din minţi.

— Cumpără-mă! Vrei? Vrei? Pentru cincizeci de mii de franci ca Des Grieux? îi scăpă printre hohotele convulsive de plîns. Am cuprins-o în braţe, îi sărutam mîinile, picioarele, am căzut în genunchi în faţa ei.

Criza de isterie începea să-i treacă. Îşi puse amîndouă mîinile pe umerii mei, cercetîndu-mă atent; parcă ar fi vrut să-mi citească ceva pe faţă. Mă asculta, dar vădit nu auzea cele ce-i spuneam. Un soi de îngrijorare şi concentrare i se iviră pe chip. Mă temeam pentru ea; aveam impresia certă că i se tulbură minţile. Ba începea deodată să mă atragă încet spre ea; un zîmbet încrezător i se ivea pe faţă; apoi mă împingea brusc şi cu privirea din nou întunecată se apuca să mă cerceteze.

Pe neaşteptate, se repezi să mă îmbrăţişeze.

— Mă iubeşti, mă iubeşti, nu-i aşa? spuse. Doar tu, doar tu... ai vrut să te baţi în duel cu baronul pentru mine!

Şi deodată izbucni în rîs, de parcă şi-ar fi amintit de ceva hazliu şi drăguţ. Plîngea şi rîdea în acelaşi timp. Ce aveam de făcut? Eu însumi eram ca în friguri. Îmi amintesc că a început să-mi spună ceva, dar n-am putut pricepe nimic. Era ca un fel de delir, un soi de gîngăveală — de parcă ar fi vrut să-mi povestească ceva, cît mai repede — un delir întrerupt pe alocuri de rîsul cel mai voios, care începea să mă sperie.

„Nu, nu, tu-mi eşti cel drag, tu-mi eşti cel drag! repeta. Tu-mi eşti credincios!" şi din nou îşi punea mîinile pe umerii mei, mă cerceta iar şi continua să repete; „Tu mă iubeşti... mă iubeşti... ai să mă iubeşti?" Nu-mi luam ochii de la ea; n-o mai văzusem niciodată într-un asemenea acces de duioşie şi iubire; se înţelege, era un delir, dar... văzîndu-mi privirea pătimaşă, începea să zîmbească şiret; şi, fără nici o legătură, se pornea deodată să vorbească despre *mister* Astley.

De altfel, pomenea mereu de *mister* Astley (mai ales cînd se străduise adineauri să-mi povestească ceva), dar ce anume n-am putut pricepe bine; cred că rîdea de el; repeta întruna

că el așteaptă ... și că știu eu oare că, precis, stă acum în fața geamului ? „Da, da, în fața geamului, hai, deschide, uită-te, uită-te, e aici, aici !" Mă împingea spre fereastră, dar, de îndată ce făceam o mișcare într-acolo, izbucnea în hohote de rîs și rămîneam pe loc, iar ea se repezea să mă îmbrățișeze.

— O să plecăm ? Plecăm mîine ? își amintea deodată agitată și ... (cădea pe gînduri) crezi că o ajungem din urmă pe bunica, ce zici ? Cred că la Berlin o ajungem. Ce crezi că o să spună cînd o s-o ajungem din urmă și o să ne vadă ? Dar *mister* Astley ? ... Ei, acela n-ar sări de pe Schlangenberg, cum crezi ? (Izbucni în rîs). Ascultă : știi unde pleacă vara viitoare ? Vrea să plece la Polul Nord pentru niște cercetări științifice și m-a chemat și pe mine cu el, ha, ha, ha. El zice că noi, rușii, fără europeni nu știm nimic și nu sîntem în stare de nimic ... Dar și el e om bun ! Știi că-i găsește o scuză „generalului", el zice că Blanche ... că o pasiune — ei, nu mai știu, nu mai știu — repetă brusc, de parcă s-ar fi încurcat. Sărmanii, ce milă mi-e de ei și de bunica ... Dar ascultă, ascultă, de unde pînă unde vrei tu să-l omori pe Des Grieux ? Și credeai, credeai oare că ai să-l omori ? O, prostule ! Oare te-ai putut gîndi că am să te las să te bați cu Des Grieux ? Păi nici pe baron nu l-ai putea ucide, adăugă, rîzînd deodată. O, cît de hazliu ai fost atunci, cu baronul ; mă uitam la voi amîndoi de pe bancă ; și cum nu-ți venea să te duci cînd te trimiteam. Ce-am mai rîs atunci, ce-am mai rîs, adăugă printre hohote.

Apoi din nou începea brusc să mă sărute și să mă îmbrățișeze, din nou își lipea cu gingășie și pasiune obrazul de fața mea. Nu mă mai gîndem la nimic, nu mai auzeam nimic. Și atunci mi-am pierdut capul ...

Cred că era aproape șapte dimineața cînd m-am trezit ; soarele lumina odaia. Polina ședea lîngă mine și privea ciudat în jur, de parcă ieșise dintr-o beznă și-și aduna amintirile. Abia se trezise și se uita stăruitor la masă și la bani. Capul mi-era greu și mă durea. Am încercat s-o apuc de mînă ; mă împinse brusc și sări de pe divan. Ziua care începea era înnourată ; în zori plouase. Se apropie de fereastră, o deschise, își scoase capul și pieptul afară, sprijinindu-se în mîini cu coatele pe pervaz și rămase așa vreo trei minute, fără să se întoarcă spre mine și fără să asculte cele ce-i spuneam. Mă gîndeam cu spaimă ; ce-o să fie acum și cum o să se sfîrșească totul ?

Deodată se ridică de la fereastră, se apropie de fereastră, se apropie de masă și, privindu-mă cu o ură nesfîrșită, cu buzele tremurînd de furie, îmi spuse :

— Ei, și acum dă-mi cei cincizeci de mii de franci ai mei.

— Polina, iar, iar ! începui.

— Sau te-ai răzgîndit ? Ha, ha, ha ! Poate că-ți și pare rău ?

Cei douăzeci și cinci de mii de florini, numărați încă de ieri, se aflau pe masă ; i-am luat și i-am întins.

— Sînt ai mei acum ? Așa-i ? Așa-i ? mă întrebă cu răutate, ținînd banii în mîini.

— Întotdeauna au fost ai tăi, i-am răspuns.

— Ține atunci cei cincizeci de mii de franci ai tăi ! Își făcu vînt și aruncă cu ei în mine. Pachetul mă izbi dureros în obraz și se împrăștie pe podea. Săvîrșind aceasta, Polina se repezi pe ușă.

Știu desigur că în clipa aceea nu era în toate mințile, deși nu înțeleg această nebunie temporară. E drept că pînă azi, după o lună, e încă bolnavă. Care a fost însă pricina acestei stări și, în special, a acestei ieșiri ? Mîndria rănită ? Desperarea fiindcă se hotărîse să vină la mine ? Nu cumva i s-a părut, din purtarea mea, că sînt mîndru de norocul meu și, întocmai ca Des Grieux, vreau să scap de ea, dăruindu-i cincizeci de mii de franci ? Dar n-a fost nimic din toate acestea, mi-o spune conștiința. Cred că, în parte, vinovată era și mîndria ei ; mîndria o făcuse să n-aibă încredere în mine și să mă jignească, deși poate ea însăși nu le vedea pe toate prea limpede. În cazul acesta, desigur, am plătit în locul lui Des Grieux, devenind vinovat, poate fără prea mare vină. Toate acestea au fost numai o nebunie, e adevărat ; e adevărat, de asemenea, că am știut că e în delir și... n-am ținut seamă de acest fapt. Poate că acum nu mi-o poate ierta ? Bine, asta-i acum ; dar atunci, atunci ? Doar nu erau atît de puternice boala și delirul ei, ca să nu-și dea seama cu adevărat ce face, venind la mine cu scrisoarea lui Des Grieux. Înseamnă că știa ce face.

Mi-am vîrît cum am putut bancnotele și grămada de aur în așternut, le-am acoperit și am ieșit la vreo zece minute după Polina. Eram sigur că a fugit acasă și voiam să mă strecor încetișor la ei în antreu, ca s-o întreb pe dădacă de sănătatea domnișoarei. Mare mi-a fost mirarea cînd am aflat de la dădacă, pe care am întîlnit-o pe scară, că Polina nu s-a întors încă acasă și că dădaca venea la mine după ea.

— Chiar acum, i-am spus, chiar acum a plecat de la mine, cu vreo zece minute înainte, unde putea să dispară ?

Dădaca mă privi cu dojană.

Între timp se stîrnise o poveste întreagă, care circula prin tot hotelul. La portar și la ober-chelner se șoptea că la șase dimineața *fräulein* a ieșit fugind din hotel, în ploaie, și a alergat în direcția hotelului d'Angleterre. Din cuvintele și aluziile lor mi-am dat seama că ei știau că-și petrecuse noaptea în odaia mea. De altfel, acum se vorbea de întreaga familie a generalului ; s-a aflat că ieri generalul și-a ieșit din minți și a plîns de s-a auzit în tot hotelul. Se povestea de asemenea că bunica era mama acestuia, care sosise dinadins din Rusia, ca să-i interzică fiului ei căsătoria cu *M-lle* de Cominges și că l-a amenințat să-l dezmoștenească dacă n-o ascultă și întrucît el n-a ascultat-o, contesa și-a pierdut dinadins, sub ochii lui, toți banii la ruletă, tocmai ca să nu capete nimic. *„Diese Russen !"* *, repeta cu indignare ober-chelnerul, clătinînd din cap. Alții rîdeau. Ober-chelnerul pregătea nota. Cîștigul meu ajunsese cunoscut ; Karl, lacheul meu de coridor, m-a felicitat primul. Dar n-avem timp de ei. M-am repezit spre hotelul d'Angleterre.

Era încă devreme ; *mister* Astley nu primea pe nimeni, aflînd însă că eram eu, a ieșit pe coridor și s-a oprit în fața mea, ațintindu-și asupra mea privirea plumburie și așteptînd să audă ce am să spun. L-am întrebat îndată de Polina.

— E bolnavă, mi-a răspuns *mister* Astley, continuînd să mă privească țintă, fără să-și ia ochii de la mine.

— Va să zică e într-adevăr la dumneata ?

— O da, e la mine.

— Păi cum așa . . . ai de gînd s-o ții la dumneata ?

— O da, am de gînd.

— *Mister* Astley, asta o să provoace un scandal ; nu se poate, și apoi e foarte bolnavă ; poate că n-ai băgat de seamă ?

— O da, am băgat de seamă și ți-am mai spus că e bolnavă. Dacă n-ar fi fost bolnavă, nu și-ar fi petrecut la dumneata toată noaptea.

— Va să zică știi și asta ?

— Știu asta. Ieri avea de gînd să vină aici și aș fi dus-o la o rudă de-a mea, dar fiindcă era bolnavă a greșit și a venit la dumneata.

* Rușii aceștia ! (Germ.)

— Ia te uită! Ei, te felicit, *mister* Astley, Apropo, îmi dai o idee; nu cumva ai stat toată noaptea sub fereastra noastră? Toată noaptea miss Polina m-a îndemnat să deschid fereastra ca să văd dacă nu stai acolo și rîdea teribil.

— Oare? Nu, n-am stat sub fereastră; dar am așteptat pe coridor și m-am plimbat încolo și încoace.

— Dar trebuie tratată, *mister* Astley.

— O da, am și chemat medicul, și dacă o să moară ai să-mi dai socoteală pentru moartea ei.

Am rămas uluit. „Dar *mister* Astley, ce-ai de gînd?"

— E adevărat că ieri ai cîștigat două sute de mii de taleri?

— În total numai o sută de mii de florini.

— Ei vezi! Atunci pleacă în dimineața aceasta la Paris.

— Pentru ce?

— Toți rușii, cînd au bani, se duc la Paris, explică *mister* Astley cu un glas și un ton de parcă ar fi vorbit din carte.

— Ce să fac eu acum, vara, la Paris? O iubesc, *mister* Astley. O știi și dumneata.

— Oare? Sînt convins că nu. De altfel, dacă rămîi aici, ai să pierzi precis și n-o să mai ai cu ce pleca la Paris. Acum, te las cu bine și sînt absolut convins că o să pleci azi la Paris.

— Bine, la revedere, numai că la Paris nu plec. Îți dai seama, *mister* Astley, ce o să se întîmple acum cu noi? Pe scurt, generalul... și acum întîmplarea asta cu *miss* Polina — o să înceapă să circule prin tot orașul.

— Da, prin tot orașul; cred însă că generalul nu se gîndește la asta, n-are timp de așa ceva. De altfel *miss* Polina are tot dreptul să locuiască unde dorește. În ce privește familia aceasta, se poate spune fără să greșești că nu mai există.

Am plecat, zîmbind în sinea mea de convingerea ciudată a englezului, că voi pleca la Paris. „Totuși vrea să mă împuște în duel, mă gîndeam eu, dacă o să moară *mademoiselle* Polina; ce mai situație!" Jur că-mi era milă de Polina, dar curios, din clipa cînd m-am atins ieri de masa de joc și am început să adun pachetele de bani iubirea mea trecuse parcă pe planul al doilea. Asta o spun acum; dar atunci încă nu-mi dădeam seama limpede de toate. Oare eram într-adevăr un jucător înrăit, oare într-adevăr... o iubeam atît de ciudat pe Polina? Nu, o iubesc pînă azi, martor mi-e Dumnezeu! Iar atunci, cînd am ieșit de la *mister* Astley, îndreptîndu-mă spre casă, sufeream sincer și mă acuzam. Dar deodată... mi se întîmplă ceva nespus de straniu și de stupid.

Mă grăbeam spre general cînd, pe neașteptate, în apropierea apartamentului lor, se deschise o ușă și cineva mă strigă. Era *M-me veuve* Cominges, care mă chema la porunca *M-llei* Blanche. Am intrat în apartamentul ei.

Ocupau un apartament mic, cu două camere. Din dormitor se auzeau rîsul și țipetele *M-llei* Blanche. Se scula din pat.

— *A, c'est lui! Viens donc, bête!* E adevărat *que tu as gagné une montagne d'or et d'argent? J'aimerais mieux l'or* *.

— Am cîștigat, am răspuns eu, rîzînd.

— Cît?

— O sută de mii de florini.

— *Bibi, comme tu es bête.* Dar intră aici, că nu aud nimic. *Nous ferons bombance, n'est ce pas?* **

Am intrat la ea. Se răsfăța sub o plapumă de atlaz roz, de sub care i se zăreau umerii arămii, sănătoși, splendizi — umeri cum numai în vis poți vedea — acoperiți, de bine, de rău, de o cămașă de batist tivită cu dantelă de o albeață strălucitoare, care se potrivea de minune cu pielea ei smeadă.

— *Mon fils, as-tu du coeur?* *** strigă ea, văzîndu-mă, și izbucni în rîs. Rîdea întotdeauna extrem de vesel, ba uneori chiar sincer.

— *Tout autre* ... începui eu, parafrazîndu-l pe Corneille.

— Vezi, *vois tu*, turui ea deodată, în primul rînd caută-mi ciorapii și ajută-mă să mă încalț, și, în al doilea rînd, *si tu n'es pas trop bête, je te prends à Paris.* **** Știi, plec chiar acum.

— Acum?

— Peste o jumătate de oră.

Într-adevăr, totul era împachetat. Toate valizele și lucrurile ei stăteau pregătite. Cafeaua fusese de mult servită.

— *Eh, bien!* Dacă vrei, *tu verras Paris. Dis donc, qu'est ce, que c'est qu'un outchitel? Tu étais bien bête quand tu étais outchitel.* ***** Dar unde sînt ciorapii mei? Hai, încalță-mă.

* A, e el! Dar vino o dată prostuțule!... că ai cîștigat o grămadă de aur și de argint? Aș fi preferat aurul. (Fr.)

** Bibi, cît ești de prost... O să chefuim, nu-i așa? (Fr.)

*** Fiule, ai curaj? (Fr.)

**** Dacă nu ești prea prost, am să te iau la Paris. (Fr.)

***** Ai să vezi Parisul. Ia spune, ce-i aceea „ucitel“? Erai tare prost cînd erai „ucitel“. (Fr.)

Își scoase piciorușul, cu adevărat superb, smead, mic, nedeformat, ca aproape toate piciorușele care arată atît de încîntător în ghetuțe. Am izbucnit în rîs și am început să-i trag ciorapul de mătase. Între timp m-lle Blanche ședea pe pat și flecărea.

— *Eh, bien, que feras-tu, si je te prends avec?* În primul rînd *je veux cinquante milles francs*. Ai să mi-i dai la Frankfurt. *Nous allons à Paris*; acolo trăim împreună *et je te ferai voir des étoiles en plein jour* *. Ai să vezi acolo femei cum n-ai mai văzut niciodată. Ascultă . . .

— Ia stai, dacă-ți dau, așa, cincizeci de mii de franci mie ce-mi mai rămîne?

— *Et cent cinquante mille francs*, ai uitat și, pe deasupra, consimt să stau în locuința ta o lună, două, *que sais-je*? Sigur, că în două luni o să cheltuim acești o sută cincizeci de mii de franci. Vezi, *je suis bonne enfant* ** și ți-o spun dinainte, *mais tu verras des étoiles*.

— Cum așa, totul în două luni?

— Cum? Te îngrozește? *Ah, vil esclave* ***. Dar știi tu că o lună de viață ca asta e mai frumoasă decît întreaga ta existență? O lună, *et après le déluge. Mais tu ne peux comprendre, va*! Pleacă, pleacă, nu meriți! *Aie, que fais-tu*? ****

În clipa aceea tocmai îi încălțam al doilea piciorus, dar nu m-am putut abține și l-am sărutat. Ea s-a smuls și a început să mă lovească cu vîrful piciorului în față. În cele din urmă mă goni de-a binelea. „*Eh, bien, mon «outchitel», je t'attends, si tu veux* *****, peste un sfert de oră plec!“ îmi strigă ea din urmă.

Cînd m-am întors acasă eram cam amețit. Ce să-i faci, n-aveam nici o vină că *M-lle* Polina mi-a aruncat un pachet întreg de bani în obraz și încă ieri îl preferase pe *mister* Astley. Cîteva bancnote se mai aflau risipite pe podea; le-am strîns. În aceeași clipă se deschise ușa și apăru ober-chelnerul în persoană (care pînă atunci nici nu vroia să se uite la mine), ca să

* Ei bine, ce-ai să faci, dacă te iau cu mine?... Vreau cincizeci de mii de franci... Plecăm la Paris... și am să te fac să vezi stele în plină zi. (Fr.)

** Sînt fata bună. (Fr.)

*** Ah, sclav josnic ce ești. (Fr.)

**** Și după aceea potopul! Dar tu nu poți pricepe asta, pleacă!.. Ce faci? (Fr.)

***** Ei bine, „ucitelul“ meu, dacă vrei, te aștept. (Fr.)

mă întrebe dacă n-aş dori să mă mut jos, într-un apartament splendid, unde a stat de curînd contele V. ?

Am stat puţin să mă gîndesc.

— Nota, strigai eu. Plec îndată, peste cinci minute.

„Dacă-i Parisul, Parisul să fie ! mi-am zis eu. Se vede că aşa mi-a fost dat.!"

Peste un sfert de ceas, şedeam într-adevăr în trei, într-un vagon pentru familii ; eu, *M-lle* Blanche şi *M-me veuve* Cominges. *M-lle* Blanche, privindu-mă, rîdea în hohote isterice *Veuve* Cominges îi ţinea isonul ; n-aş putea spune că mă simţeam prea vesel. În viaţa mea apăruse o cotitură bruscă, dar încă de ieri mă obişnuisem să mizez totul pe o singură carte. Poate că-i adevărat că m-au zăpăcit banii şi mi-am pierdut capul. *Peut-être je ne demandais pas mieux* *. Aveam impresia că schimb decorul pentru un timp, numai pentru un timp. „Dar peste o lună voi fi aici şi atunci... atunci o să ne mai încercăm puterile, *mister* Astley !" Nu, după cîte îmi amintesc, eram şi pe atunci grozav de trist, deşi rîdeam pe întrecute cu proştuţa aceea de Blanche.

— Dar ce ai ? Ce prost eşti ! Oh, cît eşti de prost, striga Blanche, contenind din rîs şi începînd să mă certe de-a binelea. Ei da, ei da, o să cheltuim cele două sute de mii de franci ai tăi, dar în schimb, *mais tu seras heureux, comme un petit roi* **. Am să-ţi leg eu însumi cravata şi am să-ţi fac cunoştinţă cu Hortense. Iar după ce o să cheltuim toţi banii noştri, ai să vii din nou aici şi ai să goleşti din nou banca. Ce ţi-au spus ovreii ? Principalul e să ai curaj, şi-l ai, aşa încît ai să-mi mai aduci nu o dată bani la Paris. *Quant à moi, je veux cinquante mille francs de rente et alors* ... ***

— Dar generalul ? am întrebat eu.

— Generalul, ştii şi tu, se duce în fiecare zi, la ora asta, să-mi cumpere flori. I-am poruncit dinadins, de astă dată, să-mi caute florile cele mai rare. Bietul de el o să se întoarcă, dar păsărica a zburat. O să alerge după noi, ai să vezi. Ha, ha, ha ! O să-mi pară foarte bine. La Paris o să-mi fie de folos ; nota de aici are s-o achite pentru el *mister* Astley ...

Iată deci în ce chip am plecat eu atunci la Paris.

* Poate că tocmai asta îmi trebuia. (Fr.)

** În schimb vei fi fericit ca un mic rege. (Fr.)

*** Cît despre mine, vreau o rentă de cincizeci de mii de franci şi atunci ... (Fr.)

CAPITOLUL XVI

Ce pot spune despre Paris? Toate acestea erau desigur ameţeală şi nebunie. Am stat la Paris în total numai trei săptămîni şi ceva şi în acest răstimp s-au isprăvit cu desăvîrşire toţi cei o sută de mii de franci ai mei. Spun numai o sută de mii; restul de o sută de mii i-am dat *M-llei* Blanche în bani peşin — cincizeci de mii la Frankfurt, iar peste trei zile, la Paris, i-am mai dat o poliţă de cincizeci de mii, pe care ea, de altfel, peste o săptămînă, mi-a luat şi banii *„et les cent mille francs, qui nous restent, tu les mangeras avec moi, mon outchitel"* *. Mă numea mereu *outchitel*. E greu să-ţi închipui o fiinţă mai calculată, mai avară şi mai venală decît *M-lle* Blanche. Dar asta în ceea ce priveşte banii ei. Cît priveşte pe cei o sută de mii de franci ai mei, după cum mi-a declarat pe faţă mai tîrziu, a avut nevoie de ei pentru un prim aranjament la Paris. „Aşa încît acum mi-am făcut o situaţie onorabilă o dată pentru totdeauna, şi n-o să-mi strice rostul nimeni, mult timp, cel puţin aşa am avut eu grijă", adăugă. De altfel, aproape că nici nu i-am mai văzut pe cei o sută de mii; banii îi ţinea întotdeauna ea, iar în punga mea, pe care o controla în fiecare zi, nu se adunau niciodată mai mult de o sută de franci, ba aproape întotdeauna mai puţin.

— Ce nevoie ai tu de bani? îmi spunea uneori cu aerul cel mai naiv şi n-o contraziceam. În schimb, îşi aranjă, deloc rău, cu banii aceştia locuinţa, iar atunci cînd mă mută în casă nouă îmi arată odăile, spunînd: „Iată ce se poate face, cu socoteală şi gust, din mijloacele cele mai mizere". Mizeria aceasta costase totuşi cincizeci de mii de franci în cap. Cu restul de cincizeci de mii îşi luă trăsură, cai, afară de asta am dat două baluri, adică două serate, la care au fost invitate şi Hortense şi Lisette, şi Cléopâtre — femei remarcabile în multe şi multe privinţe, ba chiar departe de a fi urîte. La aceste două serate am fost silit să joc stupidul rol de gazdă, să întîmpin şi să întreţin negustori proaspăt îmbogăţiţi, proşti ca noaptea, tot soiul de locotenenţi, imposibili prin ignoranţa şi neruşinarea lor, autori jalnici şi tot felul de jivine, de pe la reviste, care au apărut în fracuri moderne, cu mănuşi crem, plini de

* Iar restul de o sută de mii de franci, care ne mai rămîn, ai să-i mănînci cu mine, „ucitelul" meu (Fr.)

o trufie și de niște ifose cum nici la noi la Petersburg nu e cu putință — iar asta însemna ceva. La un moment dat, încercă chiar să rîdă de mine, dar m-am îmbătat cu șampanie și m-am trîntit în odaia vecină. Toate acestea mă dezgustau nespus. *„C'est un outchitel*, vorbea despre mine *M-lle* Blanche — *il a gagné deux cent mille francs* * și fără mine s-ar fi priceput să-i cheltuiască. După aceea o să se facă iar preceptor — nu cunoaște cineva un loc? Trebuie să facem ceva pentru el". Am început să beau șampanie extrem de des, fiindcă eram foarte trist și mă plictiseam îngrozitor. Trăiam în mediul cel mai burghez, cel mai mercantil cu putință, unde fiecare sou era socotit și măsurat. Blanche nu mă suferea de loc în primele două săptămîni, am observat asta; ce-i drept mă îmbrăcase foarte elegant și ea însăși îmi lega zilnic cravata, dar în sinea ei mă disprețuia sincer. Nu dădeam nici o atenție acestui fapt. Trist și mohorît, mi-am făcut obiceiul să mă duc la *Château des Fleurs*", unde, cu regularitate, în fiece seară mă îmbătam și învățam can-can (care se dansează acolo în modul cel mai infect), pînă la urmă căpătînd chiar o faimă în această privință. În sfîrșit, Blanche își dădu seama de firea mea; își făcuse la început ideea că, în tot timpul conviețuirii noastre, am să umblu după ea cu creionul și hîrtia în mînă, că am să socotesc cît a cheltuit, cît a furat, cît are să mai cheltuiască și cît are să mai fure, și, se înțelege, era convinsă că pentru fiecare zece franci o să se iște între noi o bătălie. La orice eventual atac din partea mea, presupus de mai înainte, își pregătise din timp replici; dar, văzînd că nu mă dedau la nici un fel de atacuri, în primele zile se apucă ea să mă contrazică. Uneori începea să vorbească aprins, dar, văzînd că tac — de cele mai multe ori zăceam tolănit pe cușetă și mă uitam fix în tavan — termina prin a se mira. Credea la început că sînt pur și simplu prost, „un outchitel!", și-și întrerupse explicațiile, gîndind probabil în sinea ei; „E un nătărău; n-are rost să-i atrag atenția, de vreme ce nu pricepe". Uneori, pleca, dar după zece minute se întorcea iar (asta se întîmpla după cheltuielile ei cele mai nesăbuite, care nu erau deloc pe măsura mijloacelor noastre; de pildă, schimbase caii, cumpărînd o pereche cu șaptesprezece mii de franci).

— Nu te superi, Bibi? se apropiase de mine.

— Nu-u-u! Mă plictise-ești! îi spusei, înlăturînd-o cu mîna, dar asta o miră într-atît, încît imediat se așeză lîngă mine.

* E un „ucitel"... a cîștigat două sute de mii de franci. (Fr.)

— Vezi tu, dacă am îndrăznit să dau atît, am făcut-o numai fiindcă erau de ocazie. Pot fi revînduţi cu douăzeci de mii de franci.

— Te cred, te cred ; caii sînt minunaţi ; şi ai acum un echipaj grozav ; o să-ţi prindă bine ; dar ajunge cu asta.

— Va să zică, nu te superi ?

— De ce ? Procedezi cu cap, luîndu-ţi din timp unele lucruri necesare. Toate acestea au să-ţi prindă bine mai tîrziu. Văd că, intr-adevăr, trebuie să te situezi pe poziţia asta ; altminteri nu aduni milionul. Aceşti o sută de mii de franci ai noştri sînt numai un început, o picătură în mare.

Blanche, care se aştepta cel mai puţin din partea mea la asemenea raţionamente (în loc de ţipete şi reproşuri !), arăta ca şi cînd ar fi căzut din cer.

— Va să zică ... iată cum eşti tu ! *Mais tu as l'esprit pour comprendre. Sais-tu, mon garçon**, deşi eşti numai un preceptor, ar fi trebuit să te naşti prinţ ! Va să zică nu regreţi că se duc repede banii ?

— Dă-i încolo, de s-ar duce mai repede !

— *Mais ... sais-tu ... mais dis donc*, eşti cumva, bogat ? Mais sais-tu, fiindcă prea dispreţuieşti banii. *Qu'est ce que tu feras après, dis donc ?***

— *Après* am să plec la Hamburg şi am să mai cîştig o sută de mii de franci.

— *Oui, oui, c'est ça, c'est magnifique !**** Şi ştiu că ai să-i cîştigi neapărat şi ai să-i aduci aici. *Dis, donc*, da, ai să faci aşa, că am să ajung într-adevăr să te iubesc ! *Eh bien*, fiindcă eşti aşa, am să te iubesc în tot timpul acesta şi n-am să te înşel niciodată. Vezi tu, şi acum, deşi nu te-am iubit, *parce que je croyais que tu n'est qu'un „outchitel" (quelque chose comme un laquais, n'est-ce pas ?)*, totuşi ţi-am fost credincioasă, *parce que je suis bonne fille* ****.

— Las' că minţi ! Parcă nu te-am văzut data trecută cu Albert, cu ofiţerul acela negricios ?

— *Oh, oh, mais tu es ...* *****

* Va să zică ai minte destulă ca să pricepi ! Ştii, băiatul meu ... (Fr.)

** Dar ... ştii ... spune ... ce ai să faci după aceea, ia spune ? (Fr.)

*** Da, da, asta-i, e minunat. (Fr.)

**** Fiindcă credeam că eşti numai un preceptor (ceva în genul unui lacheu, nu-i aşa ?) ... fiindcă sînt fată bună. (Fr.)

***** Ah, ah, dar eşti . . (Fr.)

— Bine, lasă, minți ; crezi că mă supăr ? Puțin îmi pasă, *il faut que jeunesse se passe* *. Doar n-ai să-l alungi, de vreme ce a fost înaintea mea și-l iubești. Dar bani să nu-i dai, auzi ?

— Cum, nici pentru asta nu te superi ? *Mais tu es un vrai philosophe, sais tu ? Un vrai philosophe !* strigă ea, încîntată. *Eh, bien, je t'aimerai, je t'aimerai — tu verras, tu sera content !* **

Și într-adevăr, de atunci parcă se legă mai mult de mine, se purta prietenește chiar, și în felul acesta trecură ultimele noastre zece zile. „Stelele" pe care mi le făgăduise nu le-am văzut ; dar în unele privințe s-a ținut cu adevărat de cuvînt. Afară de asta, îmi făcu cunoștință cu Hortense, care era o femeie într-adevăr remarcabilă în genul ei și care, în cercul nostru, era poreclită Thérèse-philosophe.

De altfel, n-are rost să vorbesc prea mult despre asta, toate acestea ar putea alcătui o povestire aparte, cu un colorit aparte, pe care nu vreau să-l introduc în povestirea de față. Fapt e că-mi doream din răsputeri ca toate să se termine mai repede. Dar așa cum am mai spus, cei o sută de mii de franci ai noștri ne-au ajuns aproape o lună — ceea ce mă mira sincer ; cu cel puțin optzeci de mii din ei Blanche își cumpărase tot soiul de lucruri, noi doi necheltuind, ca să trăim, mai mult de douăzeci de mii de franci și totuși ne-au ajuns. Blanche, care spre sfîrșit ajunsese aproape sinceră cu mine (în orice caz în unele privințe nu mă mințea), mi-a mărturisit că măcar n-au să cadă asupra mea datoriile pe care a fost silită să le facă. „Nu ți-am dat să semnezi note și chitanțe — mi-a spus ea — fiindcă mi-a fost milă de tine ; alta ar fi făcut-o fără doar și poate și te-ar fi băgat la închisoare. Vezi, vezi cît te-am iubit și cît de bună sînt eu ! Numai nunta asta blestemată cît o să mă coste !"

Într-adevăr, am avut și o nuntă. A avut loc chiar la sfîrșitul lunii noastre, și e de presupus că pentru ea s-au dus ultimele resturi ale sutei mele de mii de franci ; cu aceasta lucrurile s-au și terminat, adică s-a încheiat luna noastră și mi-am dat formal demisia.

S-a întîmplat în felul următor ; la o săptămînă după instalarea noastră la Paris, a sosit generalul. S-a dus direct la

* Trebuie să-ți trăiești tinerețea. (Fr.)

** Dar ești un adevărat filozof, știi asta ? Un adevărat filozof. ... Ei, bine, am să te iubesc, am să te iubesc, ai să vezi, ai să fii mulțumit. (Fr.)

Blanche și de la prima vizită aproape că a rămas la noi. Avea, ce-i drept, pe undeva, o mică locuință, Blanche l-a întîmpinat, bucuroasă, cu țipete și risete, ba chiar s-a repezit să-l îmbrățișeze ; de astă dată ea însăși nu i-a mai dat drumul să plece și era nevoit s-o însoțească pretutindeni ; și pe bulevard, și la plimbări, și la teatru, și în vizite. Pentru asemenea lucruri generalul mai era încă folositor ; era destul de prezentabil, impozant, destul de înalt, cu favoriții căniți și niște mustăți mari (servise pe vremuri în trupele de cuirasieri), cu fața expresivă, deși nițel buhăită. Știa să se poarte splendid și purta fracul cu multă pricepere. La Paris își arborase decorațiile. Cu un asemenea om să te plimbi pe bulevard nu numai că se putea, dar, ca să zic așa, era *recomandabil*. Bunul și nătingul general era teribil de mulțumit de toate acestea ; nu se așteptase deloc la așa ceva, atunci cînd apăruse în casa noastră, sosind la Paris. Venise, tremurînd aproape de spaimă ; credea că Blanche are să țipe la el și o să poruncească să fie alungat ; de aceea rămase încîntat de o asemenea întorsătură a lucrurilor și toată luna și-o petrecu într-un soi de extaz stupid ; de altfel, l-am lăsat în aceeași stare. Abia aici am aflat în amănunt că după plecarea noastră neașteptată din Ruletenburg avusese, în aceeași dimineață, un fel de criză. Căzuse fără simțiri, iar apoi o săptămînă întreaga fusese aproape ca nebun, vorbind fără șir. Începură să-i facă un tratament, dar brusc a lăsat totul, s-a suit în tren și a descins la Paris. Se înțelege că primirea pe care i-a făcut-o Blanche s-a dovedit cel mai bun leac pentru el ; dar semnele bolii mai rămaseră multă vreme, în ciuda stării lui de bucurie extatică. Nu mai era în stare, cu desăvîrșire, să judece sau să susțină o conversație cît de cît serioasă ; în asemenea cazuri se mulțumea să răspundă la fiecare cuvînt cu cîte un „hm !", dădea din cap și cu asta termina. Rîdea adesea, dar cu un rîs nervos, bolnăvicios, de parcă se îneca ; alteori, ședea zile întregi mohorît, încruntîndu-și sprîncenele dese. De multe nu-și mai amintea nimic ; devenise nesuferit de distrat și-și luase obiceiul să vorbească singur. Numai Blanche era în stare să-l însuflețească ; de altfel, și crizele lui de posomoreală, de mohoreală, cînd se vîra într-un colț, nu însemnau decît că fie că n-o văzuse de mult pe Blanche, fie că aceasta plecase undeva și nu-l luase cu ea sau nu-l mîngîiase la plecare. În acele clipe însă nu era în stare să spună nici el ce vrea și nu știa de ce e posomorit și trist. După ce ședea așa o oră sau două (am băgat de seamă asta de vreo două ori, cînd Blanche pleca pentru o zi întreagă, pesemne la Albert),

începea brusc să privească înapoi, să se agite, să cerceteze în jur, de parcă și-ar fi amintit și ar fi căutat ceva; dar, nevăzînd pe nimeni și neizbutind să-și amintească ce voia să întrebe, cădea din nou în uitare, pînă cînd nu apărea deodată Blanche, veselă, vioaie, gătită, cu rîsul ei sonor; alerga la el, începea să-l scuture, ba chiar să-l sărute — ceea ce, de altfel, catadicsea rar. O dată generalul se bucură într-atît de venirea ei, că începu să plîngă și m-a cuprins mirarea.

Chiar de la apariția lui la noi, Blanche începu de îndată s-o facă pe avocatul și să-l apere față de mine. Trecu chiar la retorică; îmi aminti că-l înșelase pe general din cauza mea, că fusese aproape logodnica lui, că-și dăduse consimțămîntul; că pentru ea el își părăsise familia, că, în sfîrșit, am fost în slujba lui și ar trebui să țin seamă de asta, și cum de nu mi-e rușine... Tăceam mereu, în timp ce ea turuia îngrozitor. În cele din urmă, am izbucnit în rîs și lucrurile s-au împăcat astfel, adică la început ea a crezut că-s prost, iar apoi s-a oprit la ideea că-s un om foarte bun și înțelegător. Într-un cuvînt, am avut fericirea să cîștig, pînă la sfîrșit, neîndoielnica și totala bunăvoință a acestei vrednice fete. (De altfel, Blanche era cu adevărat o fată extrem de bună, în felul ei, se înțelege; o judecasem greșit la început.) „Ești un om deștept și bun la suflet — îmi spunea ea în ultimele zile — dar... dar... păcat numai că ești atît de prost! N-ai să reușești să faci avere niciodată!“

„*Un vrai russe, un calmouk!*“ * De cîteva ori m-a trimis să-l plimb pe străzi pe general, exact cum ai trimite lacheul să-ți plimbe pudelul. L-am dus, de altfel, și la teatru, și la Balmabille și la restaurant. Pentru aceasta Blanche ne dădea bani, deși generalul îi avea pe ai săi și-i plăcea teribil să-și scoată portofelul în public. O dată am fost silit să folosesc aproape forța ca să nu-l las să cumpere o broșă de șapte sute de franci, care-l încîntase la *Palais Royal* și pe care ținea cu orice preț s-o dăruiască lui Blanche. Ce nevoie avea ea de o broșă de șapte sute de franci? Generalul nu poseda în total mai mult de o mie de franci. Niciodată n-am reușit să aflu de unde apăruseră la el acești bani. Presupun că-i avea de la mister Astley, cu atît mai mult, cu cît el plătise nota lor la hotel. Cît privește felul în care privea generalul prezența mea acolo, în tot acest răstimp, am impresia că nici n-a bănuit re-

* Un adevărat rus, un calmic. (Fr.)

lațiile mele cu Blanche. Deși auzise, vag, că am cîștigat un capital, presupunea, probabil, că mă aflu la Blanche în rol de secretar particular sau poate chiar de servitor. În orice caz vorbea mereu cu mine de sus, ca mai înainte, cu aere de superior, ba se apuca uneori să mă dojenească. O dată ne-a amuzat teribil pe mine și pe Blanche, la noi acasă, în timp ce ne luam cafeaua de dimineață. Nu era de felul său un om prea supărăcios ; dar atunci s-a supărat brusc pe mine și de ce ? — nu pricep pînă astăzi. Dar e sigur că nici el nu știa. Pe scurt, se apucă să vorbească fără cap și fără coadă, *à batons-rompus* *, să strige că sînt un mucos, că o să mă învețe el minte ... că o să mă facă să înțeleg ... și așa mai departe. Dar nimeni nu putea pricepe nimic. Blanche rîdea în hohote ; pînă la sfîrșit l-am împăcat, cum-necum, și l-am scos la plimbare. De multe ori am observat însă că se întrista, că-i părea rău de cineva și de ceva, că-i lipsea cineva, în ciuda chiar a prezenței Blanchei. În asemenea clipe a încercat el însuși în vreo două rînduri să vorbească cu mine, dar niciodată nu s-a putut face înțeles cum trebuie, își amintea de slujba lui, de răposata lui soție, de gospodărie, de moșie. Nimerea uneori vreun cuvînt oarecare și se bucura de el, repetîndu-l de cîte o sută de ori, toată ziua, deși cuvîntul acela nu-i exprima deloc nici sentimentele, nici gîndurile. Am încercat să discut cu el despre copii ; dar căută să scape cu vorba lui repezită de altădată și se grăbi să treacă la alt subiect. „Da, da ! copiii, copiii, ai dreptate, copiii !" O singură dată s-a emoționat ; ne duceam la teatru ; „sînt niște copii nefericiți — începu el brusc — da, domnule, copii nefericiți !" Iar apoi a repetat de cîteva ori, în aceeași seară cuvintele : „copii nfericiți !" Cînd am adus o dată vorba de Polina, se înfurie chiar ; „E o femeie nerecunoscătoare — exclamă el — e rea și nerecunoscătoare. Mi-a compromis familia ! Dacă ar fi existat asemenea legi aici, aș fi pus-o la punct. Da, da !" Cît îl privește pe Des Grieux, nu putea să-i audă nici numele. „M-a distrus, spunea el — m-a jefuit, m-a ucis ! A fost coșmarul meu timp de doi ani încheiați. Luni întregi în șir îl vedeam în vis ! Este, este ... o, să nu-mi vorbești de el niciodată !"

Vedeam că între ei doi se aranjează niște lucruri, dar tăceam ca de obicei. Blanche m-a anunțat prima ; asta s-a întîmplat exact cu o săptămînă înainte de a ne despărți. *„Il a de*

* Dezlinat (Fr.)

la chance *, îmi turui ea — *babouchka* e acum într-adevăr bolnavă și o să moară neapărat. *Mister* Astley a trimis o telegramă ; recunoaște că el e totuși moștenitorul ei. Și chiar dacă n-ar fi, n-o să stînjenească pe nimeni. În primul rînd are renta lui, iar în al doilea rînd o să stea în odaia laterală și o să fie cu desăvîrșire fericit. Am să fiu *„madame la générale"*. Am să intru într-un cerc ales (Blanche visa aceasta mereu), pe urmă am să fiu moșiereasă rusă, *j'aurai un château, des moujiks ,et puis j'aurai toujours mon million* **".

— Dar dacă o să înceapă să fie gelos și o să-ți pretindă ... Dumnezeu mai știe ce — pricepi ?

— O, nu, non, non, non ! Cum ar îndrăzni ? Am luat măsuri, n-avea grijă. L-am și pus să semneze cîteva polițe pe numele lui Albert. Dacă o să facă ceva, va fi pedepsit pe loc ; de altfel nici n-o să îndrăznească !

— Bine, mărite-te ...

Nunta se făcu fără fast deosebit, liniștit, în sînul familiei. Au fost invitați Albert și cîțiva dintre apropiații casei ; Hortense, Cléopâtre și altele fură înlăturate categoric. Mirele arăta un extrem interes față de situația lui, Blanche îi legă cravata, îl parfumă cu mîna ei și, în fracul său, cu vestă albă, generalul arăta *très comme il faut* ***.

— *Il este pourtant très comme il faut* ****, îmi declară însăși Blanche, ieșind din odaia generalului, de parcă ideea că ar fi *très comme il faut* ar fi mirat-o și pe ea. Intram atît de puțin în amănunte, participînd la toate în calitatea unui spectator, în asemenea măsură de leneș, încît am uitat multe cum anume s-au petrecut. Îmi amintesc numai că Blanche s-a dovedit a nu fi deloc de Cominges, la fel ca și mama ei — nici pe departe veuve Cominges, ci du Placet. De ce fuseseră amîndouă pînă atunci de Cominges, nu știu. Dar generalul rămase foarte mulțumit și de acest fapt, iar du Placet îi păru chiar mai mult decît de Cominges. În dimineața nunții, gata îmbrăcat, s-a tot plimbat încolo și încoace prin salon, repetînd în surdină cu un aer nespus de serios și important : *„Mademoiselle* Blanche du Placet ! Blanche du Placet !" ... și chipul lui era

* Are noroc. (Fr.)

** Voi avea un conac, mujici și voi avea totuși milionul meu. (Fr.)

*** Foarte onorabil. (Fr.)

**** E totuși foarte onorabil. (Fr.)

luminat de o anumc mulțumire de sine. În biserică, la primărie și acasă, în timpul gustării, era nu numai bucuros și mulțumit, dar mîndru chiar. Cu ei amîndoi se întîmplase ceva. Blanche începu să aibă și ea o ținută deosebit de demnă.

— Acum trebuie să mă port cu totul altfel, îmi spuse ea extrem de serios, *mais, vois-tu,* nu m-am gîndit la un lucru extrem de neplăcut; imaginează-ți că nici pînă acum n-am reușit să-mi rețin noul nume de familie: Zagorianski, *Zagorianski, madame la générale de Sago-Sago, ces diables des noms russes, enfin, madame la générale è quatorze consonnes! Comme c'est agréable, n'est ce pas?**

În sfîrșit, ne-am despărțit, și Blanche, această prostuță Blanche, lăcrimă chiar, luîndu-și rămas bun de la mine. „*Tu étais un bon enfant*, îmi spuse ea, smiorcăindu-se, *je te croyais bête et tu en avais l'air-* **, dar îți șade bine". Dar după o ultimă strîngere de mînă deodată: „*Attends!*", se repezi în budoarul ei și peste o clipă îmi aduse două bancnote de cîte o mie de franci. Asta n-aș fi crezut-o niciodată! „Au să-ți prindă bine, oi fi tu *outchitel* foarte învățat, dar ești îngrozitor de prost. Mai mult de două mii nu-ți dau pentru nimic în lume, fiindcă oricum ai să-i pierzi la joc. Ei, du-te cu bine! *Nous serons toujours bons amis*, și dacă cîștigi din nou, să vii neapărat la mine *et tu seras heureux!* ***

Mai aveam și eu vreo cinci sute de franci; afară de asta, aveam un ceas superb în valoare de o mie de franci, butoane cu briliante și altele, așa încît puteam s-o mai duc un timp destul de îndelungat, fără nici o grijă. M-am înfundat dinadins în acest orășel, ca să mă refac, și, mai ales, să-l aștept pe *mister* Astley. Am aflat precis că o să treacă pe aici și o să se oprească douăzeci și patru de ore în interes de afaceri. O să aflu tot... iar apoi, am să plec direct la Hamburg. La Ruletenburg nu am să mă mai duc, poate la anul viitor. Într-adevăr, se spune că-i semn rău să-ți încerci norocul de două ori la rînd la aceeași masă, iar la Hamburg există jocuri în adevăratul înțeles al cuvîntului.

* Dar vezi tu... doamna general de Sago-Sago, aceste afurisite de nume rusești, pe scurt, doamna general cu paisprezece consoane! Plăcut, nu-i așa? (Fr.)

**) Te credeam prost și chiar aveai aerul. (Fr.)

*** Vom rămîne întotdeauna prieteni... și vei fi fericit. (Fr.)

CAPITOLUL XVII

A trecut un an și opt luni de cînd nu m-am mai uitat prin însemnările acestea și abia acum, de tristețe și amărăciune, m-am gîndit să mă distrag puțin și le-am recitit întîmplător. Mă oprisem deci la ideea că am să plec la Hamburg. Dumnezeule! Cu ce inimă relativ ușoară scrisesem atunci aceste ultime rînduri! Adică, nu exact cu inima ușoară, ci cu cîtă încredere în sine, cu cîtă speranță nestrămutată! Mă îndoiam oare cituși de puțin de mine? Și iată, trecuse peste un an și jumătate și, după părerea mea, ajunsesem mult mai rău ca un cerșetor! Dar ce zic eu — cerșetor! Puțin mi-ar păsa de mizerie. Pur și simplu m-am nenorocit! De altfel, aproape că n-are rost să-mi dau pilde și nici să-mi fac morală! Nimic nu poate fi mai stupid ca morala într-o asemenea vreme! O, oamenii mulțumiți de sine; cu cîtă suficiență trufașă sînt gata flecarii aceștia să-și debiteze maximele! Dacă ar ști ei în ce măsură îmi dau eu însumi seama de întreaga situație dezgustătoare în care mă aflu, n-ar mai avea curaj să mă învețe. Ei bine, ce-ar putea, ce lucru nou ar putea ei să-mi spună, pe care să nu-l știu? Parcă despre asta-i vorba? Vorba e că ar fi îndeajuns o singură învîrtitură de roată ca totul să se schimbe și aceiași moraliști ar veni ei primii (sînt sigur de asta), cu glume prietenești, să mă felicite. Și nu mi-ar mai întoarce spatele ca acum. Dar puțin îmi pasă de toți! Ce reprezint eu în clipa de față? Un Zero. Ce-aș putea să devin mîine? Mîine aș putea să înviu din morți și să încep o nouă viață! Aș putea să devin om, atîta timp cît omul din mine n-a pierit încă!

Atunci am plecat într-adevăr la Hamburg, dar . . . am fost pe urmă iar la Ruletenburg, am fost și la Spa, am fost chiar și la Baden, unde am plecat în rolul de camerist al consilierului Hinze, un ticălos, fostul meu stăpîn de aici. Da, am fost lacheu cinci luni încheiate! Asta s-a întîmplat imediat după ce am ieșit din închisoare. (Am stat și la închisoare, la Ruletenburg, pentru o datorie de aici. Un necunoscut m-a scos plătind pentru mine — cine-o fi fost? *Mister* Astley? Polina? Nu știu, dar datoria a fost achitată, în total două sute de taleri și am fost eliberat). Unde era să mă duc? M-am angajat la acest Hinze. Era un bărbat tînăr și ușuratic, îi plăcea să lenevească, iar eu știam să vorbesc și să scriu în trei limbi. La început m-a angajat ca pe un soi de secretar, cu treizeci de guldeni pe lună;

dar am sfîrşit prin a deveni un lacheu veritabil ; nu mai avea mijloace să ţină un secretar, şi mi-a scăzut leafa ; nu aveam unde să plec, am rămas şi în felul acesta m-am transformat eu însumi în lacheu. Am stat nebăut şi nemîncat în slujba lui, dar în schimb am adunat în cinci luni şaptezeci de guldeni. Într-o seară, la Baden, i-am declarat că doresc să mă despart de el ; în aceeaşi seară m-am dus la ruletă. O, cît îmi bătea inima ! Nu, nu la bani ţineam ! Pe atunci nu voiam decît ca miine toţi aceşti Hinze, toţi aceşti ober-chelneri, toate aceste superbe cucoane din Baden — toţi să vorbească despre mine, să repete povestea mea, să se mire, să mă laude şi să se ploconească în faţa noului meu cîştig. Toate acestea erau vise şi preocupări copilăreşti, dar ... cine ştie ; poate că aş fi întîlnit-o pe Polina, i-aş fi povestit tot şi ea s-ar fi convins că mă aflu mai presus decît toate aceste stupide şocuri ale soartei ... O, nu la bani ţin ! Sînt sigur că i-aş fi risipit din nou cu vreo altă Blanche şi din nou m-aş fi plimbat trei săptămîni prin Paris într-o trăsură proprie, cu o pereche de cai valorînd şaisprezece mii de franci. Ştiu sigur că nu-s zgîrcit ; cred chiar că-s cheltuitor şi totuşi cu cît freamăt, cu ce inimă îngheţată ascult strigătul crupierului ; *trente et un, rouge, impair et passe*, sau ; *quatre, noir, pair, et manque !* Cu cîtă aviditate privesc la mesele de joc, pe care sînt împrăştiaţi ludovici, frederici şi taleri, la fişicurile de aur, atunci cînd lopăţica crupierului le împrăştie în grămezi arzînd ca jarul, sau la fişicurile de argint, lungi de un arşin, care se înşiruiau în jurul roţii. Numai apropiindu-mă de sala de joc, cu două încăperi înainte, cînd auzeam zîngănitul banilor împrăştiaţi, simţeam că mă apucă tremuriciul.

O, seara aceea, cînd m-am dus cu cei şaptezeci de guldeni la masa de joc, a fost şi ea minunată. Am pornit cu zece guldeni şi din nou cu *passe*. Am o prejudecată cu *passe*. Am pierdut. Îmi rămîneau şaizeci de guldeni în monezi de argint ; m-am gîndit şi am preferat zero. Am început să pun pe zero cîte cinci guldeni deodată ; la a treia miză ieşi deodată zero ; era să mor de bucurie, căpătînd o sută şaptezeci şi cinci de guldeni ; cînd cîştigasem o sută de mii de guldeni nu fusesem atît de fericit. Îndată am pus o sută de guldeni pe *rouge* — a prins ; toţi două sute de *rouge* — a prins ; toţi patru sute pe *noir* — a prins ; toţi opt sute pe *manque* — a prins ; socotind cu ce avusesem, erau o mie şapte sute de guldeni şi asta în mai puţin de cinci minute ! În asemenea momente uiţi de toate insuccesele

trecute! Obținusem toate acestea, riscîndu-mi mai mult decît viața, am îndrăznit și am riscat — și iată-mă din nou în rîndul oamenilor.

Am închiriat o cameră la hotel și am stat pînă pe la ora trei numărîndu-mi banii. Dimineața, cînd m-am trezit, nu mai eram lacheu. M-am decis să plec în aceeași zi la Homburg; acolo nu fusesem lacheu și nu stătusem la închisoare. Cu o jumătate de oră înainte de plecarea trenului, m-am mai dus să pun doar două mize, nu mai mult, și am pierdut o mie cinci sute de florini. M-am mutat totuși la Hamburg și iată că a trecut o lună de cînd mă aflu aici...

Trăiesc desigur într-o agitație permanentă, joc cu mizele cele mai mici și aștept ceva, calculez, stau zile întregi la masa de joc și *urmăresc jocul*, îl visez chiar, dar în ciuda tuturor acestora am sentimentul că sînt amorțit, de parcă m-aș fi împotmolit în mocirlă. Deduc aceasta din impresia pe care mi-a produs-o întîlnirea cu *Mister* Astley. Nu ne mai văzusem de atunci și ne-am întîlnit întîmplător; iată cum s-a întîmplat. Treceam prin grădină și chibzuiam că am rămas aproape fără bani, că mai am cincizeci de guldeni și că, afară de asta, la hotelul unde ocupam o cămăruță am achitat de două zile nota în întregime. Îmi rămînea deci posibilitatea de a mă duce o singură dată la ruletă — dacă aveam să cîștig puteam continua jocul; dacă pierdeam — trebuia din nou să mă angajez ca lacheu, în cazul cînd n-aș fi găsit niște ruși care să aibă nevoie de un preceptor. Preocupat de acest gînd am trecut, în plimbarea mea zilnică prin parc și prin pădure, în ducatul vecin. Uneori mă plimbam în felul acesta cîte patru ceasuri și mă întorceam la Homburg ostenit și flămînd. Abia am apucat să ies din grădină în parc că l-am văzut pe o bancă pe *mister* Astley. M-a zărit și m-a strigat. M-am așezat lîngă el. Observînd în atitudinea lui o oarecare distanță, mi-am temperat pe loc bucuria; fiindcă la început fusesem nespus de fericit să-l văd.

— Va să zică ești aici! Eram sigur că o să te întîlnesc, îmi spuse el. Nu te osteni să-mi povestești; știu, am aflat tot; întreaga dumitale viață timp de un an și opt luni mi-e cunoscută.

— Tii! Va să zică îți urmărești vechii prieteni! i-am răspuns eu. Îți face cinste faptul că nu-i uiți. Ia ascultă, totuși, îmi dai o idee, nu cumva dumneata m-ai răscumpărat de la închisoarea din Ruletenburg, unde am stat pentru o datorie de două sute de guldeni? M-a scos de acolo un necunoscut.

— Nu, o nu; nu te-am scos din închisoarea de la Ruletenburg, unde ai stat pentru o datorie de două sute de guldeni, dar am știut că ai stat la închisoare pentru o datorie de două sute de guldeni.

— Va să zică știi, totuși, cine m-a răscumpărat?

— O nu, nu pot spune că știu cine te-a răscumpărat.

— Curios; dintre rușii noștri nu mă cunoaște nimeni, și apoi nici nu cred că rușii de aici ar fi capabili să mă răscumpere; numai acolo, la noi, în Rusia, pravoslavnicii îi răscumpără pe pravoslavnici. Eram sigur că a făcut-o vreun sucit de englez, din ciudățenie.

Mister Astley mă asculta oarecum mirat. Pare-se că se aștepta să mă găsească amărît și distrus.

— Mă bucur totuși să văd că ți-ai păstrat în întregime spiritul de independență și chiar buna dispoziție, rosti el cu un aer destul de neplăcut.

— Asta înseamnă că în sinea dumitale scrîșnești de ciudă că nu-s distrus și umilit, i-am spus eu, rîzînd.

Nu mă înțelese îndată, dar, pricepînd, zîmbi.

— Îmi plac observațiile dumitale. Recunosc în cuvintele acestea pe vechiul meu prieten de altădată, inteligent, entuziast, și totodată cinic, numai rușii pot avea în ei, în același timp atîtea trăsături diferite. Într-adevăr, omului îi place să-și vadă pe cel mai bun prieten umilit înaintea lui; pe umilință se și bazează, în cea mai mare parte, prietenia; și acesta e un adevăr vechi, cunoscut tuturor oamenilor înțelepți. Dar în cazul de față, te asigur, sînt sincer bucuros să văd că nu te pierzi cu firea. Spune, n-ai de gînd să te lași de joc?

— O, dracu să-l ia! Am să mă las pe loc, numai că...

— Numai să-ți scoți punga? Eram sigur; nu mai continua —știu — ai spus-o fără să vrei, prin urmare ai spus adevărul. Dar afară de joc n-ai nici o altă ocupație?

— Da, nici una...

Se apucă să mă supună unui examen. Nu mai știam nimic, aproape că nu răsfoiam ziarele și absolut în tot acest răstimp nu mai deschisesem o carte.

— Te-ai abrutizat, observă el, nu numai că ai renunțat la viață, la interesele personale și sociale, la datoria de cetățean și de om, la prietenii dumitale (și totuși i-ai avut!), nu numai că ai renunțat la orice alt scop în afară de cîștig, dar ai renunțat pînă și la amintiri. Te țin minte într-un moment aprig, de mare încordare, al vieții dumitale; dar sînt sigur că ți-ai uitat cele mai frumoase impresii de pe vremea aceea; visele dumitale,

cele mai arzătoare dorințe pe care le-ai putea avea acum nu merg mai departe de *pair* și *impair, rouge, noir,* douăsprezece-mijlocii și așa mai departe, și așa mai departe — sînt sigur de asta !

— Ajunge, ajunge *mister* Astley, te rog nu-mi mai aminti, strigai cu ciudă, cu ură aproape, află că n-am uitat absolut nimic ; le-am alungat numai din minte, pentru o vreme, chiar și amintirile, pînă cînd n-o să-mi îndrept radical situația ; atunci ... atunci, o să vezi, am să înviі din morți !

— Ai să rămîi aici încă zece ani, rosti el. Îți propun un pariu, să-ți aduc aminte de vorbele mele, dacă voi mai trăi pînă atunci, chiar aici, pe această bancă.

— Ajunge, l-am întrerupt eu cu nerăbdare, și ca să-ți dovedesc că nu-s chiar atît de uituc în ceea ce privește trecutul, dă-mi voie să întreb ; unde se află acum *miss* Polina ? Dacă nu dumneata m-ai răscumpărat, atunci, precis, ea a făcut-o. Din zilele acelea n-am mai avut nici o știre despre dînsa.

— Nu, o nu ! Nu cred să te fi răscumpărat ea. Se află acum în Elveția și mi-ai face o mare plăcere dacă ai înceta să mă mai întrebi de dînsa, rosti el hotărît, ba chiar supărat.

— Înseamnă că și pe dumneata te-a rănit foarte mult, am rîs eu, fără voie.

— *Miss* Polina e cea mai bună dintre ființele demne de cel mai mare respect, dar, îți repet, îmi vei face o mare plăcere încetînd să mă întrebi de dînsa. N-ai cunoscut-o niciodată și numele ei pe buzele dumitale mi se pare o insultă a sentimentului meu moral.

— Așa, va să zică ! De altfel, n-ai dreptate ; apoi, recunoaște despre ce altceva aș putea vorbi cu dumneata ? Doar în aceasta constau toate amintirile noastre. Nu te alarma, n-am nevoie să aflu nici un fel de chestiuni intime, secrete din viața dumitale ... Mă interesează numai, ca să zic așa, situația exterioară a *missei* Polina, numai mediul în care se află dînsa acum. Mi-o poți comunica în două cuvinte.

— Mă rog, dar cu condiția să te limitezi la aceste două cuvinte. Miss Polina a fost bolnavă multă vreme ; și acum e bolnavă ; un timp a locuit împreună cu mama și cu sora mea în nordul Angliei. Acum șase luni bunica ei — îți aduci aminte, femeia aceea nebună — a murit și i-a lăsat ei personal o avere de șapte mii de lire. În prezent, *miss* Polina se află într-o călătorie împreună cu familia surorii mele, care s-a căsătorit între timp. Frățiorul și surioara ei au de asemenea viața asigurată

prin testamentul bunicii și învață la Londra. Tatăl ei vitreg, generalul, a murit acum o lună la Paris, în urma unui atac de apoplexie. *Mademoiselle* Blanche s-a purtat frumos cu el, dar a apucat să treacă pe numele său tot ce a căpătat el de la bunica . . . asta-i tot, cred.

— Dar Des Grieux ? Nu călătorește și el prin Elveția ?

— Nu, Des Grieux nu călătorește prin Elveția și nu știu unde se află ; afară de asta te previn, o dată pentru totdeauna, să eviți asemenea aluzii și apropieri nedemne, altminteri vei avea neapărat de-a face cu mine.

— Cum ? ! În ciuda relațiilor noastre prietenești de altădată ? !

— Da, în ciuda relațiilor noastre prietenești de altădată.

— Îți cer mii de scuze, *mister* Astley. Dar dă-mi voie, totuși ; în asta nu-i nimic jignitor și nedemn ; doar n-o învinovățesc cu nimic pe *miss* Polina. Afară de asta, un francez și o domnișoară rusoaică, în general vorbind, constituie o apropiere, *mister* Astley, pe care noi doi nu vom reuși s-o lămurim, ori s-o înțelegem pe deplin.

— Dacă ești dispus să nu mai pomenești numele lui Des Grieux alături de un alt nume, te-aș ruga să-mi explici ce înțelegi prin expresia : „un francez și o domnișoară rusoaică ?" Cel fel de „apropiere" e aici ? Și de ce anume un francez și neapărat o domnișoară rusoaică ?

— Vezi, a devenit curios. Dar e o poveste lungă, *mister* Astley. Aici trebuie să cunoști multe în prealabil. De altfel, e o problemă importantă, oricît ar părea de caraghios totul la prima vedere. Un francez, *mister* Astley, reprezintă o formă frumoasă, finisată. Dumneata, ca britanic, s-ar putea să nu fii de acord cu asta ; eu, ca rus, de asemenea nu sînt de acord, să zicem, poate, măcar din invidie ; dar domnișoarele noastre pot fi de altă părere. Dumneata ai putea să-l consideri pe Racine artificial, afectat și desuet ; nici nu te-ai apuca să-l citești, probabil. Și eu îl găsesc artificial, afectat și desuet și, dintr-un punct de vedere, caraghios ; dar e încîntător, *mister* Astley, și, în special, e un mare poet, fie că ne place sau nu acest fapt. Forma națională a unui francez, în speță a unui parizian, a început să devină o formă frumoasă de pe vremea cînd noi eram încă niște urși sălbateci. Revoluția a moștenit nobilimea. Astăzi cel mai banal franțuz poate avea maniere, purtări, expresii, ba chiar și o gîndire cu cea mai frumoasă formă, fără a contribui la această formă nici cu inițiativa lui, nici cu inima,

nici cu sufletul; toate acestea le-a căpătat prin moştenire. În sinea lor pot fi mai superficiali decît cel mai superficial om şi mai ticălos decît cel mai ticălos. Şi acum, *mister* Astley, am să-ţi spun că nu există pe lume ființă mai încrezătoare, mai sincer bună, decît o domnişoară rusoaică deşteptăţică şi nu prea fandosită. Des Grieux, apărînd într-un rol oarecare, apărînd mascat, îi poate cuceri inima cu nespusă uşurinţă; el dispune de o formă frumoasă, *mister* Astley, şi domnişoara ia această formă drept propria lui inimă, drept forma naturală a inimii şi a sufletului său şi n-o priveşte ca pe o haină pe care a căpătat-o el prin moştenire. Spre marea dumitale neplăcere, trebuie să-ţi mărturisesc că englezii, în cea mai mare parte, sînt stîngaci şi grosolani, pe cînd ruşii pot distinge cu destulă sensibilitate frumuseţea şi sînt atraşi de ea. Dar ca să distingi frumuseţea sufletului şi originalitatea personalităţii, pentru asta e nevoie de incomparabil mai multă independenţă şi libertate decît au parte femeile noastre şi cu atît mai mult domnişoarele şi în orice caz de mai multă experienţă. Miss Polina însă — iartă-mă, ce-a fost spus o dată nu se mai poate lua înapoi — are nevoie de foarte, foarte mult timp de gîndire ca să te prefere pe dumneata ticălosului de Des Grieux. Va ajunge să te preţuiască, îţi va deveni prietenă, işi va deschide inima în faţa dumitale; dar în inima aceasta va domni totuşi ticălosul odios, josnicul şi meschinul cămătar Des Grieux. Va rămîne, poate, ca să zic aşa, din pură încăpăţînare şi orgoliu, fiindcă acelaşi Des Grieux i-a apărut cîndva cu aureola unui marchiz delicat, a unui liberal dezamăgit şi ruinat materialiceşte (oare ?), pentru că a ajutat familia ei şi pe fluşturatecul general. Toate tertipurile lui au fost descoperite mai tîrziu. Dar n-are importanţă că s-au descoperit; ea îl vrea tot pe Des Grieux de altădată — de asta are nevoie ! Şi cu cît îl urăşte mai mult pe Des Grieux cel de astăzi, cu atît mai mult îi e dor de cel de altădată, deşi acela existase numai în imaginaţia ei. Dumneata eşti fabricant de zahăr, *mister* Astley ?

— Da, fac parte din administraţia cunoscutei fabrici de zahăr *Lavel et comp.*

— Ei, vezi, *mister* Astley. Pe de o parte eşti fabricant de zahăr, iar pe de alta Apolo din Belvedere ; toate acestea nu se prea leagă. Pe cînd eu nu-s nici măcar fabricant de zahăr ; sînt numai un jucător mărunt la ruletă, ba am fost şi lacheu, ceea ce, precis, i-a şi ajuns la cunoştinţă Polinei, fiindcă mi se pare că are informatori buni.

— Ești îndîrjit și de aceea proferezi toate aceste absurdități, rosti calm *mister* Astley, după o clipă de gîndire. Afară de asta, în spusele dumitale nu-i nimic original.

— De acord ! Dar tocmai asta-i îngrozitor, nobile prieten, că toate acuzațiile mele, oricît ar fi de învechite, de banale, de teatrale, sînt totuși adevăruri ! Totuși noi doi n-am reușit să obținem nimic !

— Este o absurditate josnică ... fiindcă, fiindcă ... ei bine, află atunci, rosti *mister* Astley cu o voce tremurătoare și scăpărînd din ochi, află atunci, om nerecunoscător și nedemn, meschin și nefericit ce ești, că am sosit la Hamburg anume din însărcinarea ei, ca să mă văd cu dumneata, să stau de vorbă cu dumneata mult, îndelung și sincer și să-i transmit totul — simțămintele dumitale, gîndurile, speranțele și ... amintirile dumitale !

— Oare ! Oare ? strigai eu și lacrimi îmi șiroiră pe obraji. Nu mi le puteam reține și asta mi se întîmpla, cred, pentru prima oară în viață.

— Da, nefericitule, ea te-a iubit și asta ți-o pot dezvălui acum fiindcă ești un om pierdut ! Mai mult, dacă ți-aș spune chiar că te iubește pînă azi, tot ai rămîne aici ! Da, te-ai nenorocit singur ! Ai avut unele aptitudini, o fire vioaie și nu erai un om rău ; ai fi putut deveni chiar folositor țării dumitale, care are atîta nevoie de oameni, dar vei rămîne aici și viața dumitale e sfîrșită. Nu te învinovățesc. După mine, toți rușii sînt astfel, sau înclinați să ajungă astfel. Dacă nu-i ruletă, se găsește altceva, asemănător. Excepțiile sînt extrem de rare. Nu ești dumneata primul care nu înțelegi ce înseamnă munca (nu mă refer la poporul dumitale). Ruleta e un joc cu precădere rusesc. Pînă acum ai fost un om cinstit și ai preferat mai curînd să te angajezi lacheu decît să furi ... dar mi-e groază să mă gîndesc ce se poate întîmpla pe viitor. Ajunge, rămîi cu bine ! Ai, desigur, nevoie de bani ? Uite, ia de la mine zece ludovici, mai mult nu-ți dau, fiindcă tot ai să-i pierzi. Primește-i și rămîi cu bine ! Dar ia-i o dată !

— Nu, *mister* Astley, după toate cîte s-au spus ...

— Pri-meș-te-i ! strigă el. Sînt convins că ți-ai păstrat încă demnitatea și ți-i dau ca un prieten unui prieten adevărat. Dacă aș fi putut crede că te vei lăsa imediat de joc, că vei părăsi Hamburgul și vei pleca în patria dumitale, aș fi fost gata să-ți dau pe loc o mie de lire, ca să poți începe o nouă carieră. Dar tocmai de aceea nu-ți dau o mie de lire, ci numai zece ludovici, fiindcă, în clipa de față, o mie de lire sau zece

ludovici sînt pentru dumneata absolut același lucru; tot ai să pierzi. Primește și rămîi cu bine.

— Îi primesc, dacă-mi dai voie să te îmbrățișez la despărțire.

— O, cu plăcere!

Ne-am îmbrățișat cu sinceritate și *mister* Astley plecă.

Nu, n-are dreptate! Dacă am fost aspru și stupid în ceea ce-i privește pe Polina și Des Grieux, atunci el e aspru și pripit în ceea ce-i privește pe ruși. De mine nu zic nimic. De altfel... de altfel, deocamdată, nu-i de loc vorba de asta. Toate acestea sînt numai vorbe, vorbe și iar vorbe, or e nevoie de fapte! Principalul e acum Elveția! Să renasc, să înviu. Trebuie să le dovedesc... Să știe Polina că mai sînt în stare să devin om. E de ajuns numai... azi e însă tîrziu, dar mîine... O, am o presimțire și nu se poate să fie altfel! Am acum cincisprezece ludovici, or eu am început și cu cincisprezece guldeni! Dacă aș începe cu băgare de seamă... dar sînt eu oare, sînt oare pînă într-atît de copil? Parcă nu înțeleg că sînt un om pierdut! Și totuși, de ce nu m-aș putea reface? Da! E de ajuns ca măcar o dată în viață să fiu socotit și răbdător — și asta-i totul! E de ajuns să fiu tare măcar o singură dată și într-un singur ceas îmi pot schimba întreaga soartă!

Principalul e să fiu tare. N-am decît să-mi amintesc că mi s-a mai întîmplat ceva în acest gen acum șapte luni, la Ruletenburg, înainte de a pierde totul. O, a fost o minunată pildă de fermitate; pierdusem atunci tot, tot... Ies din cazinou, mă uit, în buzunarul de la vestă se mai mișcă un gulden; „Aha, înseamnă că voi avea cu ce să prînzesc!“ m-am gîndit, dar, după ce-am făcut vreo sută de pași, m-am răzgîndit și m-am întors. Am pus guldenul acela pe *manque* (de data aceea a fost pe *manque*) și, zău, e o senzație deosebită atunci cînd, singur pe meleaguri străine, departe de țară, de prieteni, neștiind ce vei mînca azi, mizezi pe ultimul, unicul gulden! Am cîștigat și peste douăzeci de minute am ieșit din cazinou cu o sută șaptezeci de guldeni în buzunar. E un fapt autentic! Iată ce poate să însemne uneori ultimul gulden! Dar ce s-ar fi întîmplat dacă m-aș fi descurajat, dacă n-aș fi avut curajul să îndrăznesc?...

Mîine, de mîine se vor isprăvi toate!